

STENINGELOGEN

En transformation av det traditionella
lantbruksarvet för framtida generationer

AAHM01: Examensarbete i arkitektur / Degree Project in Architecture, LTH 2018

Titel: Steningelogen

Författare: Rasmus Ylander ©

Examinator: Ingela Pålsson Skarin

Handledare: Kerstin Barup och Henrik Lehman

SUMMARY

In my degree project I had investigated in which way to transform a farm building that are standing today without a function. The site is Steninge castle, situated in Sigtuna county, north of Stockholm. How do you progress a cautious renovation of a certain building type? To which extent is necessary to adapt an old farm building, that has lost its meaning and ability to pay for its maintenance, to new functions which meets the regulations of our time?

This barn, previously, had a role for upkeeping the farm's different tasks in the agricultural- and forest sector. A rapid development of the agricultural sector under the second half of the 20th century led to many traditional farm buildings being redundant.

This barn needs new functions to be able to pay for its maintenance. My goal has been to compose a proposal for a renovation that enhances the buildings original values and, at the same time, creates new values when adapted to the needs of our time. My concept brings new life to the barn which will, not only continue to tell its own history but, enable a use for future generations. By investigating possible renovation actions, and categorizing them in a scale of 3 levels depending on the extent, I have analyzed which level that corresponds to the barns conditions.

Steninge is facing a vast alteration when the municipality has developed a local plan that enables the development of a residential area with the intention to merge it with the farm to create a new local centre. In my process I have the county's vision in mind when I develop my proposal for a transformation of the barn, which includes a standpoint for the plans of the local centre. Enabling traditional farm buildings to the public can increase our understanding for our agricultural legacy and, at the same time, gives this kind of buildings a chance to develop. How far can you go in this development without risking the original values being lost?

FÖRORD

Under projektets tid har jag fått viktig hjälp och vägledning. Jag vill rikta ett stort tack till Kerstin Barup för all värdefull feedback jag har fått genom hösten.

Bakgrund	6	Mitt program	68
Målsättning/frågeställning	6	Funktionsdiagram	69
Metodik	7	Djupstudie av nivå 2- skissprocess	70
		Modellstudier	72
Steninge	9		
Historisk överblick	10	Mitt förslag	74
Vad användes en loge till?	12	Verksamheter i logen	76
Överloppsbyggnader	13	Illustrationsplan	77
Historiska kartor	14	Plan 0 - konsert	78
Sigtuna kommuns visioner	16	Plan 0 - alt. användning: sittning	79
Tidigare skiss på logen	20	Plan 1	80
Vägen hit	22	Plan 2	81
Stenladugården	24	Sektioner	82
Tröskning	28	Fasader	84
		Sektionsperspektiv	86
Logen	30	Byggteknisk detalj	87
Logens uppbyggnad - axonometri	32	Fysisk modell	88
Logens uppbyggnad - sektion	34	Illustrationer	90
Inventering	36	Slutord	93
Skador och åtgärder - logens exteriör	40		
Skador och åtgärder - logens interiör	42	Reflektioner	94
Tidsepoker	44	Källförteckning	96
C E Löfvenskjölds mönsterböcker	46		
Min metod	48		
Analys enligt Feilden - befintliga värden	49		
Nivå 1 - minimal insats	50		
Referenser	51		
Nivå 2 - måttlig insats	54		
Referenser	55		
Nivå 3 - omfattande insats	58		
Referenser	59		
Konsekvensanalys av nivåerna 1-3	64		
Diskussion av analysen	66		
Summering	67		

BAKGRUND

Stenladan på Steninge är en välbesökt destination med olika verksamheter inom kultur och en återkommande julmarknad. Jag har besökt denna plats många gånger sedan jag var liten och har roliga minnen härifrån.

Bredvid står en stor loge som, till synes, förfaller. Jag har ofta undrat varför ingenting görs för att finhindra dess förfall, varför stenladugården underhålls och används flitigt av besökarna, medan logen står bredvid tom och oanvänd. Behövs den inte?

Här fick jag idén att undersöka möjligheten att transformera logen med nya funktioner som inte bara utvecklar logen utan även bevarar den för framtiden. Jag anser att det är viktigt att bevara vår kulturhistoriska viktiga miljö för framtida generationer därför att denna pusselbit i vår historia inte ska uttraderas för att det inte längre har någon användning. Ett sätt att göra det är att förse dessa med nya verksamheter så att de underhålls samtidigt som de kan berätta om sin historia. Det var denna undran som till slut fick mig att välja detta som mitt examensarbete. Detta ämne sammanfaller med mitt intresse för byggnadsvård som jag utvecklat genom olika masterkurser på arkitektskolan i Lund.

MÅLSÄTTNING/ FRÅGESTÄLLNING

Syftet med mitt examensarbete är att undersöka möjligheterna om, och i sådana fall hur, en ny anpassning av logen kan lyfta dess ursprungliga arkitektoniska kvaliteter/värden samt eventuellt främja nya kvaliteter/värden. Vad "tål" byggnaden och hur mycket spelutrymme finns det mellan ett bevarande och utveckling av byggnadens värden? Hur kan jag motivera min val?

Ett fokus har varit att försöka relatera mitt gestaltungsförslag till det bostadsområde som kommunen kommer att uppföra invid stenladugården och logen. Det kommer innebära en stor förändring av den lantliga upplevelsen på platsen.

Mitt arbete är tänkt att fördjupa mina kunskaper inom ämnet bebyggelsevård. Målet är att jag ska ha kommunens vision med mig i min process när jag utvecklar mitt förslag för en bevaring- och utveckling av logen, och dess närmiljö, men med egna förslag för hur jag ser att den kulturhistoriskt känsliga miljön vårdas på ett värdigt sätt. Kommunens planer kanske jag inte kan göra så mycket åt i detta läget men jag kan presentera ett alternativ till de planer som finns på bordet. En viktig del i detta läge är att förstå när en renovering blir för hårdhänt utan att fullt ut kunna motivera det.

Min metod gick först främst ut på att undersöka byggnaden och dess omgivning och försöka bilda mig en uppfattning om hur just denna loge har brukats. Inte mycket information finns om just denna byggnad utan jag fick utgå från det som redan fanns dokumenterat i vissa böcker. Sedan fick jag läsa in mig på byggnadstypen och dess syfte och utformning och försöka bilda min egen analys kring hur logen har använts på Steninge. Jag eftersträvade att veta så mycket som möjligt om logen för att kunna ta med mig denna kunskap i min skissprocess och slutliga förslag. Jag är övertygad om att en transformation av logen kan ge mycket mer om man har kunskap om dess ursprung.

Jag undersökte byggnadens exteriör och interiör och stämde av med tillgänglig information om logars olika uppbyggnad för att finna eventuella spår av ursprungliga byggnadsdelar såsom bjälklag. Jag letade i olika arkiv efter information om byggnaden vilket, till min besvikelse, inte gav något utslag. Inga ritningar har heller hittats utan jag fick utföra en uppmätning på egen hand. Detta i kontrast till stenladugården där både ritningar och andra handlingar finns i stor mängd.

Arbetet var tänkt att fortgå under, i stort, två skeden. Det första bestod av bl.a. litteraturstudier (platsens historia/ekonomibyggnader mm), byggnadens användning nu och då, platsanalys, praktiska/teoretiska problemställningar, värdeanalyser, uppmätning samt inläsning av kommunens visioner för utvecklingen av området. Detta var tänkt som en inläring av platsen och vilka behov som logen tidigare har tillgodosett för att få en djupare förståelse som kan ge tyngd för mitt slutliga förslag, andra skedet, för byggnaden.

I det andra skedet arbetade jag fram ett förslag för ett bevarande av logen. Den behöver husera nya funktioner för att kunna betala sitt underhåll och för att kunna utveckla platsen. Stort fokus kom att belysa hur en modern anpassning, med olika

regler och krav som det kunde innebära, kan integrera med logen på ett vackert sätt.

Förslaget kan inbegripa invändig omgestaltning, i någon grad, av stenladan så att den och logen kan komplettera, eller förstärka, varandra.

Arbetet kommer inbegripa både ett bevarande av logen, med ett bevarande av befintliga material i möjligaste mån, och en utveckling av den (och platsen).

För att på något sätt kunna arbeta tydligt och strukturerat och identifiera logens, och platsens, värden för bevaring och utveckling av dessa finns etablerade förhållningssätt att ta sig till. En sådan har Riksantikvarieämbetet (förkortat RAÄ) tagit fram i syfte att se över arbetsprocessen kring kulturhistorisk värdering. RAÄ ansvarar för frågor om kulturarv och verkar bl. a. för att kulturvärdena i vår bebyggelse tas tillvara.

Värden, i det flesta sammanhang, kan vara föremål för subjektiva åsikter och skiljer sig åt från person till person eller organisation. Denna plattform tar jag till hjälp för att kunna ge stadig grund för min argumentering kring det val jag gör i min arbetsprocess kring mitt förslag på en bevaring och utveckling av logen.

Figur 1. Motstående sida: Flygfoto från 1987 över Steninge, vy mot söder.
Mälaren i bakgrunden.

1: Steninge slott, 2: entrévägen till Steninge, 3: Stenladugården, 4: logen

Figur 2. Steninge i Uppland.

Steninge ligger vid Mälaren i Sigtuna kommun i Uppland, ca 30 km norr om Stockholm. Platsen omges av ett varierat landskap med åkrar, gräsmarker och skogar i olika storlek. En liten vik förbinder platsen med Stockholm via vattenvägen. Steninge slott ligger precis vid strandkanten och omges bl. a. av en barockpark som mynnar ut vid gårdens ekonomibyggnader. Här står en prydlig stenladugård som idag är ett kulturcenter och lockar många besökare.

Det är en lugn och stilla plats som vittnar om en svunnen, kanske mer hektisk, tid då jord- och skogsbruket var del av vardagen för många människor. Idag syns inga hästar, oxar eller kor till och mycket av dåtidens verksamhet kan man bara försöka föreställa sig hur det var på denna gård. Men spåren finns där, i bebyggelsen, i dess utformning och placering i terrängen och med kunskap om hur lantlivet gick till förr i tiden får man en ökad förståelse till hur "livet på landet" kunde vara.

Årstiderna styrde mycket av verksamheterna på Steninge. Man plöjde, sådde och skördade jorden. Åkrarna odlades mestadels för foder till djuren och gårdens behov för självhushållning samt avlöning för arbetarna. På vintern avverkade man del av skogen för timmer. Virket var lättare vid den kalla perioden med mindre mängd vatten i träet.

Definitionen på en ekonomibyggnad är, enligt Skatteverket, de byggnader som är avsedda för en gårds jord- eller skogsbruk. Det kan vara olika driftsbyggnader såsom logar, djurstall, maskinhallar eller magasin.

Till alla olika näringar som skedde på gården fanns dessa ekonomibyggnader vars funktion var att upprätthålla verksamheterna.

HISTORISK ÖVERBLICK

Steninge ärvdes 1667 av Carl Gyllenstierna, en framgångsrik ämbetsman vid hovet. Vid denna tid var Steninge en lantgård bestående av trähus. Gyllenstierna eftersträvade en mer ståndmässig anläggning och arkitekten Nicodemus Tessin d y fick uppdraget att rita Steninge slott som invigdes 1705.

Genom åren övergick Steninge i en handfull olika ägare, till stor del via fideikommiss. I mitten av 1800-talet såldes gården genom exekutiv auktion och fideikommisset upplöstes. Godset köptes av major Claes Adelsköld som påbörjade en stor upprustning av Steninge som då var djupt förfallet. Några år senare såldes godset igen, nu till friherren Oscar von Otter. Han låt uppföra nya ekonomibyggnader bl. a. stenladugården från 1873 (Naglitsch & Naglitsch, 2014). Fram till 1800-talets slut var Steninges produktion främst inriktad på jord- och skogsbruk. Med tiden utvecklas nya näringsgrenar fram, t. ex. trädgårdsodlingar som fick allt större betydelse för godset.

Några år in på 1900-talet styckas Steninges ägor upp och stora delar av arealen säljs av. Vissa ägare saknade genuint intresse för jordbruket och satsade på andra näringar. Andra behövde få loss kapital för vidare investeringar eller för renovering av bl. a. slottet.

Markerna i området utgjordes av tunga lerjordar vilket lämpade sig bättre för boskapsskötsel än för odling. Stenladugårdens storlek vittnar om boskapsskötselns betydelse för Steninge (Naglitsch & Naglitsch, 2008).

Eftersom Steninge ligger vid en vik var vattenvägen den naturliga farleden ända in på 1900-talet. En landsväg mellan Uppsala och Stockholm gick sedan länge förbi Märsta och en väg ut till Steninge var kopplad till denna. Att transportera varor på land var dock ofta besvärligt, både vagnar och vägar var ofta i dåligt skick. Vägen ut till Steninge har sedan lång tid haft samma sträckning som idag.

Gården på Steninge (likt många andra herrgårdar) var under långtid i historien en självförsörjande enhet. Man producerade t. ex. livsmedel till gårdens egna behov men också för export till bl. a. huvudstaden. Även byggnadsmaterial producerades

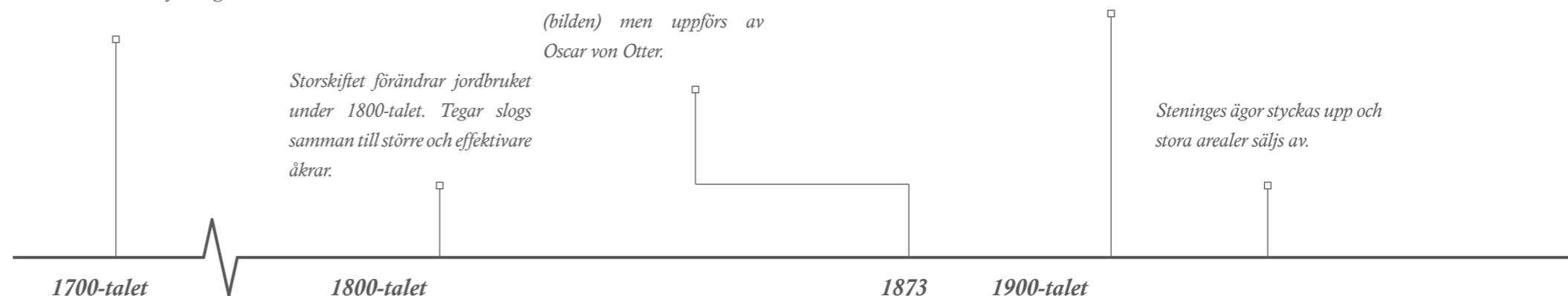
Figur 3. Steninge slott uppförs efter ritningar av Nicodemus Tessin d y. Invigs 1705.

Figur 4. Stenladugården ritas av Claes Adelsköld (bilden) men uppförs av Oscar von Otter.

Figur 5. Logen byggs troligtvis omkring 1900-talets början.

på plats och Steninge hade såg, smedja och tegelbruk för hantering av detta.

Det förekom en strikt ordnad hierarki på herrgårdar med godsherrn och familj i toppen och statarna som arbetade på gården i botten.

Många av de olika ägarna lade ner stor möda på jordbrukets utveckling. Gården var tidig att införa moderna brukningsmetoder (inventeringsrapport, 1987).

Under 1910-talet drevs en handelsträdgård på Steninge med grönsaksodling i flera stora växthus. Senare startades en lervarufabrik med produktion av bl. a. krukor.

Gods med stora marker var kostsamma företag och alla

ägare fick erfara att det var svårt att få lönsamhet på äldre gårdar. På 1990-talet drevs jordbruk och djurskötsel för sista gången på Steninge då godset såldes till ett norskt par som, efter omfattande renoveringar och ett nytt fokus, invigde Steninge Slott Kulturcenter. Med denna nya satsning öppnades godset nu för allmänheten.

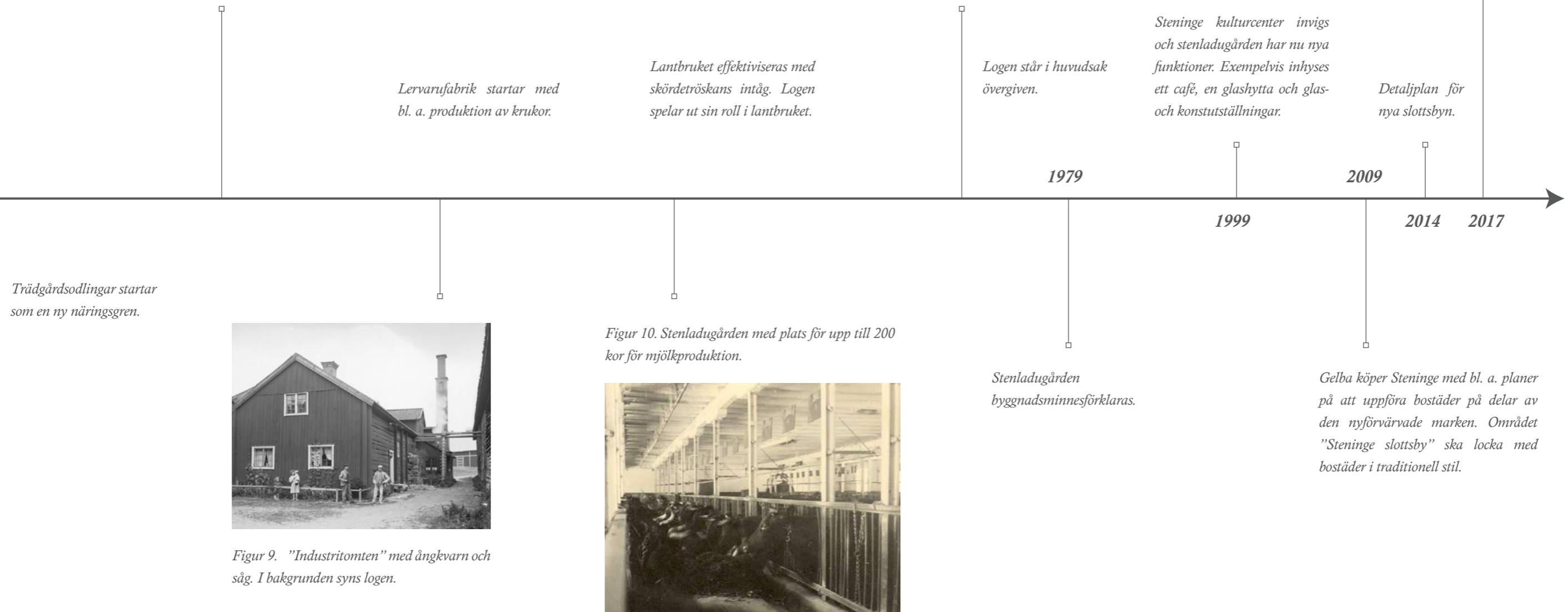
Figur 6. Foto över gården, taget 1911.

Figur 7. Logen och stenladugården syns överst i bild. Till vänster syns "industritomten" med såg och ångkvarn. Stigar går kors och tvärs kring logens närområde. Dammen är fullt synlig, till skillnad från idag då den, till viss del, är igenväxt. Logen är "mitt bland" verksamheterna på platsen.

Figur 8. En lättare renovering av logen inleds där bl. a. fasaden målas och fönster och gluggar byts ut.

VAD ANVÄNDES EN LOGE TILL?

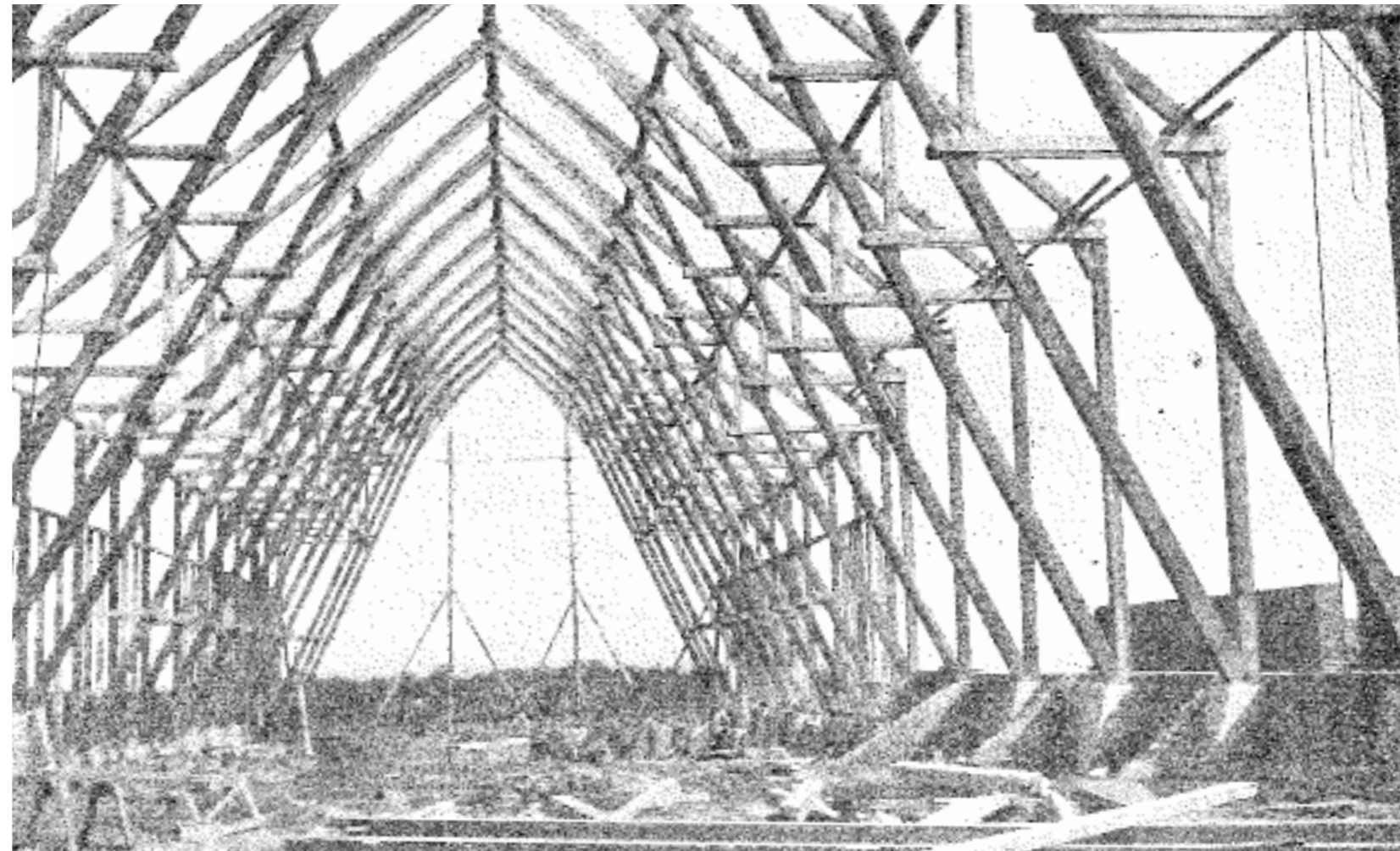
Vid skördning på Steninge kunde det bli stora mängder hö vilket erfordrade en uppsamlingsplats. För detta ändamål byggdes i början av 1900-talet den stora logen som mitt arbete behandlar.

En loge är en upplagsplats för otröskad säd och stråfoder från åkrarna. Dess främsta uppgift är att skydda den inbärgade grödan mot regn och fukt från marken. Till skillnad från de flesta andra byggnader är det inte viktigt att isolera så bra som möjligt, tvärtom. Logbyggnader behöver ventileras och uppförs lämpligast av stolpverk med utvändigt träpanel med springor emellan, så att ventilation upprätthålls.

Dess storlek beror mycket på jordbrukets omfattning och bör vara så stor att all skörd kan inrymmas under tak. På Steninge kunde det bli så mycket som 800 lass hö vilket erfordrade en logbyggnad av större modell. Den står helst i direkt förbindelse med ladugården där bl. a. kor ska få sin mat. Logen bör ha ett torrt läge så skörden ej förstörs. Grund behövs endast under själva stolparna, som ingår i den bärande konstruktionen, oftast i form av plintar av natursten. Mellan plintarna, upp till syllan, fylls resten upp med sten och jord.

Golv i logar var uppförda av antingen plank, cementgolv eller tillstampad lera. Cementgolv var att föredra då det gav stadga för tröskverken samt motverkade råttor och markfukt. Portarna till logen behövde vara stora för att kunna rymma ett tröskverk.

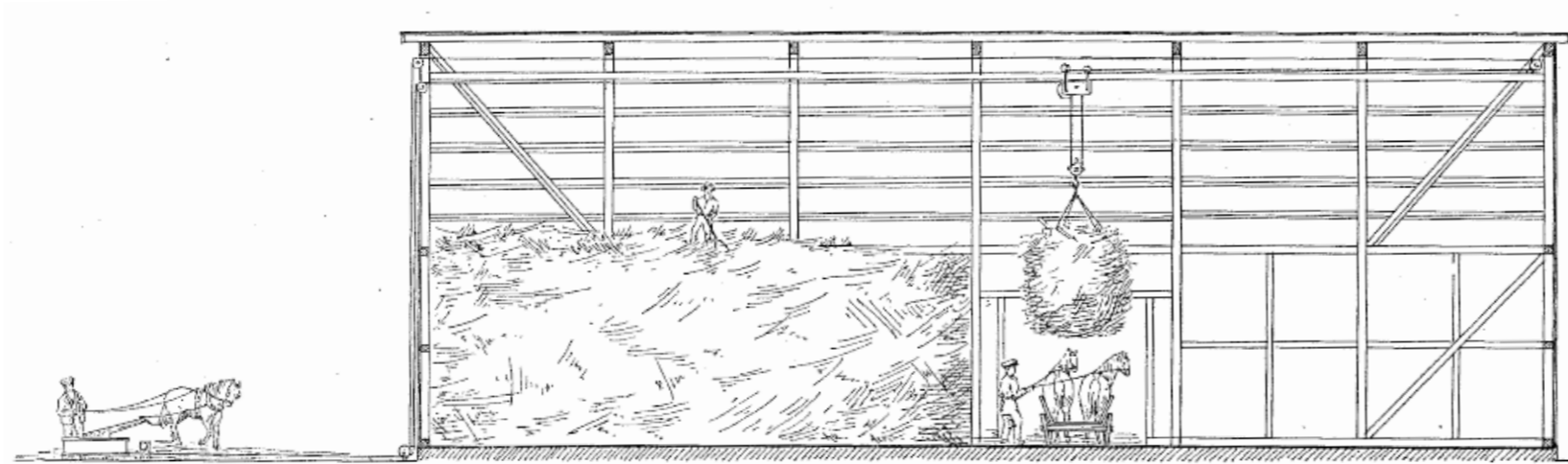
Med tiden kom tekniska innovationer att slå igenom i jordbruket. Med elektrifieringen av landsbygden kunde olika hissanordningar installeras vilket underlättade det manuella arbetet enormt. Med en lyfthiss kunde skörden hissas upp och släppas ut på avlagt sädesgolv. Logbyggnader med hiss behövde göras stora för att vara effektiva och därmed ekonomiska. Det medförde en hög konstruktion med en fri passage i sin mitt varför inga genomgående tvärbjälkar kunde förekomma. Hisskonstruktionen var fäst i en träbjälke, under taknocken, som löpte i byggnades längdriktning.

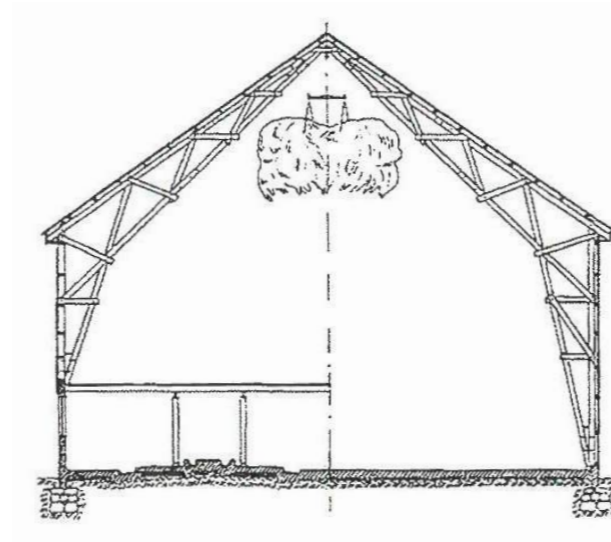
Den fungerade som en bana för en löpvagn som genom att manövreras med linor kunde föras fram och tillbaka längs banan och släppa lasset på avlagd plats.

För upphissning av lasten behövdes en eller flera inkörsgångar på tvären av byggnaden. Dessa genomfarter fungerade samtidigt som plats för tröskningen. Upphissningen av lasten till skullen manövrerades av ett motorspel som lämpligast var lokaliserat på en brygga över en av portgångarna där man hade utsikt över hela byggnaden (Gramén, 1922).

ÖVERLOPPSBYGGNADER

Byggnaderna inom lantbruket kan berätta om vårt lands agrara historia och hur det har utvecklats. En gårds ekonomibyggnader talar mycket hur den har använts, t. ex. om markanvändningen, boskapen och om människorna som har bott och verkat på gården. Lantbruket har varit en viktig del av det samhälle vi har byggt upp och lever i idag. Med den tekniska utvecklingen som fått Sverige att gå från ett fattigt jordbruksland till det utvecklade land vi lever i idag. Många byggnader har inte hängt med denna omställning. En överloppsbyggnad är en byggnad som har haft sitt sammanhang i en tidigare markanvändning eller hushållning men som inte längre har någon funktion. När en överloppsbyggnad inte längre behövs försvinner de långsamt när underhållet uteblir (länsstyrelsen, u.å.).

Figur 11. Motstående sida: Uppförande av hissloge, Ulvhults säteri, Västergötland.

Figur 12. Överst: Princip för hissloge. Hissen lyfter upp lasten som förs, via en bana under taknocken, till önskad plats där lasten sedan släpps.

Figur 13. Th: Tvärsektion.

HISTORISKA KARTOR

Figur 14. Ägomätning.

Figur 15. Generalstabskartan.

Ägomätning 1764

Av kartan kan man ana ett annorlunda landskap från idag. Här är marken mer öppen med mindre trädgångar varvat med betesmarker. En vandringsled sträcker sig åt nordväst och leder till Sigtuna några km längre bort. Detta är fortfarande innan Storskiftet vilket tydlig visar sig på odlingsmarken med små avlånga tegar.

Slottet (röd markering, alla fyra kartor) är beläget nära vattnet med en mindre båthamn med nära avstånd till huvudstaden. Mitt på kartan syns två dammar, en större och en mindre. Den större ska ha tjänat barockparkens fontäner med vatten.

Generalstabskartan 1867

Den här kartan gjordes strax innan stenladugården uppfördes (1873) och visar enbart Steninge slott symboliskt. Detta är en militär karta med fokus på terrängens beskaffenheter.

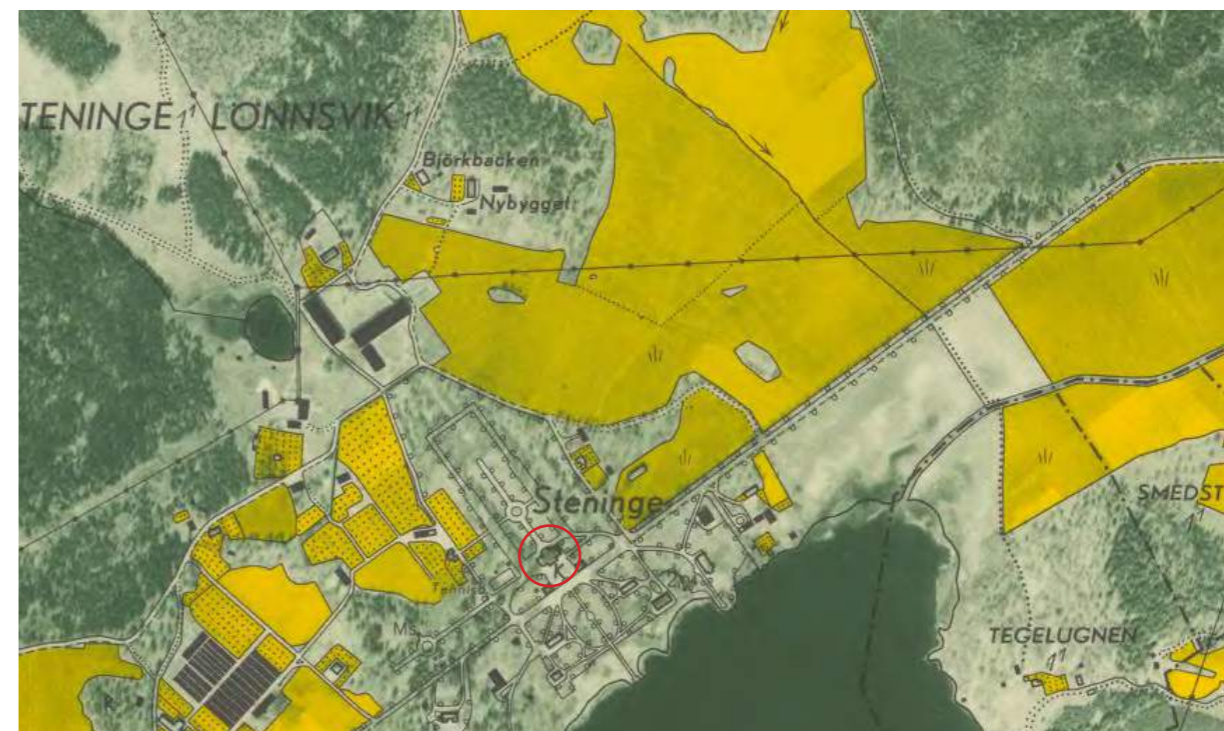
Kartan visar den nyligen lagda järnvägen som förbinder Märsta med Stockholm. Fram tills nu har Steninge nästan uteslutande nåtts med båt.

Ur kartan kan man förmoda att landskapet kring Steninge har vuxit igen i någon grad och bildat större skogspartier med mindre vandringsleder som enda landförbindelse med Steninge. Detta är efter Storskiftet vilket fått till följd att tegarna har blivit till större enhetliga åkrar vilket effektiviserat jordbruket vilket gissningsvis minskat hag- och betesmarkerna.

Ekonomiska kartan 1952

Här redovisas stenladugården och logen samt åkrarnas utsträckning. Det traditionella jordbrukets roll minskas dramatiskt till förmån för efterkrigstidens tekniska framsteg inom lantbruket. Logen förlorar, mer eller mindre, sitt syfte i och med att skördetröskan introduceras vilket effektiviserar lantbrukets sysslor enormt.

Redan i början av 1900-talets första decennier skiftar Steninges ägare mellan flera nya verksamheter. Exempelvis keramik och, som syns till vänster i bilden, långa växthus för grönsaksodling.

Figur 16. Ekonomiska kartan 1952.

Ekonomiska kartan 1979

En del har förändrats på denna ekonomiska karta jämfört med den från 1950-talet, trots det relativt korta tidsspännat. Dels har handelsträdgårdarna upphört. Åkerarealen har förändrats något på sina ställen. Dammen illustreras inte med tydliga konturer utan förefaller i någon grad igenväxt.

En intressant detalj är att tätorten Östra Steninge har vuxit fram i skogpartierna ca 1 km öster om Steninge (th på kartan). Den är försynt förlagd inne i skogen vilket inte märks visuellt från åkrarna närmast slottet och dess ekonomibyggnader. Steninge slott och dess ägor upplevs fortfarande som ett lantbruk "på landet".

Figur 17. Ekonomiska kartan 1979.

SIGTUNA KOMMUNS VISIONER - DETALJPLANEN

Sigtuna kommun har arbetat fram en detaljplan för området kring Steninge vars syfte är att komplettera de befintliga verksamheterna i stenladugården med nya funktioner. Besöksunderlaget för befintligt kommersiellt utbud behöver utvecklas.

Ambitionen är att ta fram en bebyggelse, Steninge slottsby, med ca 500 nya bostadsenheter beläget precis norr om stenladan och logen, se *figur 20*.

Enligt kommunens *Program för bostadsbyggande 2017-2021* är antalet bostäder idag fastställt till ca 600. Den tänkta bostadsutformningen är lamellhus, radhus och enbostadshus. Hänsyn ska tas till natur- och kulturmiljövärden som idag karaktäriserar området vid utvecklingen av bostadsområdet. Nya frilagda affärslokaler ska rama in stenladan och logen och skapa en torgyta som kopplar på en huvudgata som löper genom den nya bebyggelsen.

Genom utvecklingen av nya verksamheter i anslutning till stenladan, anser kommunen, att de boende inom området får tillgång till service och upplevelser i "centrum" som vanligtvis inte kan tilldelas en så låg bebyggelsegrad som 500 bostäder. Dessutom kan boende i närliggande områden tillgodogöra sig denna service.

En ny väg kopplar redan idag på den gamla vägen till Steninge och leder parallellt med den befintliga vägen upp till stenladan och logen. Denna slutar där huvudgatan tar vid. Kollektivtrafik ska dras genom det nya området och en skola planeras in i bebyggelsens centrala del. Kollektivtrafik ska koppla ihop området med närliggande områden och möjliggörs endast om avsedd bostadsvolym skapas.

Logen skyddas i planen med rivningsförbud. Detta då kommunen anser att den utgör ett ytterst värdefullt inslag i miljön.

Några specifika brukarkrav för logen finns inte idag.

Figur 18. Stenladugården och logen ska, tillsammans med nya kringliggande byggnader, bilda ett "torg" som ska fungera som ett centrum för slottsbyns framtida invånare.

Byggnadens volym anses dock, enligt kommunen, tillräcklig för att inrymma bl. a. utställningar, teaterlokaler och verksamheter som bidrar till att befolka torgytan. Fastighetsägarna är också inne på någon slags marknad eller utställningar i logen.

En ombyggnad kan främja möten mellan människor och öka attraktionskraften kring torgytan. Kommunens intentioner är att detta "centrum" ska utgöra en social och kommersiell kärna i den nya stadsdelen.

Den nya bebyggelsen kring torget föreslås överensstämma

höjdmässigt med logen. Högsta tillåtna takfotshöjd blir då samma som logens takfot, se *figur 22*. Det medför en höjd av ca 10m vilket, enligt *figur 18*, motsvarar två våningar. Det blir högt i tak!

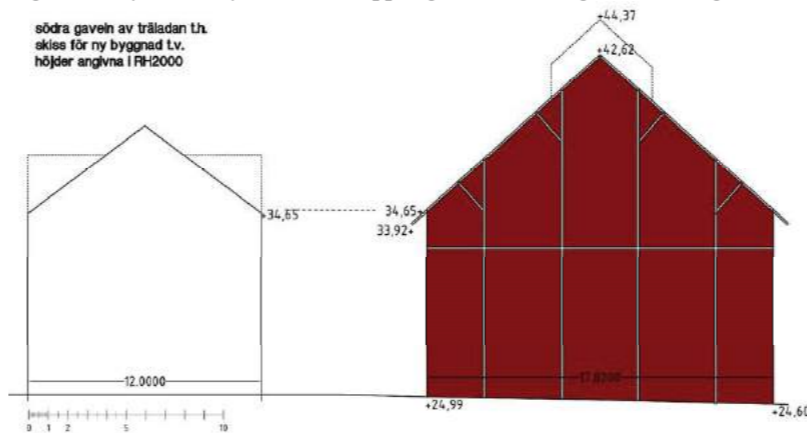
Väster om logen planeras gångstigar och aktivitetsytor för lek och samvaro, se *figur 21*. Denna "upplevelsepark" är tänkt att användas för samling för olika evenemang.

Figur 19. Referenser på hur bebyggelsen kan se ut.

Figur 20. Nya Slottsbyn och dess koppling med stenladugården och logen.

Figur 22. Höjdförhållanden ny torgbebyggelse i förhållande till logen.

Figur 21. Illustration över nya torget med dess omgivning.

- TECKENFÖRKLARING
- klippt gräsyta/äng
 - befintlig damm rensas
 - befintlig vegetation som sparas/utvecklas
 - hårdgjorda ytor, asfalt, sten, grus mm
 - träd
 - höjdupptagning med stödmur/trapp
 - plank/staket
 - befintlig stig/stråk som utvecklas
 - ny gångstig
 - gångstig längs vatten, delvis på träspänger/brygga
 - plangräns

SIGTUNA KOMMUNS VISIONER - GESTALTNINGSPROGRAM

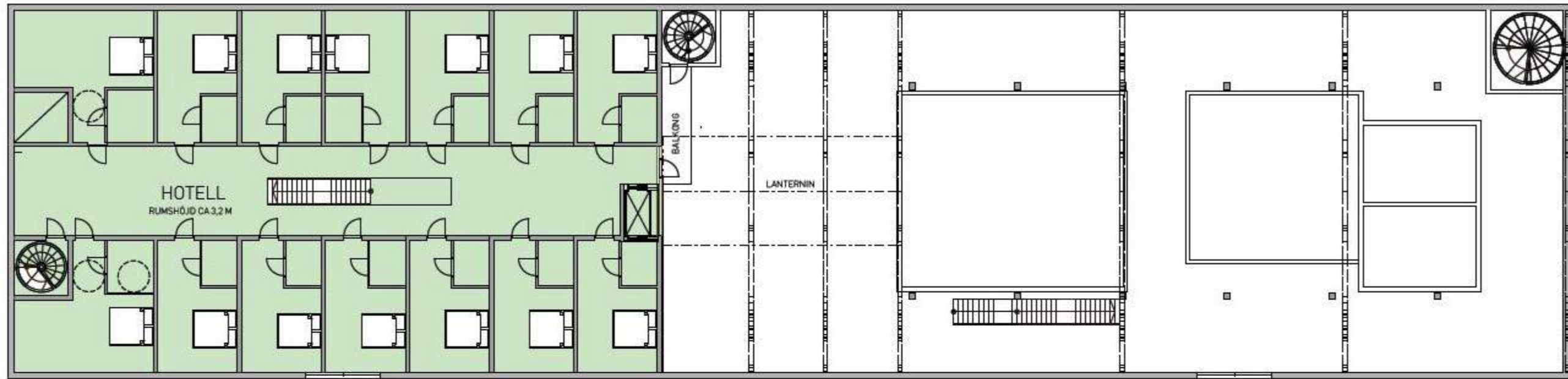
Figur 23. Gestaltningförslag över slottsbyn med olika "tun".

Figur 24. Gestaltungsförslag över slottsbyn. Villor i bakgrunden till stenladugården.

TIDIGARE SKISS PÅ LOGEN

530 m²

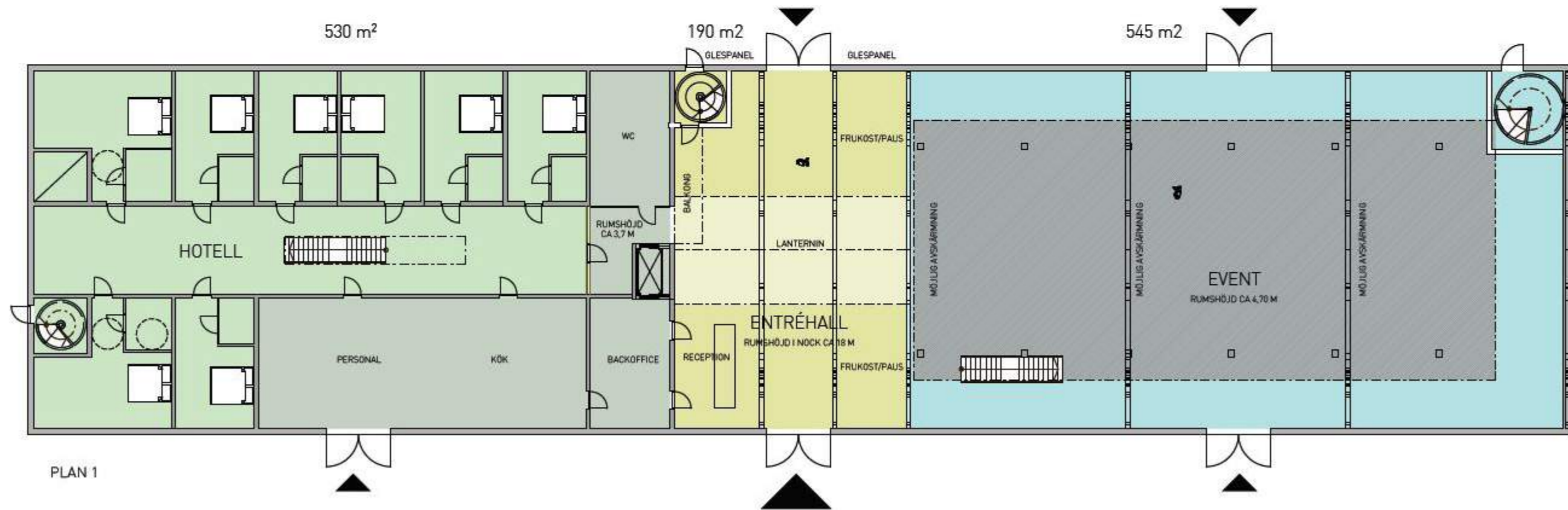

PLAN 2

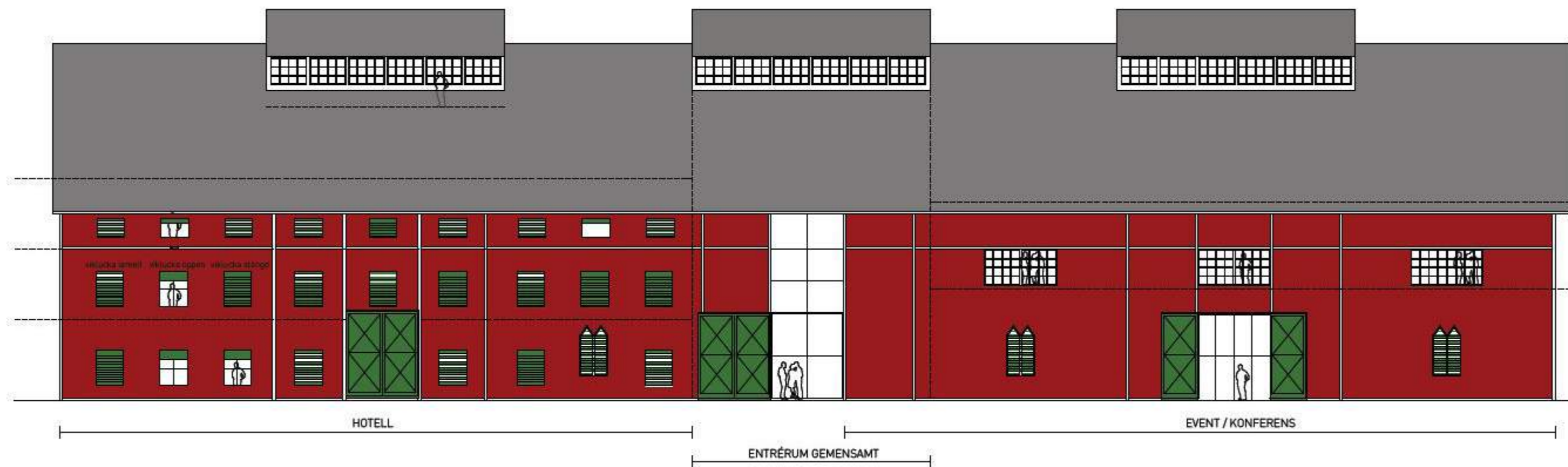
530 m²

190 m²

545 m²

PLAN 1

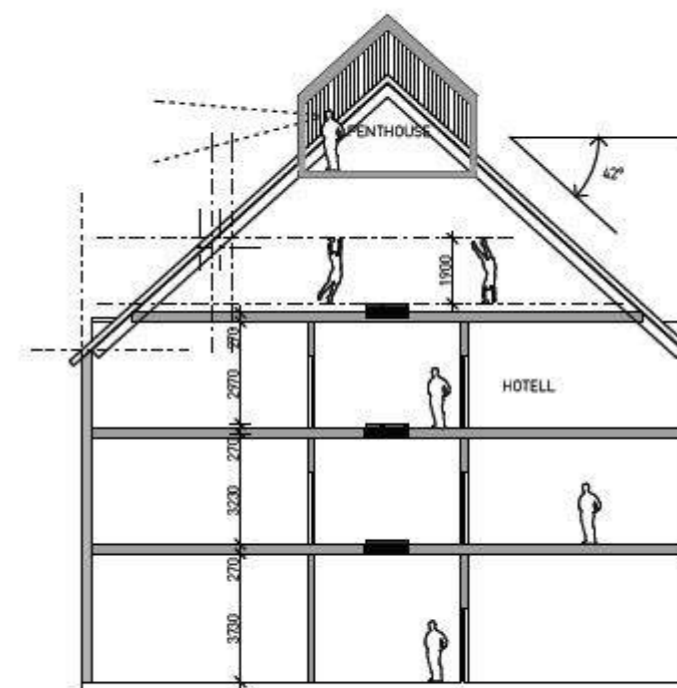
År 2015 gjorde Brunnberg & Forshed arkitektkontor ab ett skissförslag för ny användning av logen. Här visas ett urval av deras material. Funktionerna är hotell- och eventlokaler och hela logen tas i anspråk.

Det är ett alternativ till transformation av logen. Jag anser dock att det är ett stort ingrepp på logen som inte är helt försvarbart. Förvisso öppnas byggnaden till allmänhetens beskådan men mycket av logens ursprungliga karaktär och värden förvanskas och lösningen är svårligen reversibel (för mina diskussioner kring värden, se s. 48 och framåt).

Figur 25. Motstående sida: Planer.

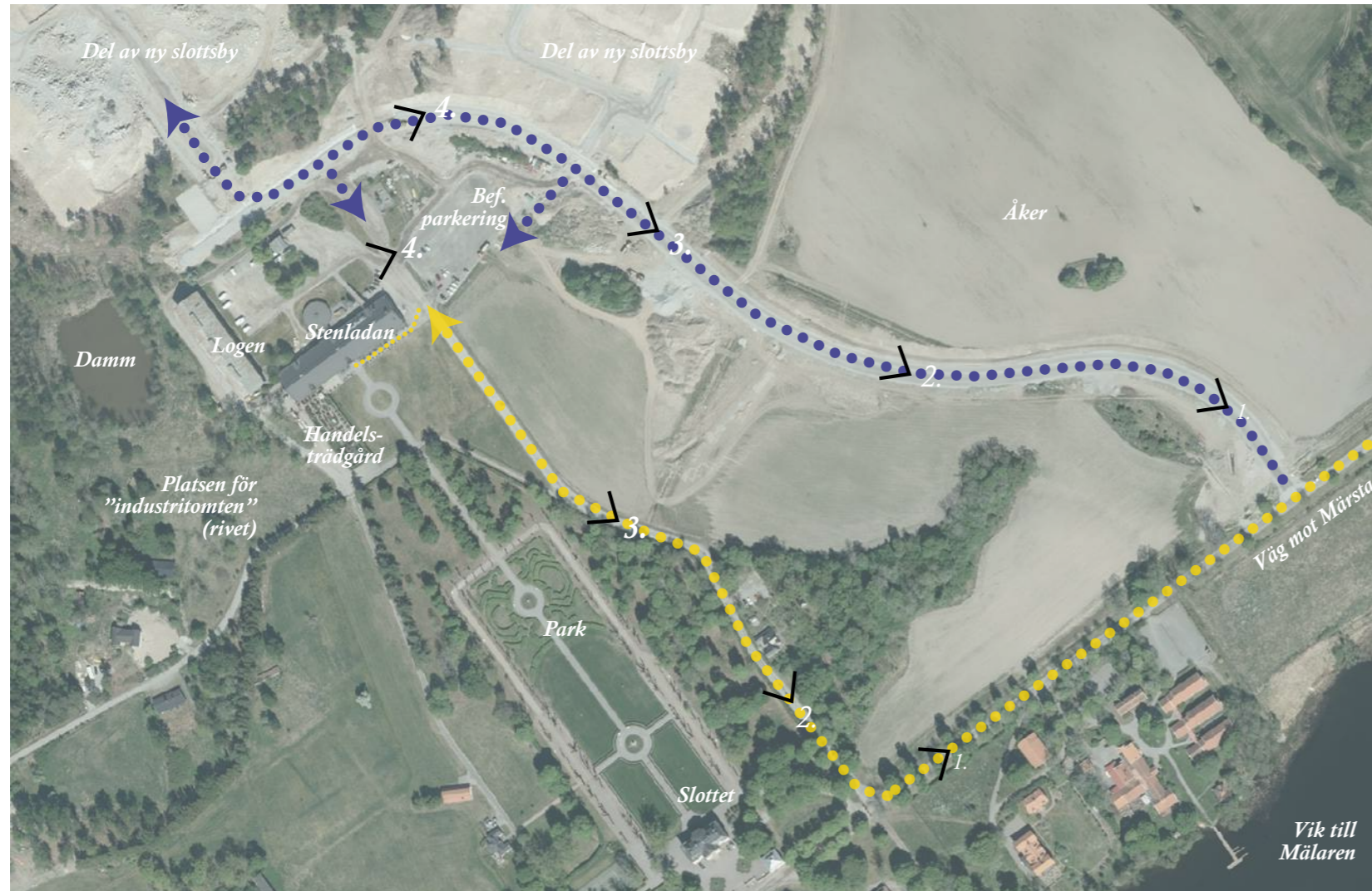
Figur 26. Överst: Fasad mot öster.

Figur 27. Th: Tvärsektion.

SEKTION GENOM HOTELLDEL

VÄGEN HIT

Figur 28. Satellitbild

Förklaringar

Gulprickad: Befintlig ankomstsväg

Blåprickad: Ny ankomstsväg till platsen

Figur 29.

Vy 1, befintlig väg

Figur 30.

Vy 1, ny väg

Vy 2, befintlig väg

Vy 3, befintlig väg. Här välkomnas man av stenladugården. Logen tittar upp bakom.

Vy 4, befintlig väg.

Vy 2, ny väg. Logen syns innan stenladugården från denna väg.

Vy 3, ny väg.

Vy 4, ny väg.

STENLADUGÅRDEN

Figur 37. Stenladugården är idag ansiktet utåt för Steninge när man anländer till platsen. Logen kan skimras i bakgrunden.

Ladugården från 1873 är ritad av Claes Adelsköld men uppförd av Oscar von Otter. Den är uppförd i två plan där markplanet ursprungligen inhyste kor i uppradade bås för mjölkproduktion. Uppemot 200 kor rymdes i ladugården. Här inrymdes också, utöver båsen, bl. a. foderrum och sjukrum för djuren.

Mycket hö och foder behövdes för denna verksamhet och detta togs från den intilliggande logen. Det fördes in med vagnar genom stenladans gavlar via utanpåliggande uppkörsbroar. Genom luckor i bjälklaget kunde höet släppas ned till korna (Fagerholm-Känne, 2012).

Byggnaden är uppförd i gråsten och tegel och mäter nästan 90 m på längden. Grunden och murar är av gråsten medan fönsteromfattningar, hörnkedjor och friser är uppförda av tegel. Fönstersnickerierna är rödmålade. Taket är täckt med svart falsad plåt.

Idag används stenladan på ett annat sätt än vad den ursprungligen var ämnad för. Den är öppen för allmänheten och lockar med olika utställningar, handelsträdgård, café/restaurant och andra verksamheter. Kring jul anordnas varje år en välbesökt julmarknad.

Antalet besökare varierar mellan veckodagar och veckoslut. Under veckodagar är det inte lika mycket besökare medan helgerna drar många.

På byggnadens baksida har det byggts till en cirkulär packeteringsstation för leveranser åt stenladans verksamheter.

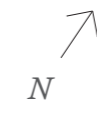
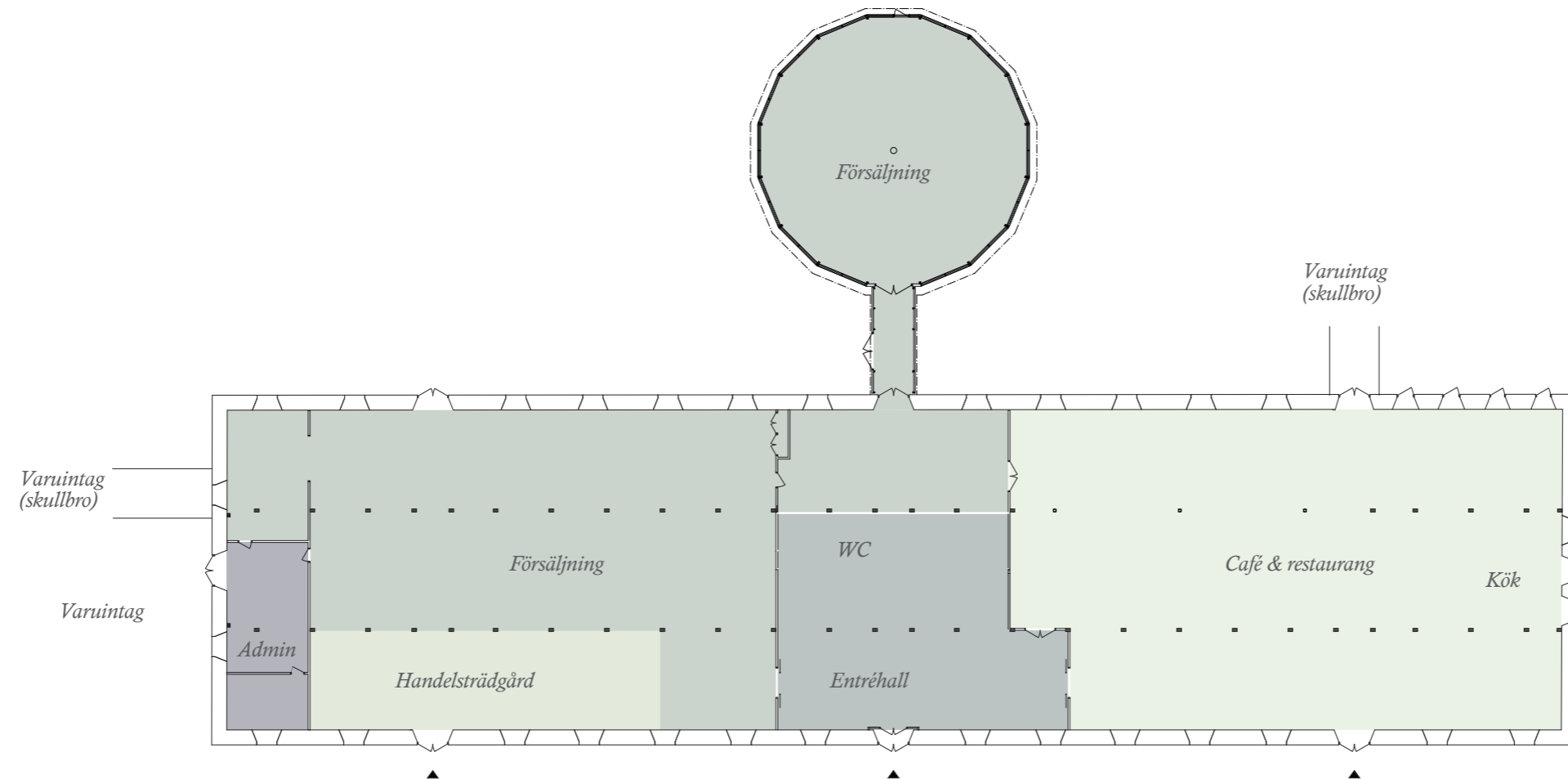
Figur 38. Övre bild: Stenladugården har en tillbyggnad, en packeteringshall, från när kulturcentret öppnade.

Figur 39. Övre bild th: Andra planet, vid trappan som uppfördes vid renoveringen inför kulturcentrets öppnande. Denna håltagning i bjälklaget visar den bärande träkonstruktionen. Innertaket bär moderna avtryck.

Figur 40. Nedre bild: Markplan med café och restaurang. Glaspazier avskiljer rummen från andra verksamheter. På detta vis kan man överblicka nästan hela ladugården och dess rymd.

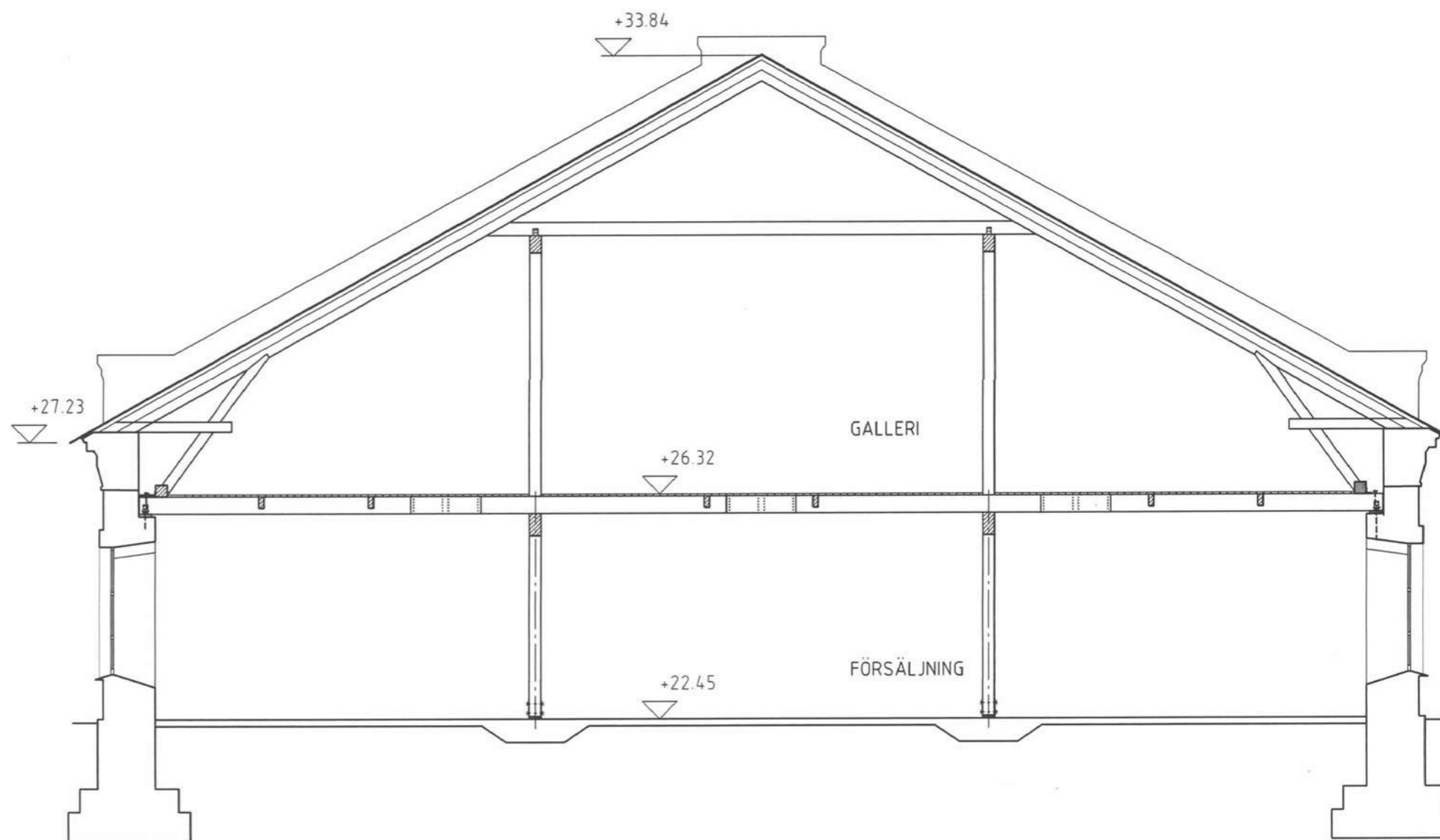
PLAN

PLAN
1:400

SEKTION

Figur 41. Plan över stenladugården.

Figur 42. Sektion.

SEKTION
1:100

TRÖSKNING

Att tröska innebär en process, direkt efter skördningen på höstkanten, där man skiljer sädeskornet från sitt ax och skal. Detta gjordes i logen där man använde ett verktyg, slaga, för att slå mot säden som breddes ut på loggolvet. Efter arbetet med slagan skulle kornen skiljas från agnar och boss. Säden kastades upp i luften för att avskilja lättare skräp som fördes bort i vinddraget i logen. Denna process med att få fram säd för malning skulle vara färdigt till jul (Ljustorps hembygdsförening, 2005).

Detta var ett slitsamt arbete med låg kapacitet. Enklare tröskverk började bli vanliga kring mitten av 1800-talet. Dessa drevs med vandring eller handkraft medan större tröskverk drevs med vattenkraft. Senare började ånglokomobiler användas som drivkraft till de större verken. Intresset för mekaniseringen av tröskarbetet var stort och utvecklingen av denna process drev framåt. Vid 1880-talet levererades tröskverk med både skakare (för avskiljning av halmen) och rensverk. Vid 1900-talets början hade man, så gott som, helt övergått till maskinell tröskning både i mindre och större jordbruk. Vid den här tiden startades många tröskverksföreningar vilket medförde att i princip alla gårdar fick tillgång till tröskverk och detta skyndade på utvecklingen.

Vid mitten av 1900-talet övergavs dock dessa stationära tröskverk till förmån för den mobila skördetröskan, som utförde denna process direkt ute på åkern. Strax efter upphörde all tillverkning av stationära tröskverk och syftet med logens funktion gick med tiden förlorad (Olofsson, u.å.).

Figur 43. Tröskning i loge, Sundals Ryr. Ett tröskverk står i förgrunden.

Figur 45. De lösa kärnorna, säden, samlas upp i andra änden av tröskverket i säckar som, när dessa är fulla, bärs bort och en ny säck fästes på plats.

Figur 44. Skörden matas ned i en roterande cylinder där kärnorna skiljs från halmen, som slungas ut på en halmskakare och förs ut ur tröskverket.

Figur 46. Tröskning med slaga.

Figur 47. Arbetslaget i början av 1900-talet, inte långt efter logens uppförande. I bakgrunden syns körvandringen som drev logens foderhiss.

LOGEN

Figur 48. Västra långfasaden bär tydligast spår av olika förändringar genom tiderna. Vy från sydväst.

Logen byggdes någon gång i början av 1900-talet. Logens funktion var att förvara skörden från åkrarna och bl. a. förse stenladugårdens mjölkproducerande kor med stora mängder hö. Byggnaden är stor och mäter ca 75 m på längden och 18 m på bredden. Från golv till taknocken är det över 16 m. Logen karaktäriseras av dess tre lanterniner på taket som förmodligen har haft ventilering som funktion (t. ex. sommartid) men även i viss mån dagsljusinsläpp.

Logen är uppförd som stolpverkskonstruktion i timmer där varje bärande träpelare vilar på en grundplint av natursten. Stolpverket är klädd med stående spontad panel med springor emellan bräderna för ventilation. Den är oisolerad till skillnad från stenladugården.

Fönstergluggar pryder fasaden. Det är till för ventilering av byggnaden. Inte mycket dagsljus når in i logen förutom överljus från vardera träport. Lister och fönsteromfattningar är vitmålade.

Sadeltaket täcks av sinuskorrigerad plåt. Väder och vind har genom åren gett upphov till en rostig patina. Några plåtar har bytts ut här och var vilket ger en ”lappa-och-laga” känsla.

Fasaden är målad med falu rödfärg (slamfärg). Snickerier kring fönstergluggar och viss fasaddekoration är målade i vit färg. Flera av logens portar och fönstergluggar är målade i gul kulör medan andra (främst på östra fasaden och lanterniner) är målade i en slags grön kulör. Vilken av dessa färger som är ursprunglig är inte helt lätt att veta. I en byggnadsinventering gjord 1987 beskrivs logens portar och fönstersnickerier som grönmålade. En gissning från min sida är att den gröna kulören är mer riktig än den gula. Den gissningen grundar jag på att östra fasaden förefaller vara orörd för någon större förändring (medan t. ex. västra fasaden är det). Även lanterninerna, som är svårast att nå, har den gröna färgen.

Jag har sökt i olika arkiv, i både Sigtuna, Uppsala- och Stockholms kommun, efter byggnadsritningar eller dokument, som rör logen, som kan tänkas vara intressanta i min arbetsprocess. Det har tyvärr inte givit något resultat. Jag har även hört med Gelba om de har ett gårdsarkiv men det har tyvärr inte funnits något sådant. Jag fick utföra visst detektivarbete på egen hand, t. ex. att söka eventuella (ej uppenbara) spår av förändringar inne i logen. Jag fick göra en egen uppmätning för att skapa ritningar över logen. Till min hjälp hade jag Jonas Svensson, driftansvarig på Steninge, som givit mig tillträde till byggnaden samt svarat på frågor kring deras verksamhet i och kring logen.

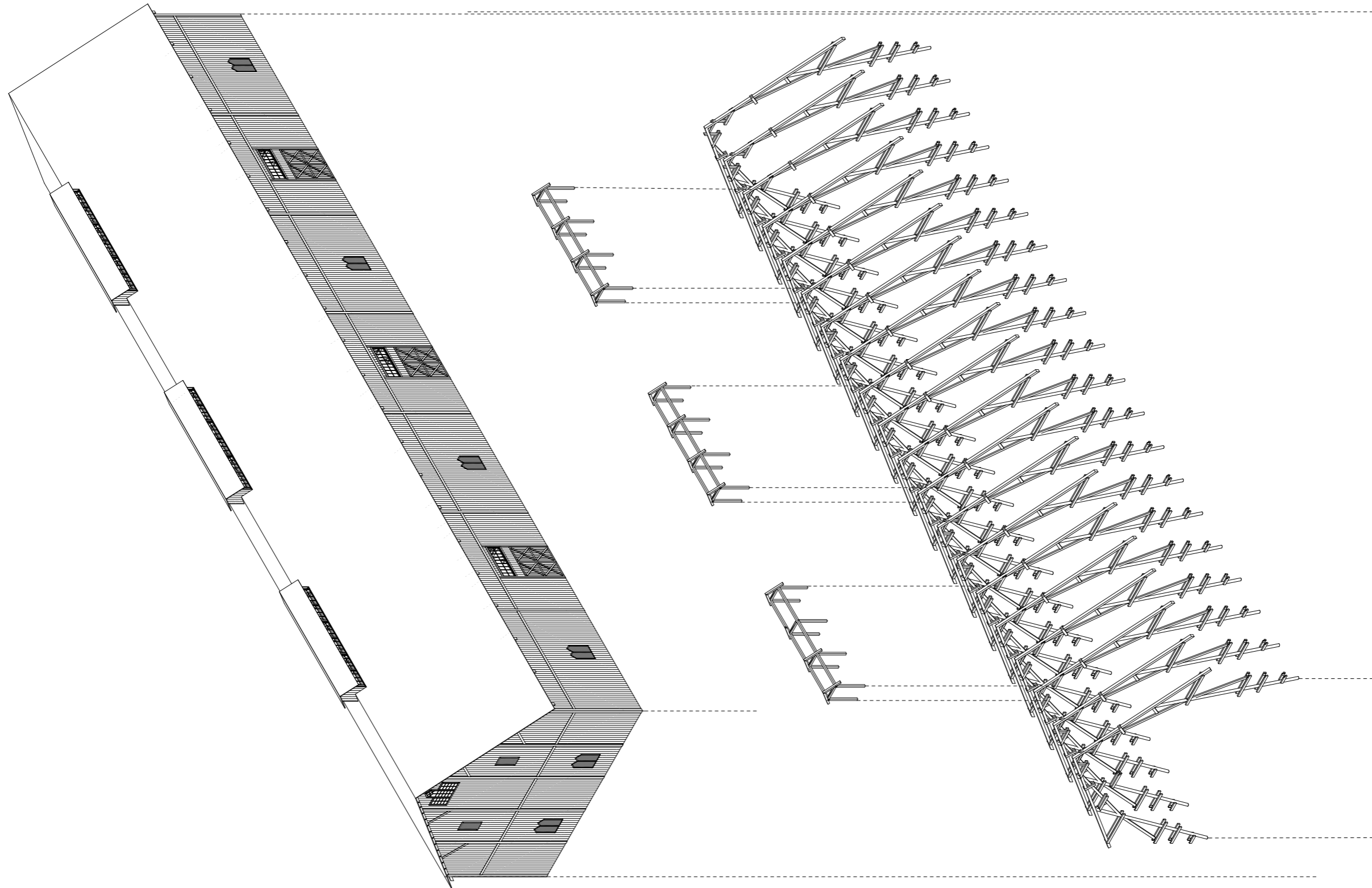

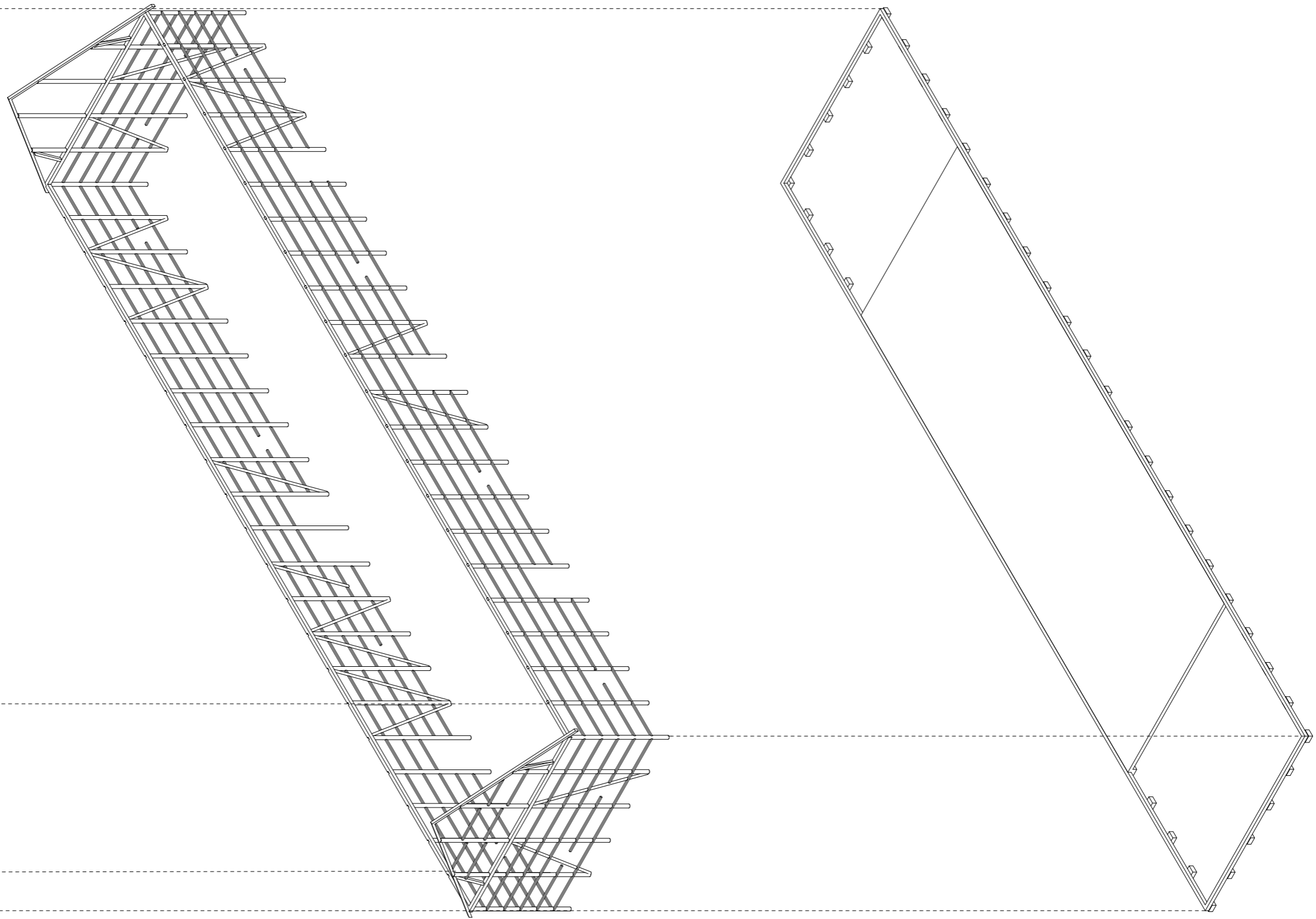
Figur 49. Logport.

Figur 50. Taket har genom åren rostet vilket ger en vacker patina.

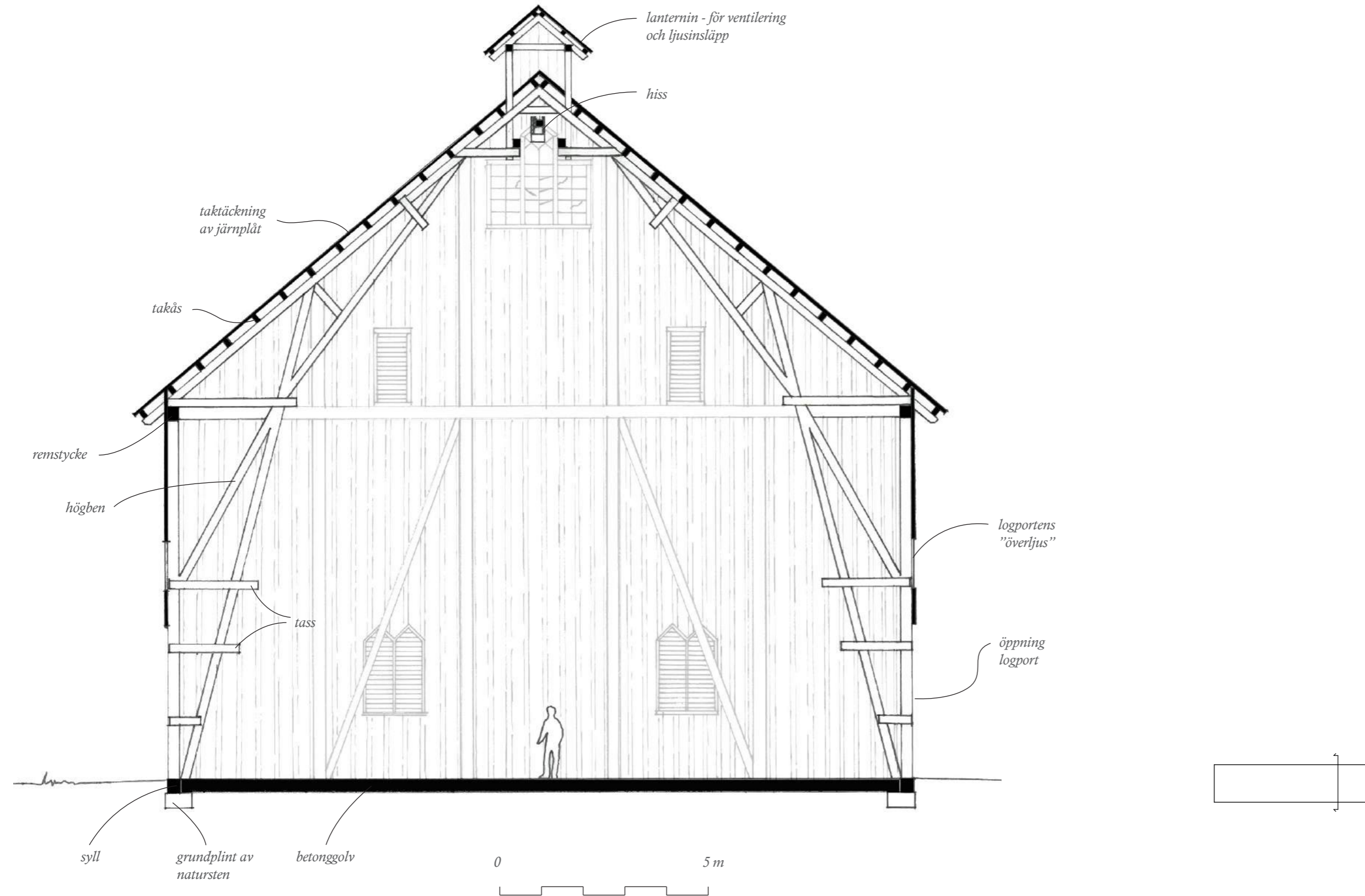
Figur 51. Vy från östra fasaden.

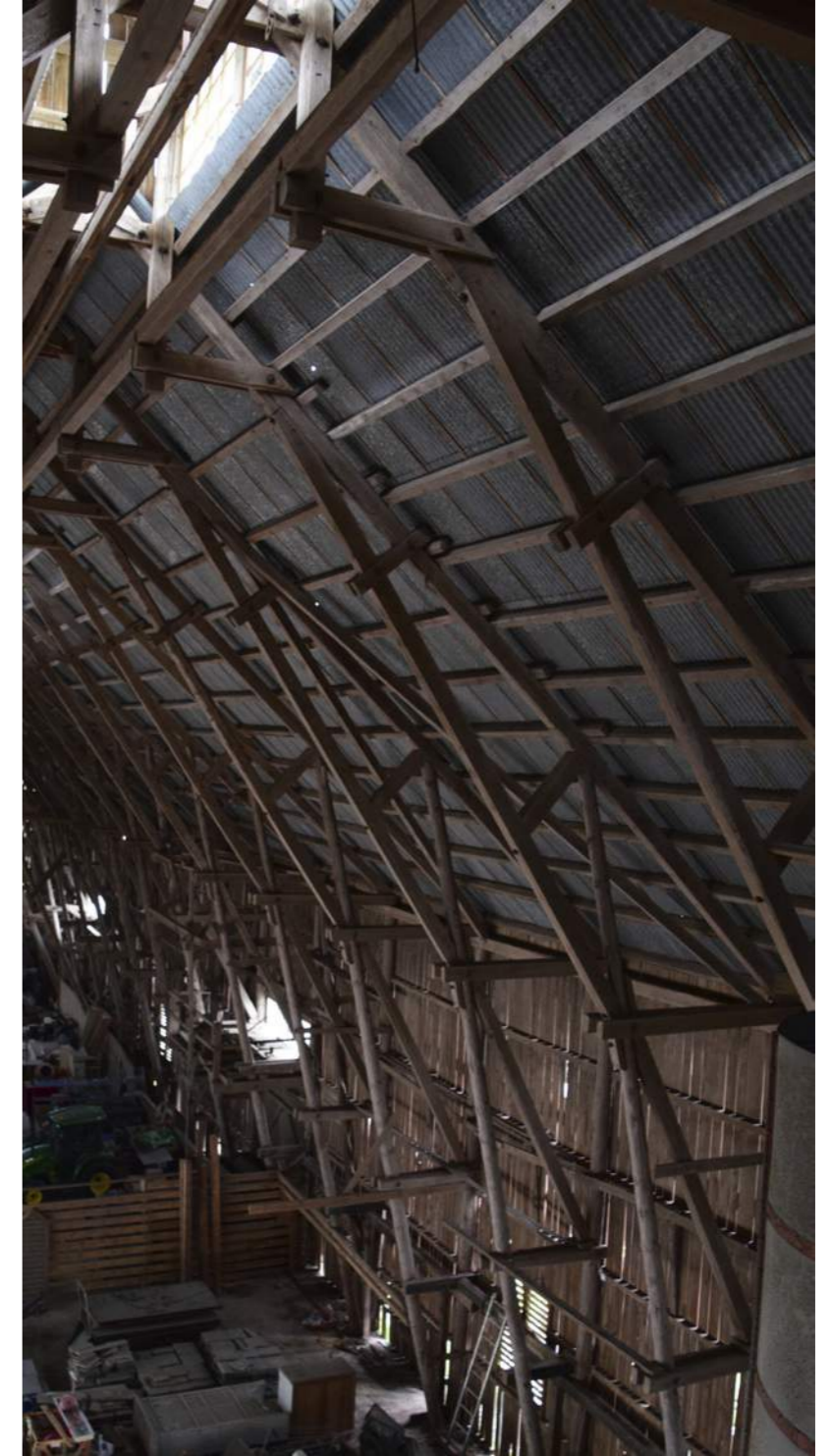
LOGENS UPPBYGGNAD - AXONOMETRI

LOGENS UPPBYGGNAD - SEKTION

Figur 52. Övre bild: Delar av loghissen finns kvar än idag. Här löpvagnen.

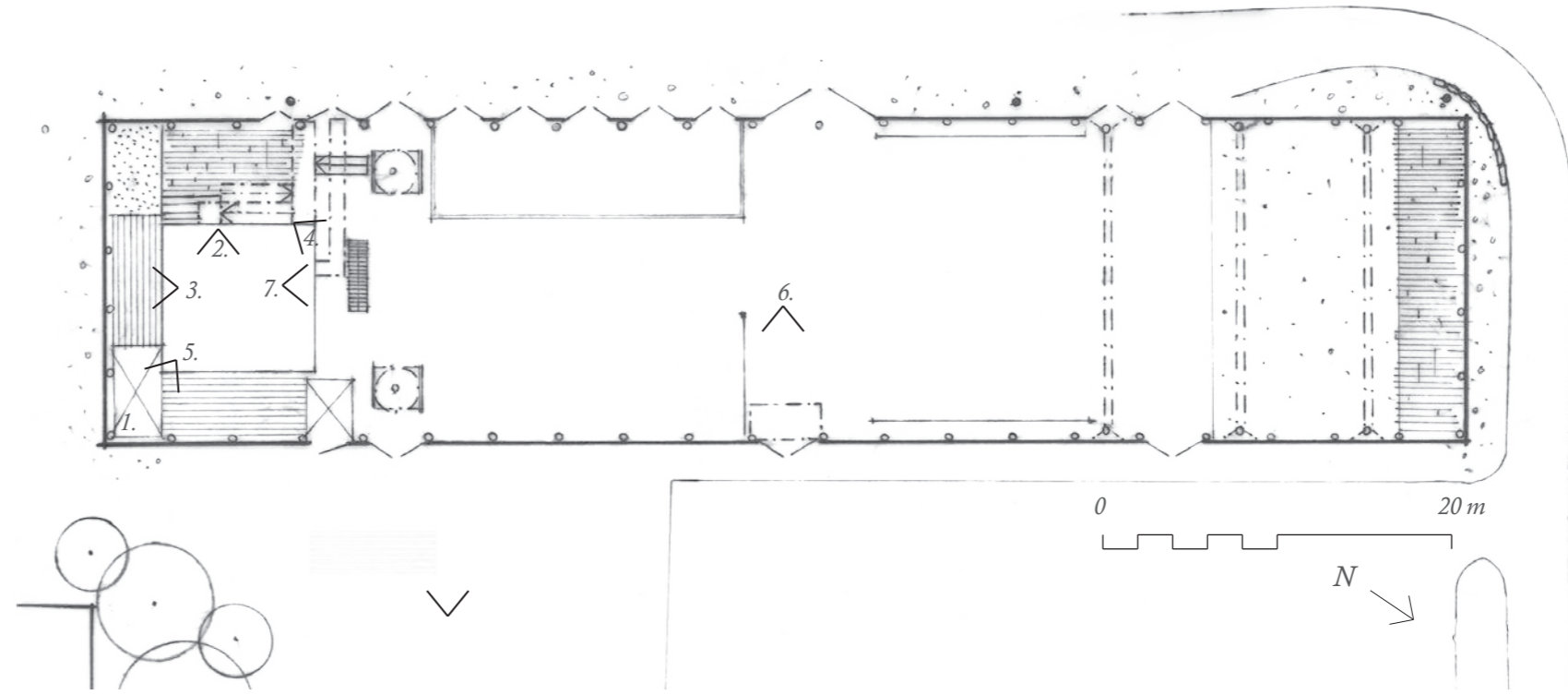
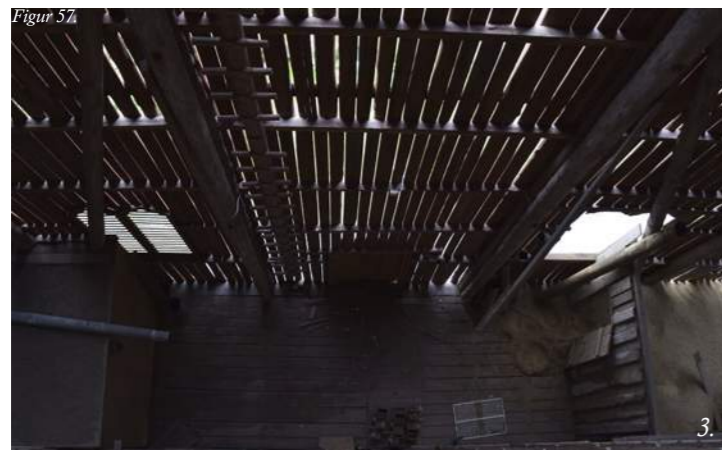
Figur 53. Nedre bild: Detalj av träkonstruktionen.

Figur 54. Th: Träkonstruktionen från golv till tak.

INVENTERING

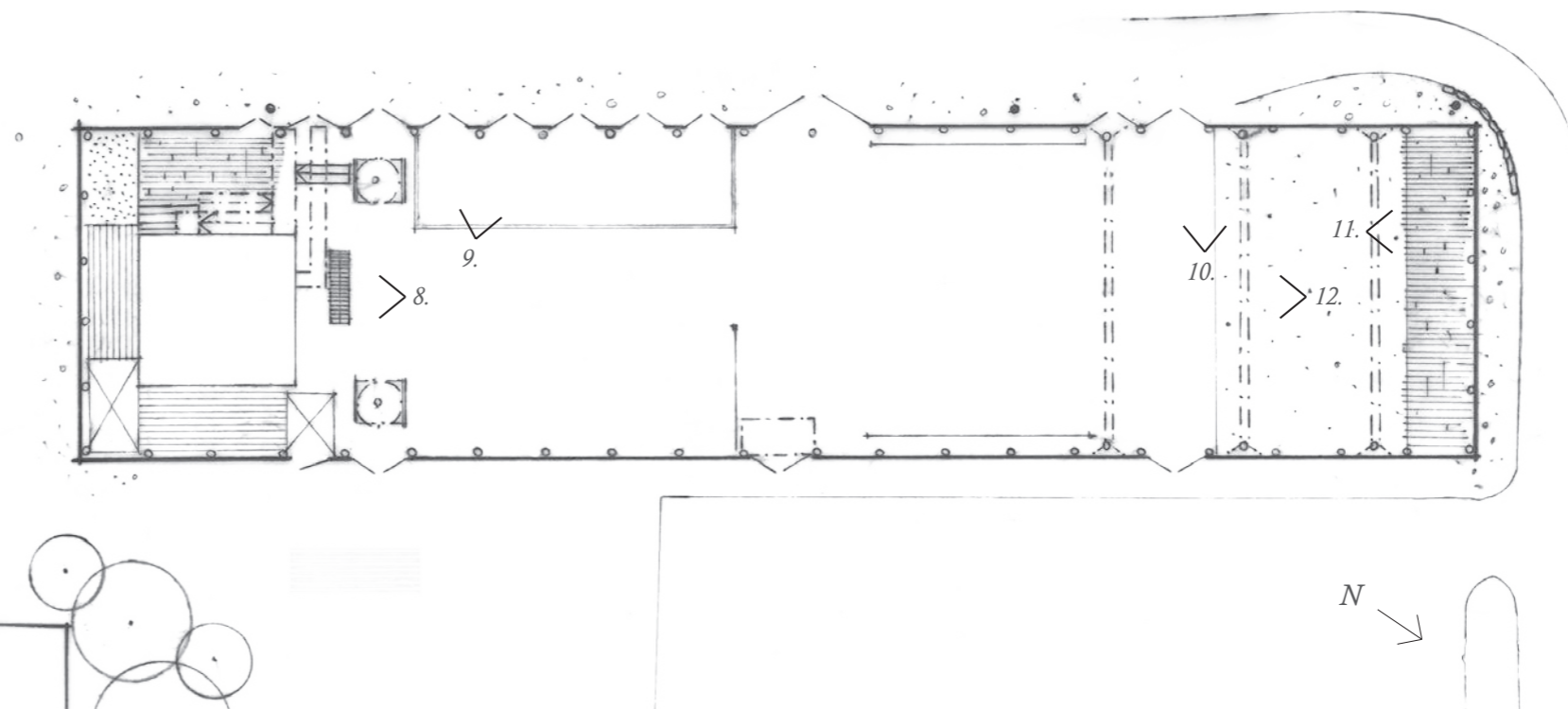
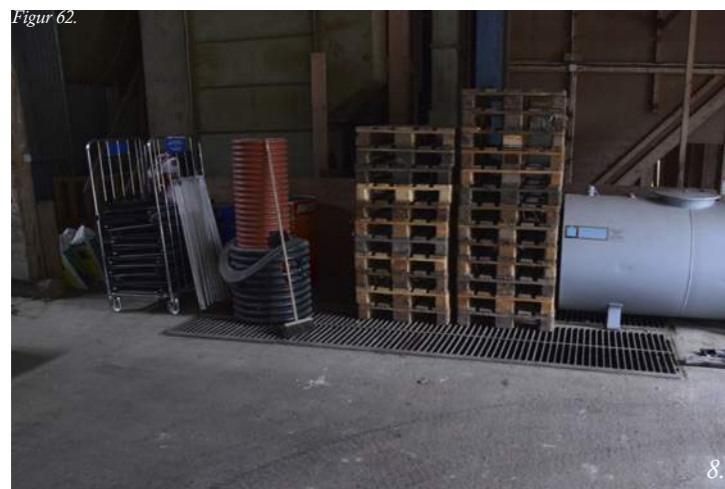
I logen står en spannmålstork från 1950-talet i vilken man blåste luft mekaniskt för att torka skörden. Med nya tekniska innovationer inom jordbruket förändrades användningen av logen.

Skörden lyftes med hissen som drevs från en hästdragen körvandring på utsidan av fasaden. En arbetare på insidan tog emot och körde hölassen på sin plats i logen.

Figur 61.

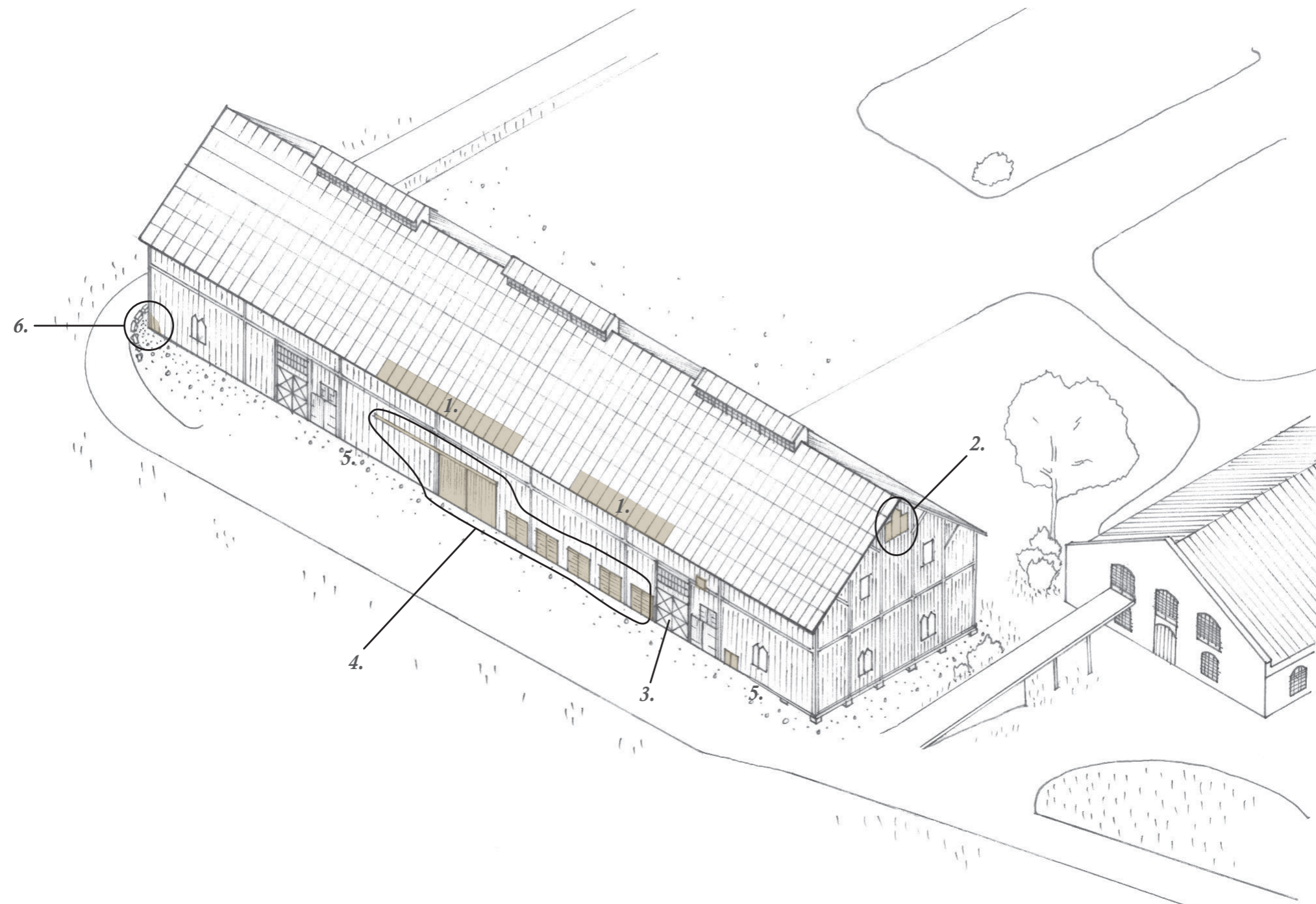

Figur 66.

12.

SKADOR OCH ÅTGÄRDER - LOGENS EXTERIÖR

Axonometrisk vy.

1. Takplåtar

Taket utgörs av sinuskorrugerad järnplåt. Dessa har rostade genom åren och givit upphov till den vackra rostiga patinan som är, mer eller mindre, jämnt fördelad över hela taket.

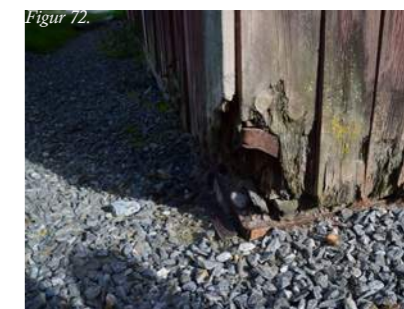
Skador

Flera äldre takplåtar har ersatts på sina ställen av nya moderna plåtar. Detta kan indikera tidigare läckare/trasiga plåtar. Den karaktäristiska rostfärgningen berättar om eftersatt underhåll med en känsla av "lappa och laga". Rosten är på sina håll mycket långtgående och frågan är om den, som vacker patina, kan behållas och är ekonomiskt rimligt.

Åtgärd

Kontroll av de äldre takplåtarnas skick behöver genomföras för bedömning om plåtarna kan behållas eller om det är så dåligt skick att de måste bytas. Ett läckande logtak riskerar skador på dess träkonstruktion samt mitt nya tillägg.

De moderna "ersättningsplåtarna" och de befintliga plåtar som ev. läcker in ersätts med plåtar lika de ursprungliga.

Fortsättning takplåtar.

Alt 1:
Avlägsna löst sittande rost. Tvätta plåtarna med högtrycksvätt. Grundmåla med Isotrol klarlack (stoppa vidare rostning) och därefter med Isotrol Pansar, 1-2 strykningar.

Alt 2:
Blästra rosten till ren metallyta. Måla därefter plåten med grundfärg Serablock Super. Mellanstrykning sker med Isospeed och slutligen med täckfärg Isotrol Pansar, 1-2 strykningar.

Alt 3:
Är rosten så långtgående att den inte kan behållas ersätts takplåtarna (hela taket) med nya, lika de ursprungliga.

2. Fönster (2 st)

Fast fönster i trä som är uppdelat i tre st "bågar". Varje båge har träspröjs med små fyrkantiga glasrutor.

Skador
Återsatt underhåll på fönster. Omfattande kittlossning. Många glasrutor är trasiga/saknas. Även träspröjsen är trasig och saknas till stora delar. Fönstrets färgskikt har flagnat och är i behov av ommålning. Gul missfärgning på sina ställen, troligtvis från närstående träd.

Hönsnät har satts upp på insidan av fönstret för att hindra fåglar att flyga in där glasrutor saknas.

Åtgärd
Fönstrena tas ner, rengöres och renoveras. Bågarna skrapas till ren träyta och målas om med vit linoljefärg. Ny träspröjs sätts på plats. Trasiga/saknade glasrutor byts ut mot glas av gammal sort. Ny kittning utförs med linoljekitt och övermålas med kulör lika fönster.

Hönsnätet tas bort.

3. Logportar (5 st)

Stor port av stagade plankor med kryssade träförstärkningar på utsidan och z-formad plankförstärkning på insidan.

Skador
Alla portar är, till synes, i bra skick. Portarna på västra fasaden är dock målade i en annan kulör än den förmodade ursprungliga gröna som syns på östra fasaden (jmf. s. 31).

Åtgärd
Alla portar tas ner, rengöres och renoveras. Stickprov utförs på färgen för att, om möjligt, se färglagren och avgöra vilken kulör som är ursprunglig. Träytorna skrapas till ren träyta och målas om med linoljefärg, lika ursprunglig kulör.

4. Garageportar (6 st)

Portarna är ej ursprungligen från logens uppförande, utan är antagligen från 1960-talet då ett garage uppfördes inuti logen. Dessa portar består av 5 st mindre pardörrar och en större pardörr. Två ursprungliga fönstergluggar och en logport och "överljus" har ersatts för att ge plats åt portarna.

Skador
Avflagnad färg. Delar av dörrbräder har mörknat.

Åtgärd
Portarna, sett som ett historielager, tillför inga värdeförhöjande egenskaper eller kvaliteter för logen och monteras därför ned. Fasaden återställs med nya bräder lika befintliga fasadbräder. De nya bräderna målas med röd slamfärg lika befintlig fasad. Nya fönstergluggar och logport med överljus återställs på ursprunglig plats där garageportarna står idag (referens: östra fasaden).

5. Täckskiva för syll

Skador
Marken på västra långsidan lutar in mot byggnaden. Här ansamlas regnvatten samt vatten från närliggande dammen. Gul missfärgning troligtvis från närstående träd och buskar.

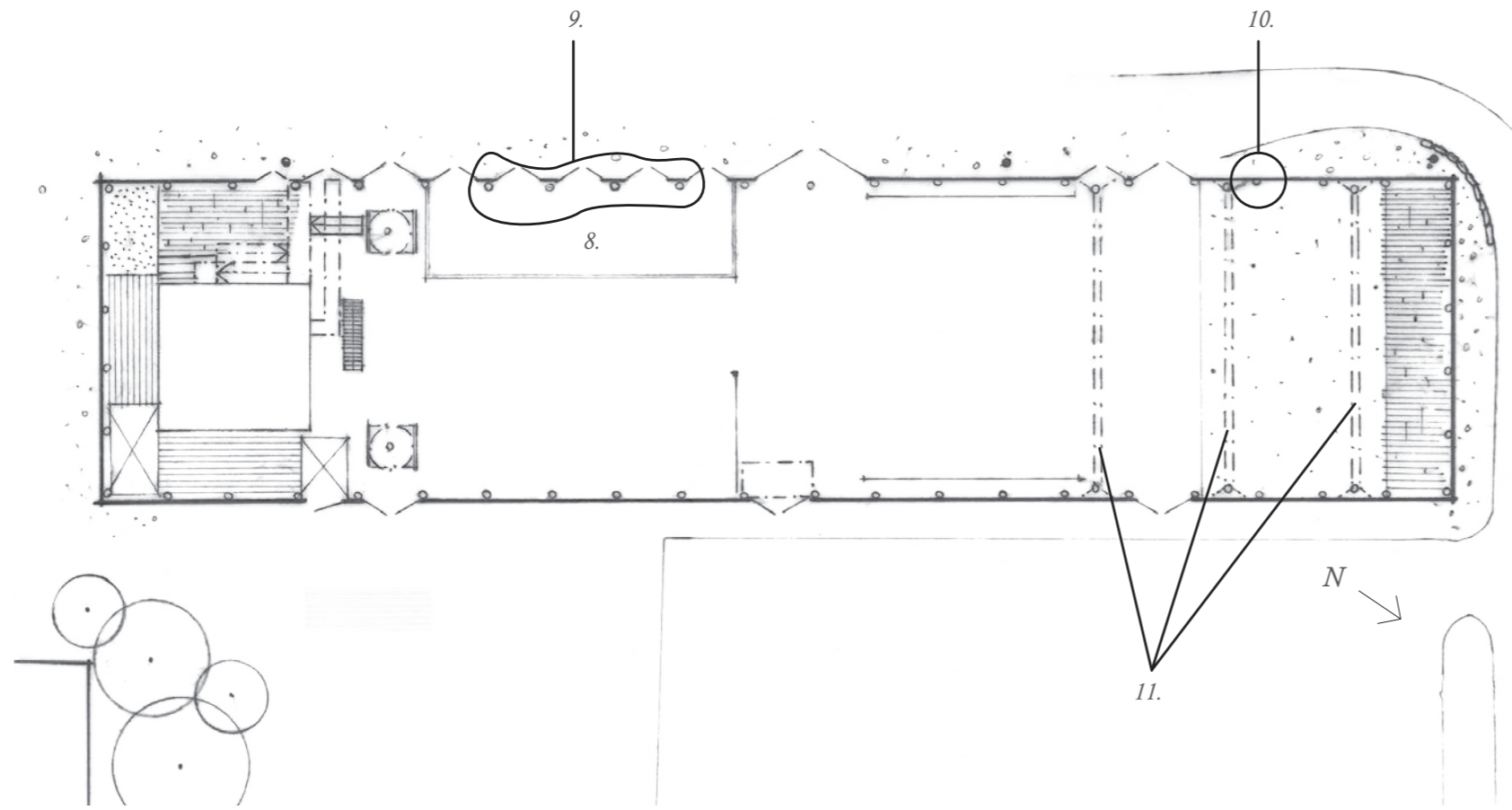
Åtgärd
Vissa åtgärder i form av dränering av marken runt logen har gjorts. Ett kompletterande alternativ till detta är att sänka omgivande marknivån så den lutar bort från byggnaden. Utsatta bräder borstas och skrapas till trären yta och målas om med vit slamfärg lika befintligt.

6. Järnförstärkning hörngrundplint (1 st)

Skador
Marken lutar ned mot fasaden. Här ansamlas fukt vilket vittrar sönder syllen och bräder på fasaden. Hörnplint och syll/hörnpelare är förstärkt med järn.

Åtgärd
Åtgärd av marklutning, se åtgärd under punkt 5. Skadade fasadbräder ersätts med nya lika befintliga. Målas med likadan slamfärg.

SKADOR OCH ÅTGÄRDER - LOGENS INTERIÖR

8. Garage

Garage, troligtvis från 1960-talet.

Skador

De fyra träpelare som byggdes in med garaget har lokala fuktskador närmast betonggolvet.

Åtgärd

Garaget rivs. Det bidrar inte till några arkitektoniska kvaliteter eller värden. Portarna till garaget rivs och sätts igen med nya fasadbräder, lika befintliga. För åtgärd av träpelarna, se nr 9.

9. Pelarkonstruktion (4 st i garaget)

Vid uppförande av garaget kläddes fyra st pelare av träkonstruktionen in.

Skador

Träpelarna är fuktskadade vid golvnivå från när garaget byggdes och kläddes in pelarna. Dessa pelare har även mörknat något från golvet och upp till garagets tak, en höjd på ca 2,5 m.

Åtgärd

Träpelarnas kondition bör kontrolleras för att säkerställa att träet är friskt på det mörknade delarna. Den fuktskadade delen av varje träpelare, närmast betonggolvet, bör åtgärdas. Avlasta skadad pelare, avlägsna fuktskadad del och ersätt med ny del trä som förankras i betonggolv och underliggande stenplint. Sammanfogas med förstärkningsjärn.

10. Grundförstärkning

Skador

Förstärkning av pelarfot som håller upp instabil del av konstruktionen. Står över golvnivå.

Åtgärd

Förläng befintliga betonggolvet över del med packad jord för att stadga hela byggnadens grund och konstruktion.

11. Förstärkning av konstruktion

Förstärkning från 1960-talet som håller upp instabil del av konstruktionen.

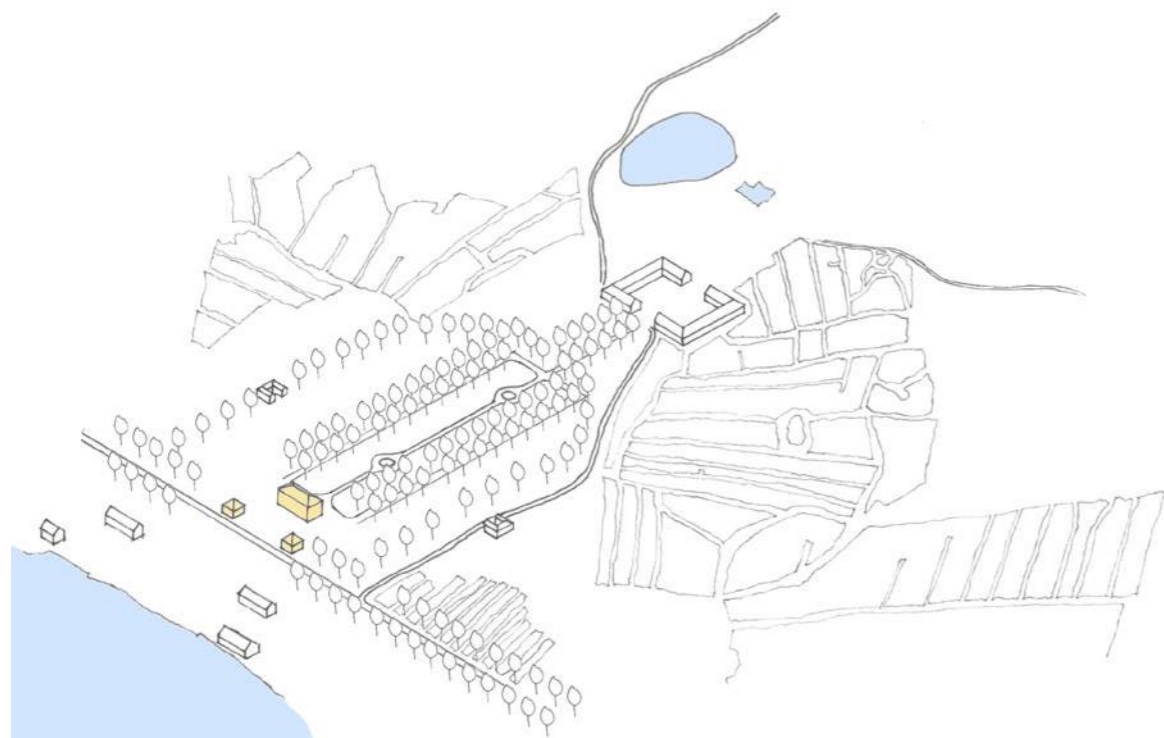
Skador

Förmodligen orsakad av att änden av byggnaden inte är lika väl förankrad som del med betonggolv. Alternativt på grund av att röta har försvagat fundamentet i nordgavelns västra hörn.

Åtgärd

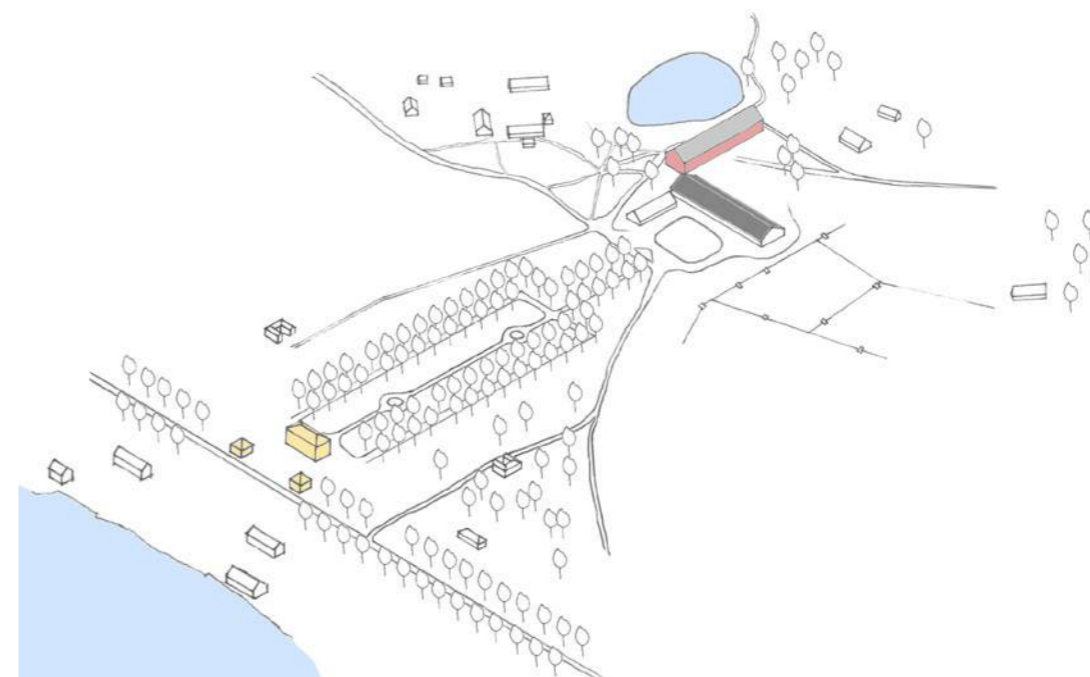
Förstärk grundplintarna likt övriga alt. ersätt förstärkning med en styv stålvarer som löper horisonellt. Ett annat alt. är att förlänga betonggolvet så stadga ges till hela byggnadens grund.

TIDSEPOKER

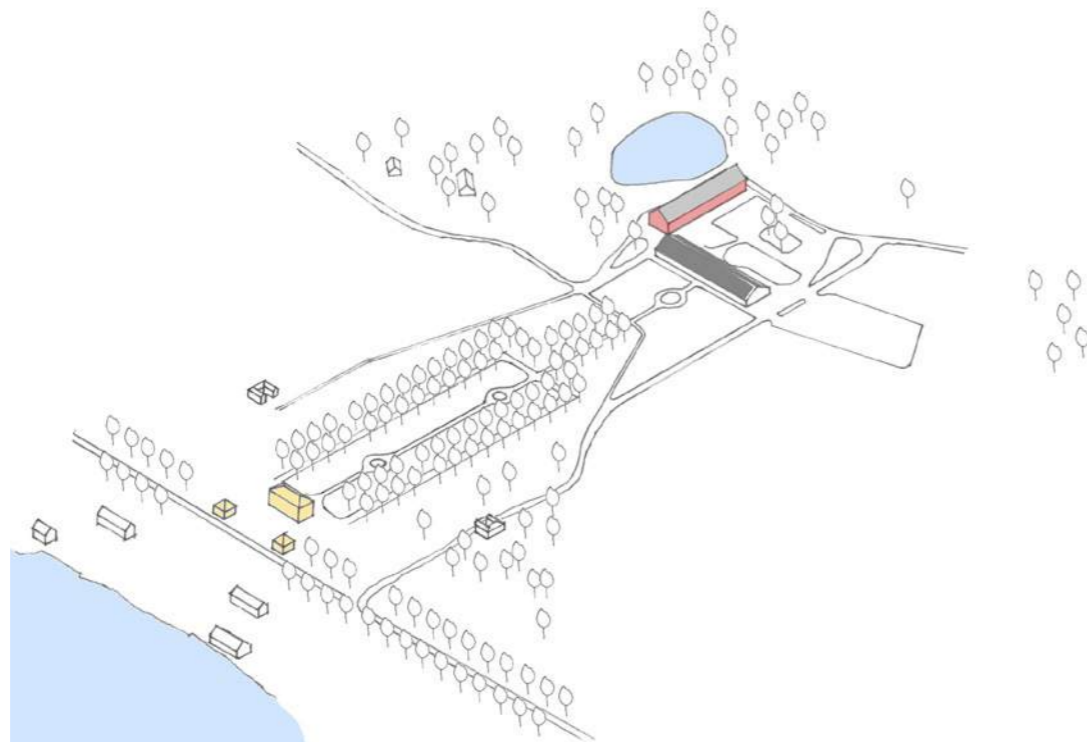
1700-talet

Steninge slott och barockparken enligt 1700-talets strikta ideal. Tydliga axlar skapar symmetri. Parken avslutas längst bort med, lika symmetriskt planerade, stallbyggnader. Gården omges av ängs- och hagmark varvat med åkermark. Notera de små tegarna, typiskt för jordbruket innan Storskiftet.

Början av 1900-talet

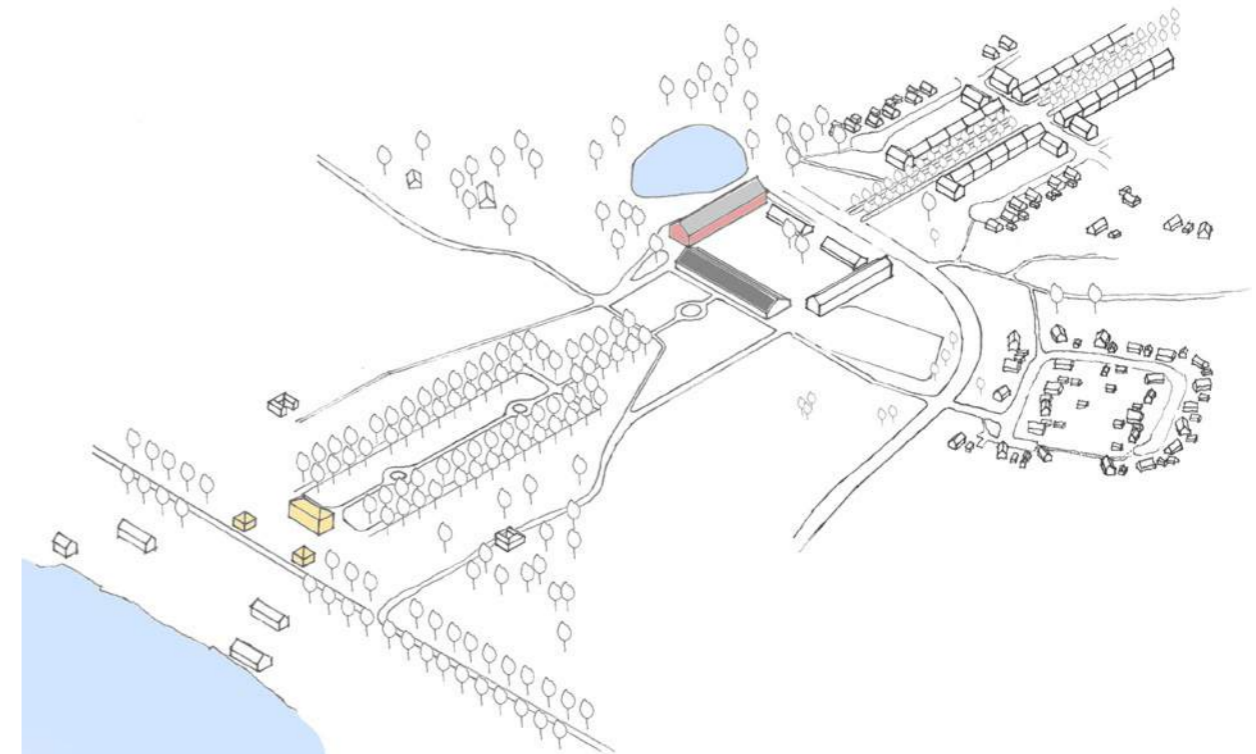
Jordbruksmarken brukas allt intensivare när bättre brukningsmetoder införs under 1800-talet. Tegarna har förbytts till större åkerjordar vilket ger högre avkastning. Åkermarken ökar på bekostnad av ängs- och hagmarker. En tomt med verkstäder, med bl. a. ångkvarn, såg och vedbod, utvecklades väster om ladugårdarna.

2017

Idag är jordbrukets puls inte lika närvarande på Steninge som under dess forna dagar. Dock är dess kulturlandskap fortfarande intakt. Aktiviteten består till största delen av kulturcentret i stenladan. För att ta upp besökare finns plats för bilparkeringar kring logen och stenladugården i form av öppna grusplaner.

Dammen intill logen är till stor del igenväxt och ej synlig från något håll.

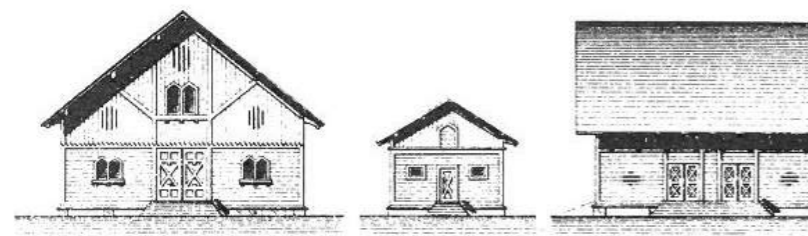
I framtiden

Markarbeten har redan dragit igång för slottsbyn och med utgångspunkt ur ett gestaltungsprogram från Brunberg & Forshed arkitektkontor kan det se ut såhär inom ett par år. En ny väg ansluter till stenladugården och logen och kopplar ihop den nya byn med den äldre bebyggelsen.

C. E. LÖFVENSKJÖLDS MÖNSTERBÖCKER

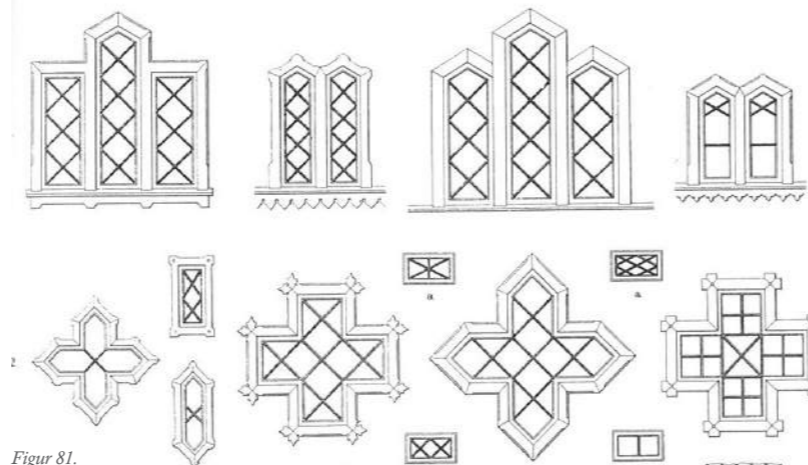

Ääftet 2. Ladu

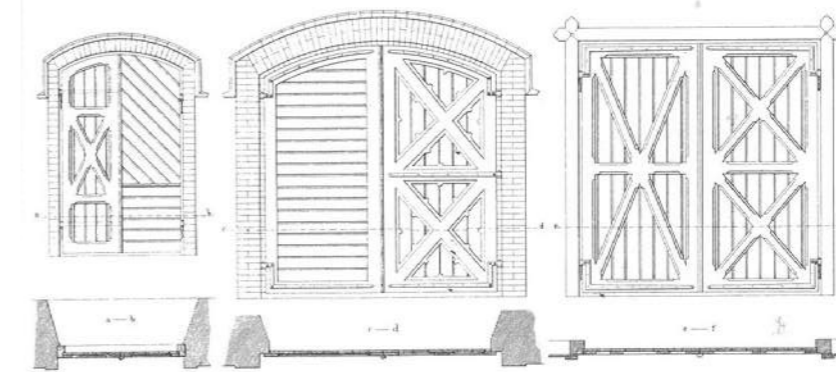

Figur 80.

Ääftet 7. Draggluggar och brädfodringar.

Figur 81.

Öfverföring: Olika dörrar, dörrfönster och dörröfningar; äfvenså olika portar till fabriks stallar och lö-
gande planstämningar. Inskiltsas äfven alla fönstren till bostugrummen äfvenså dörrfönstren samt fönster och
så när lika till en och samma byggnad. Vid a visas olika spröjs-indelningar.

Å. Svanstedt & Söner i Berlin

Lantmannabyggnader af C. E. Löfvenskiöld.

Figur 82.

Charles Emil Löfvenskjöld (1810-1888) var jordbrukare och arkitekt. Han kom under sin verksamma tid att bli den mest omtalade lantbruksarkitekten i landet med bl. a. epitetet ”den svenska lantbyggnadskonstens fader”. Genom sina planschverk och sin känsla för praktiska och estetiska lösningar, förändrade han synen på den svenska landsbygdsbebyggelsen i grunden. Planschverken omfattade bl. a. ritningar och illustrationer som visade lantbrukets olika funktioner på ett pedagogiskt sätt.

Under mitten av 1800-talet bistod han lantbrukare med ritningar till nya byggnader med utgångspunkt ur ett funktionellt behov av större och ljusare rum. Estetiken var en viktig aspekt i utformningen och Löfvenskjöld hämtade mycket inspiration från aktuell svensk och utländsk upplysningslitteratur.

När jag granskar logen kan vissa byggnadsdetaljer liknas vid de som illustreras i Löfvenskjöld's mönsterböcker. Bl. a. gavelfasadernas enkla utsmyckning i form av vitmålade, vertikala och snedställda, fasadbräder påminner om hans gestaltning av ladugårdsfasader.

Gavelfönstren bär klara likheter från utformningar från planschverken där formspråket bär tydligast spår av Löfvenskjöld's influenser. De raka enkla spröjsen påvisar dock ett enklare, mer traditionellt, intryck än vad figurerna i mönsterböckerna illustrerar.

Även logportarna bär kännetecken från mönsterböckerna med de krysställda logbräderna. Dock är det en mer spartansk variant av gångjärn/beslag och dörrfoder på denna loge än vad illustrationerna visar vilket ger ett stramare/enklare intryck.

MIN METOD

Något utvecklat program för logen finns inte idag men idéerna finns. I det program jag utvecklar tar jag i beaktande kommunens och Gelbas tankar om typ av funktioner. Kommunen pekar på någon slags lokaler för kulturella ändamål såsom teater, utställningar eller liknande verksamheter. Jag delar denna uppfattning då det kan innebära flexibla öppna ytor vilket blir mindre omfattande ingrepp på logen. För att förstå vilken grad av renovering som logen tål utifrån dess givna förutsättningar, och vilka funktioner som jag därefter finner lämpliga att husera i byggnaden, har jag utrett en metod som detta kan testas. I min arbetsprocess att kunna identifiera olika sätt att transformera logen har jag utgått från att kategorisera olika åtgärder utifrån hur stort ett givet ingrepp upplevs på logens kulturvärden. Detta för att ge mig en grund att stå på i min process.

I min strävan att finna en lämplig arbetsmetodik har jag inspirerats av en artikel från 2012, som berör renovering, av Sunil Shah. I den beskrivs bl. a. förbättringsstrategier för att, på olika sätt, stärka en byggnad genom hållbara renoveringar. Den är menad för bl. a. fastighetsförvaltare som arbetar för att minska klimatpåverkan från sina fastigheter genom just renovering. I artikeln rangordnas renoveringar i olika nivåer från 1 till 5 där 1 inbegriper små åtgärder som kräver minimala insatser för att omforma en byggnad för nya ändamål. Högre nummer betyder mer omfattande åtgärder och där den högsta nivån, 5, innebär rivning till förmån för en nybyggnation. För att fastställa graden av en viss renovering görs en avvägning av en byggnads tillstånd (building condition) och funktionsduglighet (building performance). Bra värden av båda ger en låg nivå med små åtgärder. Sämre värden ger en högre nivå med, som värst, så vidsträckta renoveringsåtgärder att en rivning står som alternativ.

I min utformning av en metodik har jag tagit fasta på denna form av åtgärdsnivåer som beskrivs i artikeln. I mitt fall är

det ju inte aktuellt med en rivning av logen så jag eftersträvar en enklare variant av denna modell som passar mitt syfte.

En modell som kategoriserar renoveringsåtgärder i tre nivåer (minimala, måttliga och omfattande åtgärder) tyckte jag var en lättbegriplig metod att tillämpa på min arbetsprocess för en transformering av logen. Vad som t. ex. anses vara en måttlig åtgärd eller en omfattande, eller var gränsen mellan dessa går, är inte helt enkelt att fastställa. Jag har i detta läge utgått utifrån mina egna referensramar av vad som anses vara av en viss nivå i min kategorisering.

Jag har strävat efter att identifiera olika sorts sätt att ändra en byggnads ursprungliga form och funktion samt gjort en egen bedömning var på åtgärdsskalan dessa passar in. Efteråt analyserar jag och jämför upplevda skillnader av kulturvärden mellan de tre renoveringsalternativen enligt Feilden, ett etablerat verktyg för att identifiera t. ex. en byggnads inneboende värden. Det finns fler liknande värderingsverktyg men jag har valt att använda mig av Feilden därför att jag tycker att den är klar och tydlig.

Min metodik är inte komplett på något vis. Syftet är enbart att agera hjälpmedel för min egen arbetsprocess. Det finns uppenbara luckor i denna kategorisering eftersom den grundar sig på värden, som i sin tur grundar sig på subjektivitet. Till exempel en renovering av en interiör, som inte har någon påverkan på byggnadens konstruktion, och inte kan anas från utsidan kan anses vara en mindre åtgärd. Dock kanske denna åtgärd ersätter ursprungliga material mot nya moderna produkter och plötsligt anses denna åtgärd mycket större just på grund av att den har påverkat byggnadens ursprungliga karaktär i högre grad än vad nödvändigheten eventuellt krävde. Men hur stor åtgärden var, och hur den värderas, beror som sagt på vem man frågar.

Min modell grundar sig på en slags ”lika löser lika”-princip att en renovering i mina tre olika nivåer förhåller sig till

en varsam omdaning där bl. a. ursprungliga egenskaper som exempelvis material, färg och form tas omhand och nya tillägg lägger vikt på att inte förta den ursprungliga karaktären.

Detta är trots allt enbart till som ett hjälpmedel för mig i mina olika val i gestaltungsprocessen som jag ställs inför. Detta ska i slutändan bidra till en reflekterande diskussion kring hur och varför jag agerat som jag gjort. På detta sätt får jag svart på vitt en bas för mina olika argument i arbetsprocessen som är viktig att ta med, ungefär som själva syftet med RAÅs egen plattform för värderingsprocessen av t. ex. en byggnad. Som sagt, värden kan bedömas olika beroende på vem som frågas men arbetar jag efter en mall av något slag är det lättare att motivera mina idéer och handlingar, bara dessa förmedlas på ett begripligt sätt.

ANALYS ENLIGT FEILDEN - BEFINTLIGA VÄRDEN

EMOTIONELLA VÄRDEN

Representativitet

Uppförd med springor mellan fasadbrädorna för ventilering av hö. Även lanterniner, som manöveras av en travers, har ventilering som funktion.

Identitet

Logen är ett kugghjul i ett större samhälle på platsen som fyllde sin specifika del.

Kontinuitet

Fryst tidsögonblick från Sverige som jordbruksland. Byggnaden, tillsammans med omgivande landskapet, talar om utvecklingen av jordbruket men också om en modern utveckling som gjort olika funktioner överflödiga.

Symboliskt

Ett tydligt landmärke.
Symbolisk för Steninge slott och dess ägor. Med bemedlade ägare har deras praktfulla ambitioner uttryckts.

ANVÄNDNINGSVÄRDEN

Funktion

Kan med lätthet omvandlas till annan verksamhet beroende på krav (isolering eller ej), särskilt eftersom byggnaden är ett enda stort rum. Försvåras dock av den bärande träkonstruktionens utformning med snedställda pelare.

Ekonomiskt

Nominellt värde - ej särskilt högt. För ett simpelt ändamål. Oisolerad, lagerfunktion och till största delen byggd i trä från närbelägen skog.

Socialt

Starkt förknippad med äldre lantbrukstradition med funktion att förvara hö. Ägd av ekonomiskt starka personer men brukad av bönder utan ekonomiska tillgångar. Visar en arbetsmiljö och de villkor man levde och arbetade med. En gång i tiden var den del av mittpunkten i platsens verksamheter.

Politiskt

Symbolisk för "på landet" eller starten för en fast boplat där man börjat bruka jorden. Representativ för uppbyggnaden av grundläggande funktioner av ett samhälle.

KULTURVÄRDEN

Dokument

Påminner om en "svunnen" tid/tradition. Efter agrara revolutionen effektiviserades skörden. Resulterar i behov av större lager/lador.

Byggnadshistoriskt

Från tidigt 1900-tal då Sverige är ett fattigt jordbrukarland.

Arkeologiskt

Logar är vanliga men denna sticker ut med sin storlek.

Konstnärligt

Enkelt formspråk. Pryds dock av viss ornamentik runt fönster/dörrar vilket visar på omsorg för byggnaden. Lanterninernas utformning gör logen unik som med sin storlek gör den till ett landmärke i landskapet.

Arkitektoniskt

Högt arkitektoniskt värde då logen, för sitt enkla ändamål, uppvisar ett sökande efter status. Med sin storlek och byggnadsdetaljer är det inte vilken loge som helst. Konstruktionen sätter sin prägel i den stora inre rummet. Förnimmer en sakral känsla.

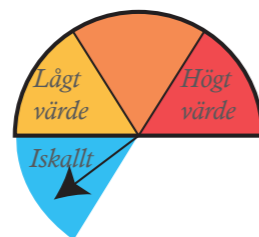
Samhällshistoriskt

Mycket viktig för sin kontext. Typisk representativ av äldre lantbruk med falu rödfärgad träfasad och ljusa knutar. Till viss del inspirerad av C E Löfvenskiölds mönsterbok för logar och ladugårdar.

Teknikhistoriskt

Logen är byggnadstekniskt ingen nyhet. Träkonstruktionen är en vanligt förekommande byggnadsteknik för sin tid, baserad på empirisk kunskap. Konstruktionen har inte behövt ta hänsyn till isolering/komfort då ändamålet endast har varit förvaring, vilket medfört att konstruktionen kan uppta stor plats/volym. Konstruktionen har ej några bjälklag att förankras i vilket gett upphov till det stora rummet.

Idag byggs det fortfarande efter samma princip men med moderna, dimensionerade, varianter.

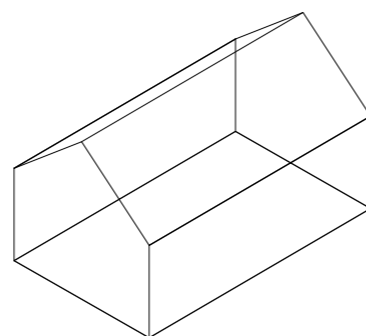
NIVÅ 1 - MINIMAL INSATS

Denna nivå inbegriper enklare åtgärder som ej förtar en byggnads ursprungliga karaktär samt kan anses vara ekonomiskt försvarbart.

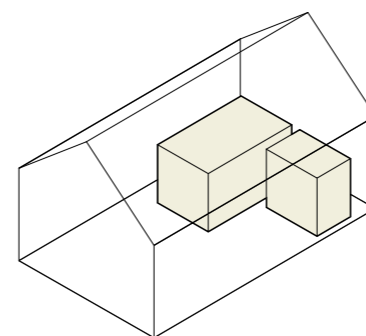
Logen restaureras och fylls med nya verksamheter. Minimala åtgärder är lämpligen invändiga utan inverkan på logens konstruktion eller exteriör. En exteriör kan uppfattas av alla förbipasserande medan en interiör, i det flesta fall, endast nås av de med access (t. ex. kontor). Ur den synvinkeln påverkar en exteriör renovering vår omgivning i högre grad. Dessa åtgärder är ofta lättare att ta bort då tiden finner det lämpligt.

I mina skisser på denna nivå sätts inga nya ljusinsläpp in vilket medför fortsatt mörka rum. Portarnas överljus och lanterninerna bidrar inte mycket med ljus vilket man först kan tro. De glesa fasadbräderna släpper in viss mängd dagsljus men ger även upphov till motljus.

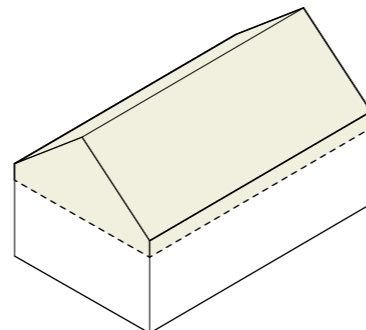
Logen förblir oisolerad vilket medför utomhusklimat som i sin tur medför användning av byggnaden under en begränsad tid under året. Den administrativa delen är därför ej lämpad för stadigvarande verksamhet såsom t. ex. kontor där det finns krav på lämplig arbetsmiljö. Här är det fråga om enklare alternativ som kan anpassas till verksamheternas behov. Med logen fortsatt oisolerad medförs större krav på flexibel verksamhet. Teaterlokalerna fungerar bättre sommartid men under vintern kan andra aktiviteter anpassas till dessa lokaler. Med olika verksamheter under årets olika säsonger ökar möjligheten att attrahera många olika målgrupper.

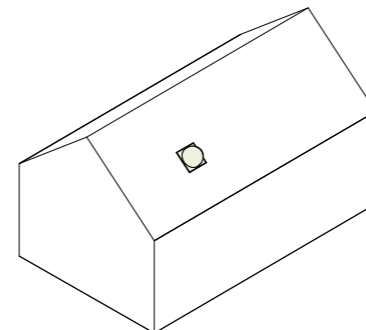
Inga förändringar över huvudtaget.

Invändigt tillägg. Ingen förankring i befintlig konstruktion. Ingen åtgärd utvändigt.

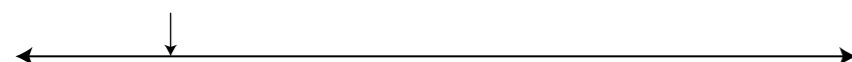

Byte av material lika befintligt. Patina försvinner till en början (ses som större ingrepp). "Byggs" dock på igen med tiden.

Utvändigt tillägg i form av ett litet ljusinsläpp i tak. Bibehåller byggnadens formspråk. Ger ett försynt intryck.

*små
insatser*

stort bevarande

litet bevarande

83.

84.

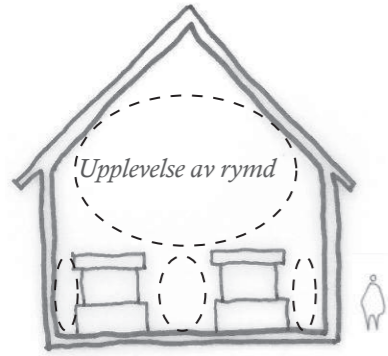

85.

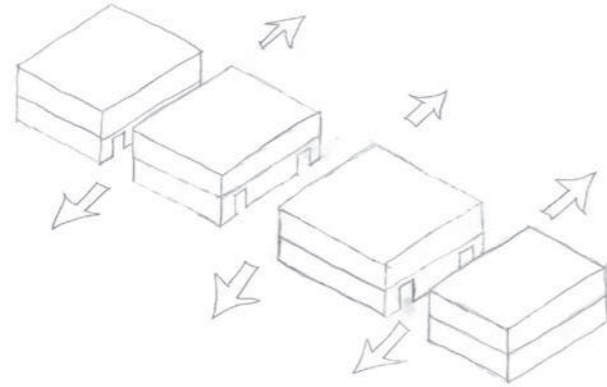
Figur 83. Ombyggnad av stall, Møllegården, Alrø, Danmark.

Figur 84. Kalklada, Skälsö arkitekter

Figur 85. Kontorsverksamhet i gamla lager/magasin, Köpenhamn

Rörelser i logen med det stora rummet intakt.

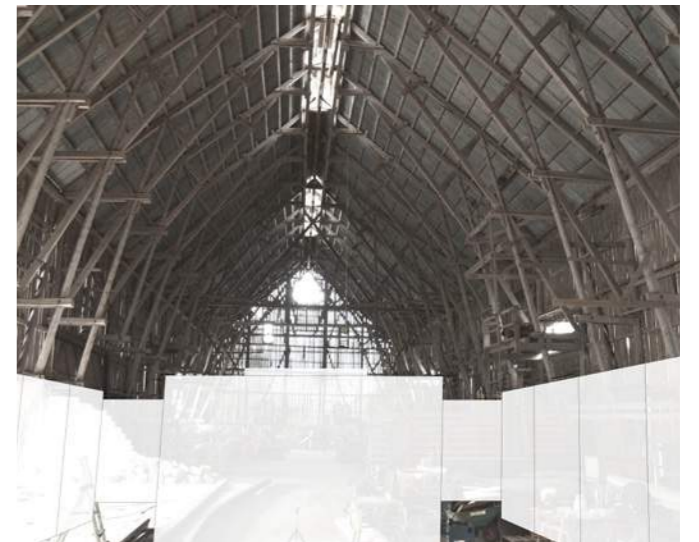
Princip med "entrétorg" som social samlingspunkt, med verksamheter åt sidorna.

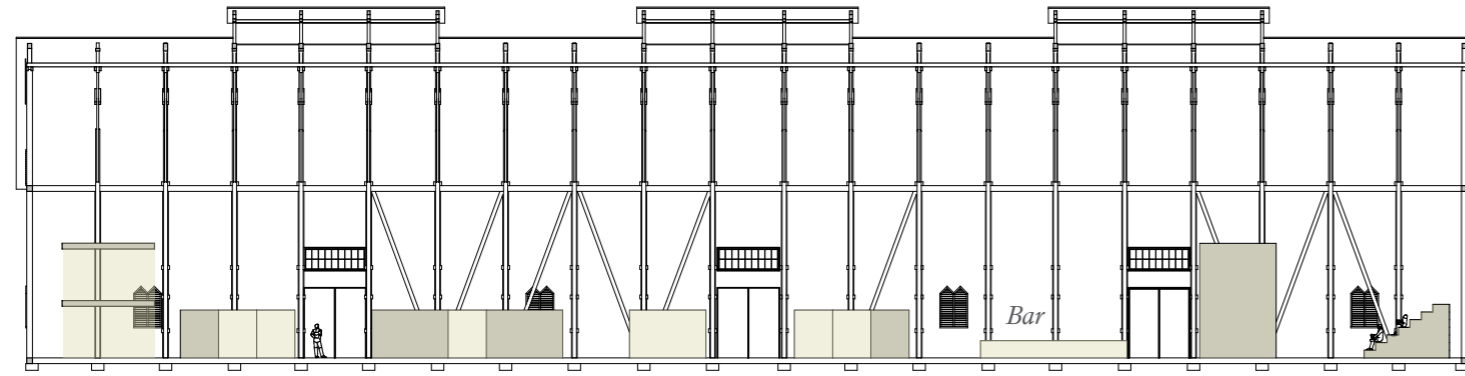

Figur 86.

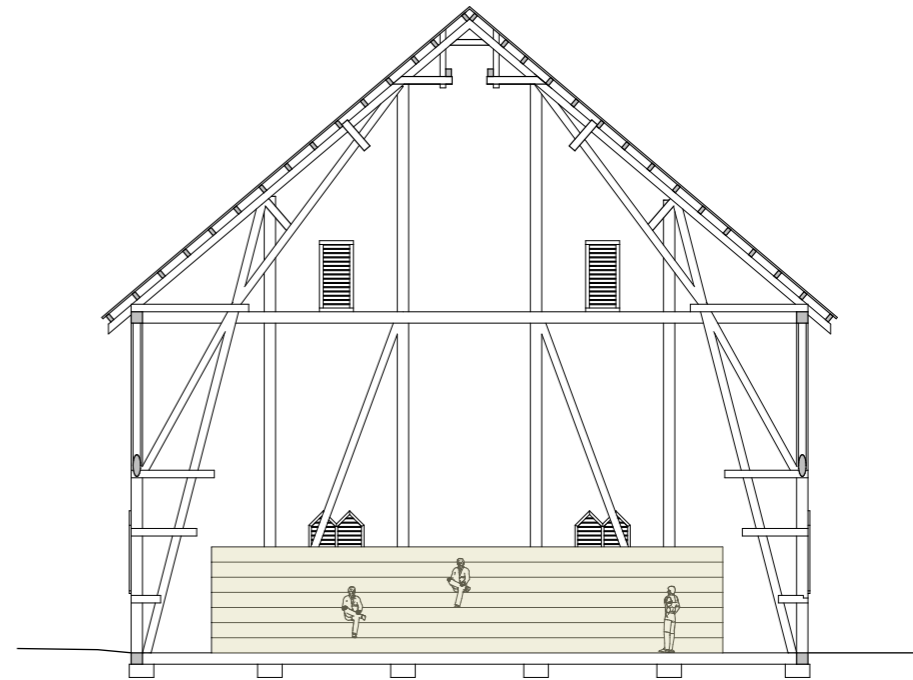

Figur 87.

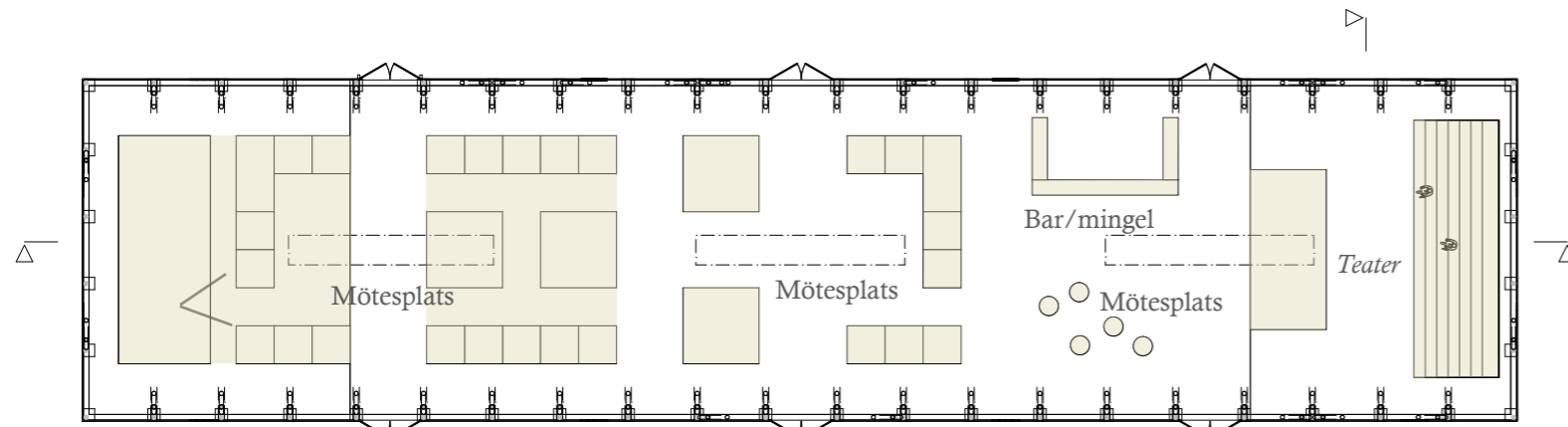

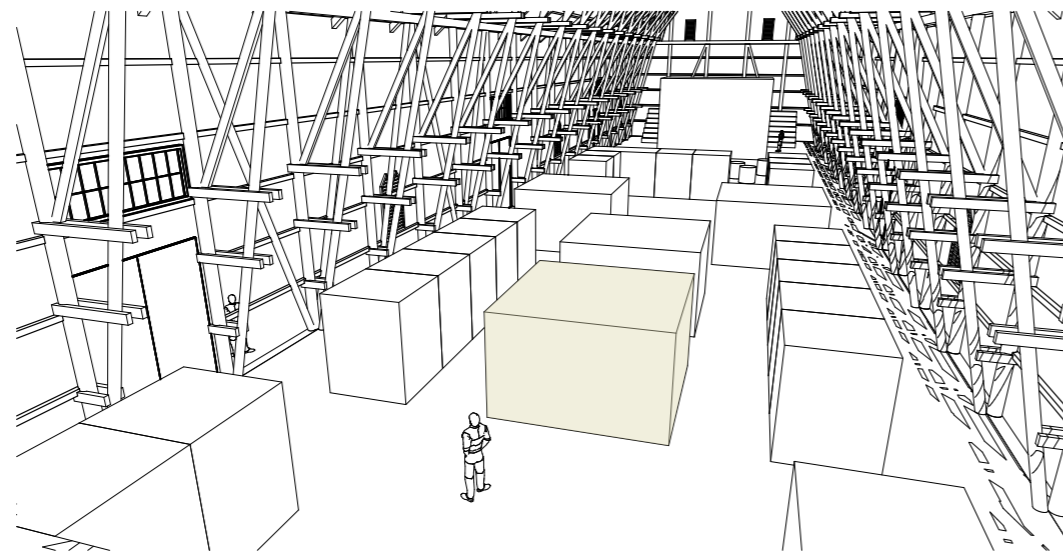
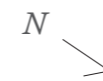
Administraion

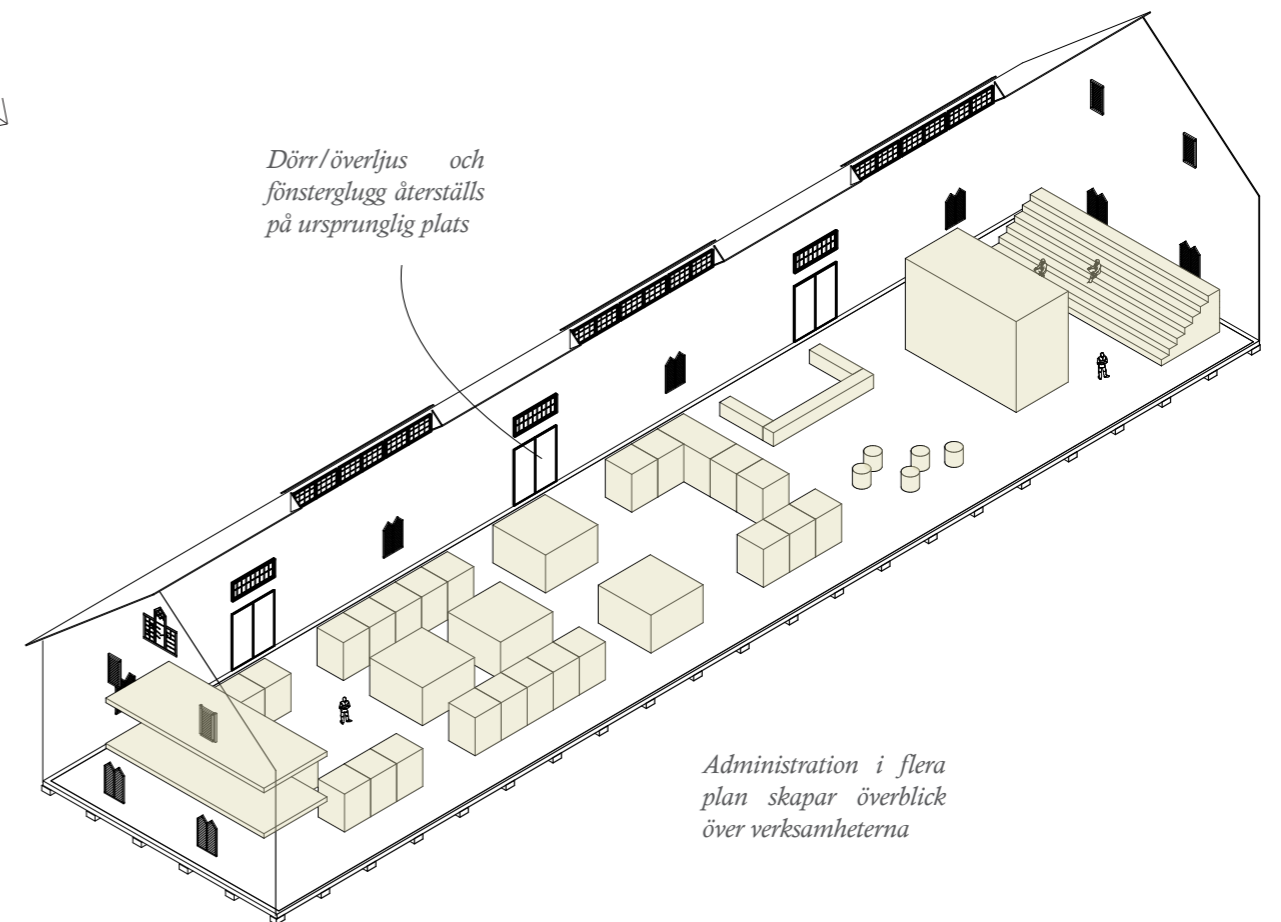
Sektion genom teaterlokalen.
Högt i tak ger goda förutsättningar
för scenuppsättningar

Anslutande besökare
från stenladan

Det stora luftiga rummet med "ladukänsla"
bibehålls. Logens ansenliga volym inskränks ej.

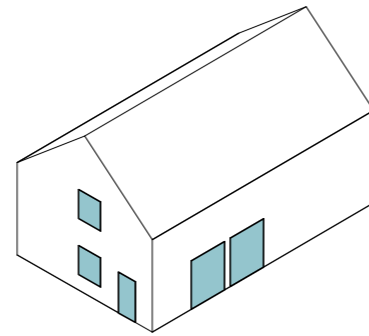
Dörr/överljus och
fönsterglugg återställs
på ursprunglig plats

Administration i flera
plan skapar överblick
över verksamheterna

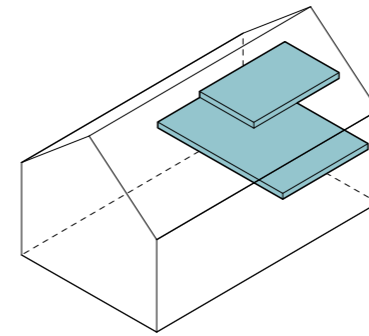
NIVÅ 2 - MÅTTLIG INSATS

Denna nivå fokuserar jag mer på att få in mer dagsljus i logen. Då blir nya fönster i väggar och/eller tak aktuellt. Jag anser dessa åtgärder som "måttliga" därför att det ger en viss förvanskning på ursprungligt utseende men detta kan tolkas som ringa då det inte fångar betraktarens fulla uppmärksamhet. Dock är det ett mer omfattande ingrepp än att enbart förhålla sig till invändiga förändringar. Någon större tillbyggnad (eller någon alls) till logen ser jag inte som tillräckligt motiverat då logens area kan anses vara gott tillräcklig för de flesta aktiviteter som är aktuella för platsens utveckling. Då logen kan inrymma minst tre våningar utöver entrévåningen kan arean mångdubblas. Huruvida det blir aktuellt eller ej, och i så fall till vilken grad, framkommer i ett senare skede i skissprocessen.

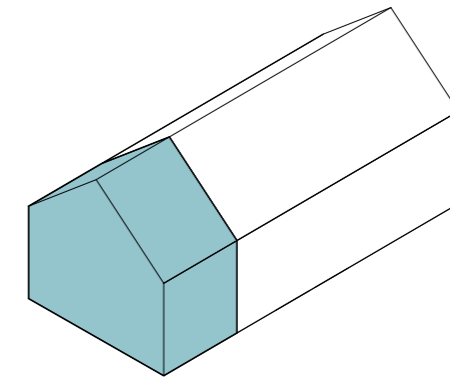
Mitt skissalternativ för nivå 2 baseras på nivå 1 men tar ett steg längre i och med att åtgärderna även kommer uppfattas från utsidan, om än i begränsad omfattning.

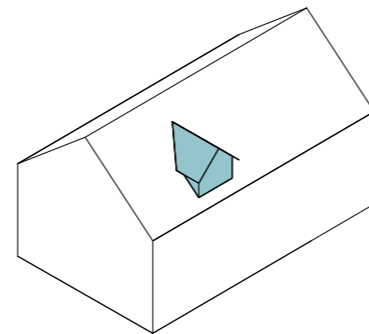
Utvändigt tillägg som nya glaspartier eller dörrar.

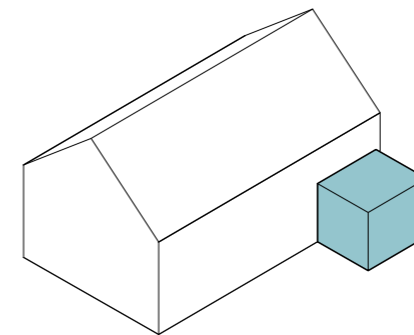
Invändigt tillägg som nya bjälklag. Förankring i befintlig konstruktion.

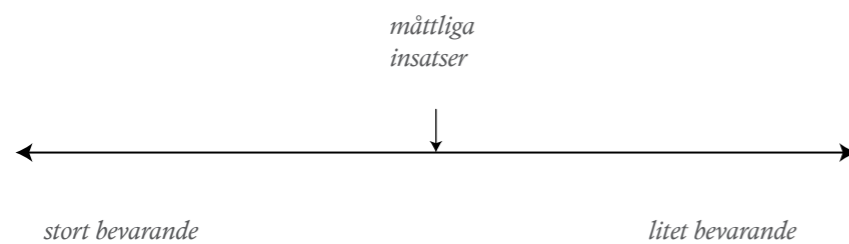
Utvändigt tillägg som ny tillbyggnad. Lika formspråk som befintlig byggnad. Underordnad då volymen är mindre än befintlig. Om ej lika material, räknas detta som nivå 3 då det tydligt kommer tala ett annat språk än den befintliga byggnaden.

Utvändigt tillägg som ny takkupa. Förändrar byggnadens formspråk, speciellt om det inte funnits kupor innan.

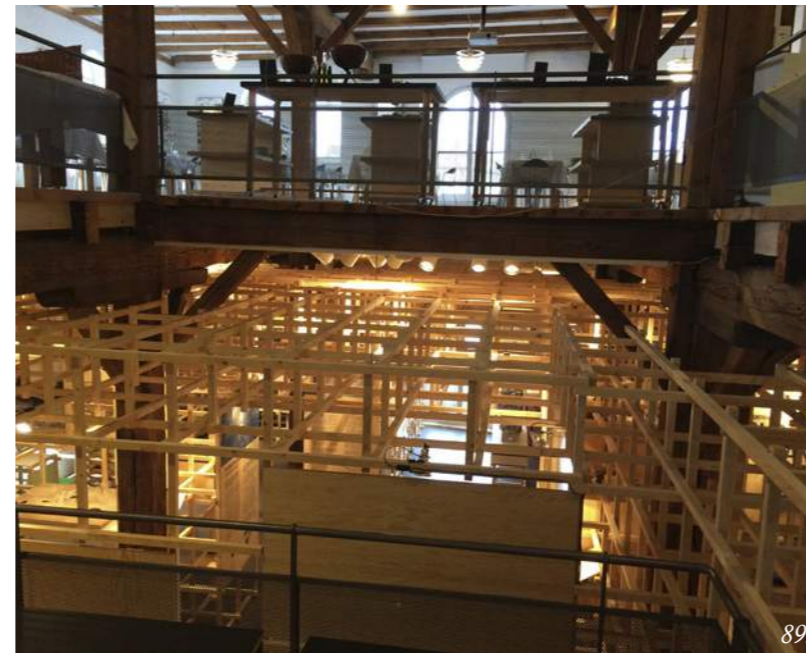

Utvändigt tillägg som ny volym, t ex entré. Tydligt underordnad befintlig byggnad.

Figur 88. Nytt vindfång till kyrka, Köpenhamn

Figur 89. Nya verksamheter i äldre lager, Köpenhamn

Figur 90. Om- och tillbyggnad av ladugård, Brogård, före

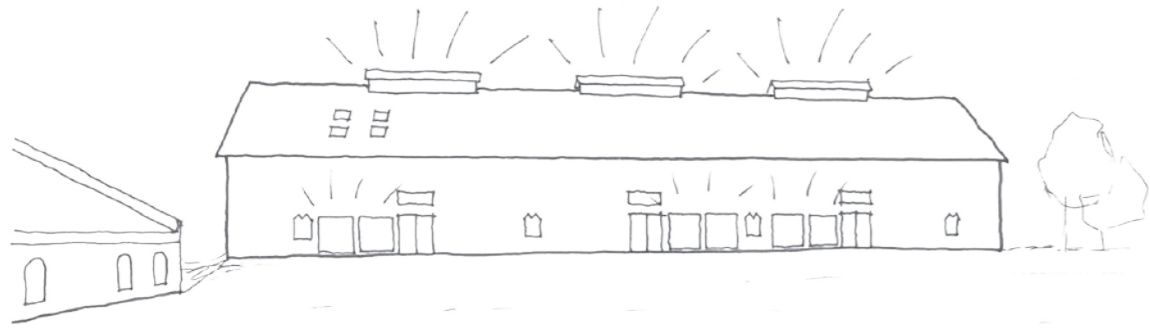
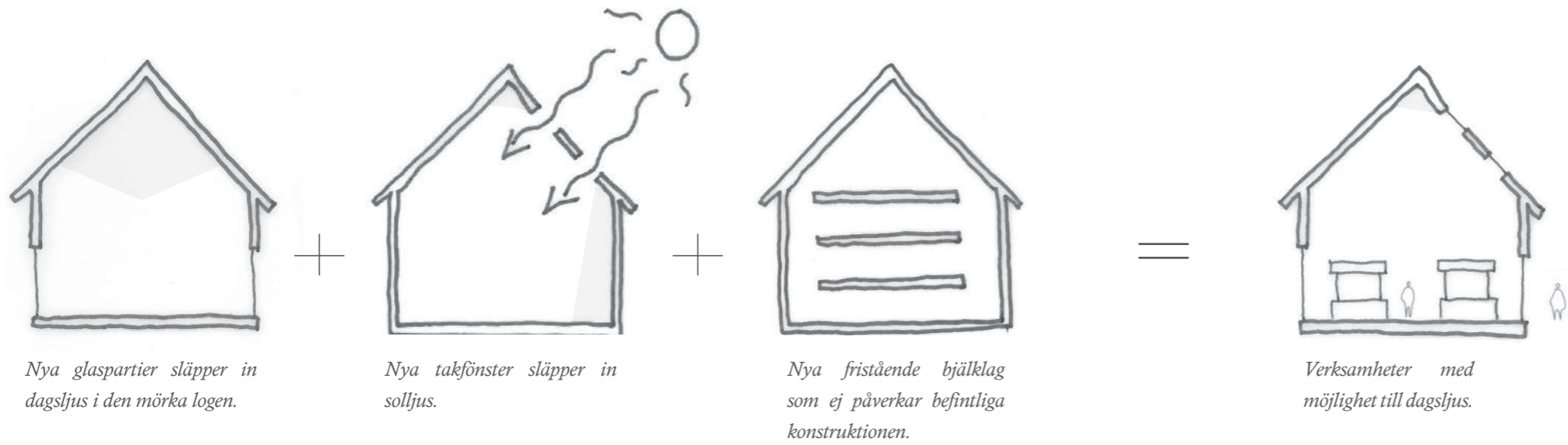
Figur 91. Om- och tillbyggnad av ladugård, Brogård, efter

Figur 92. Kalklada, Skälsö arkitekter

Figur 93. Kalklada, Skälsö arkitekter

Utmärkande ljuspunkter

Befintligt utseende

Figur 94.

Skissförslag

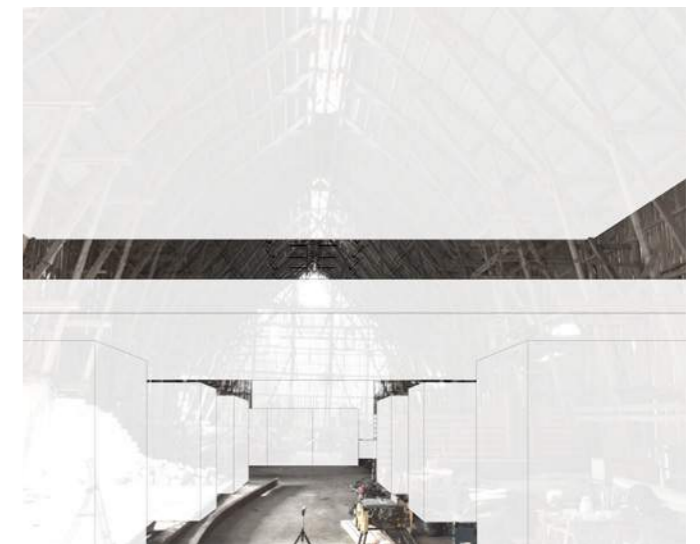
Nya takfönster

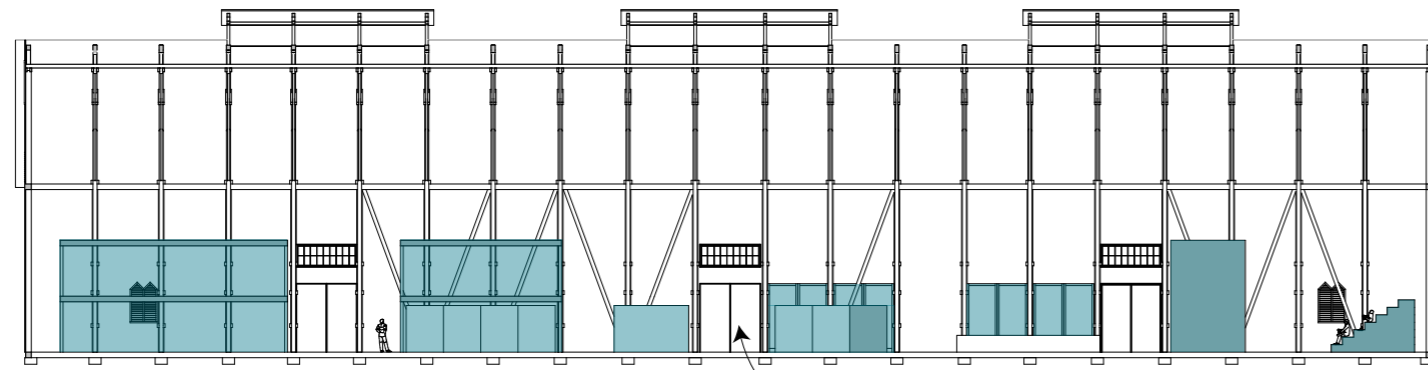
Nya fönsterpartier i fasad

Befintlig interiör

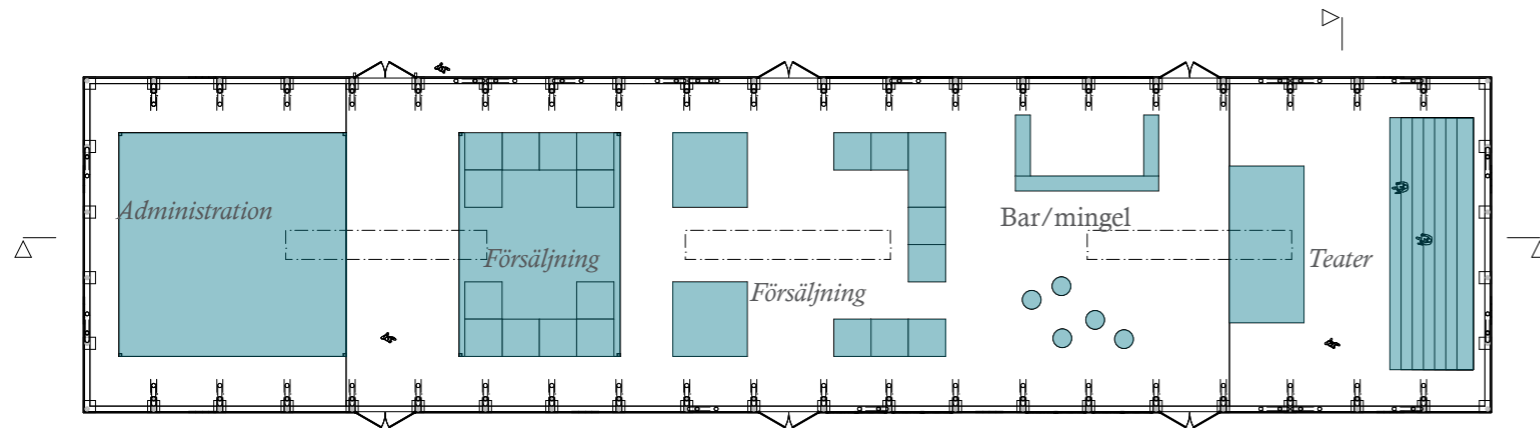
Skissförslag. Vy mot marknad. Längst bort teaterlokaler.

Sektion AA

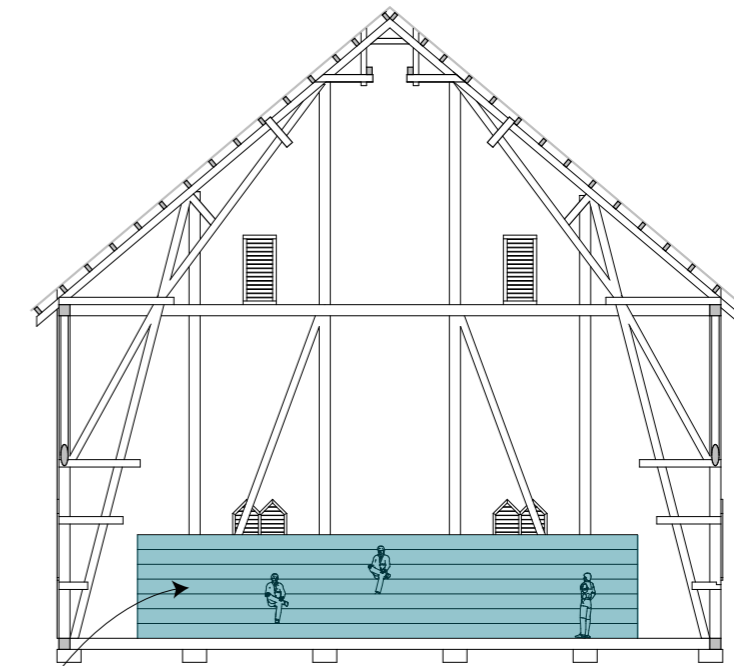
Logport och överljus återuppbyggs på ursprungligt läge.

Entréplan

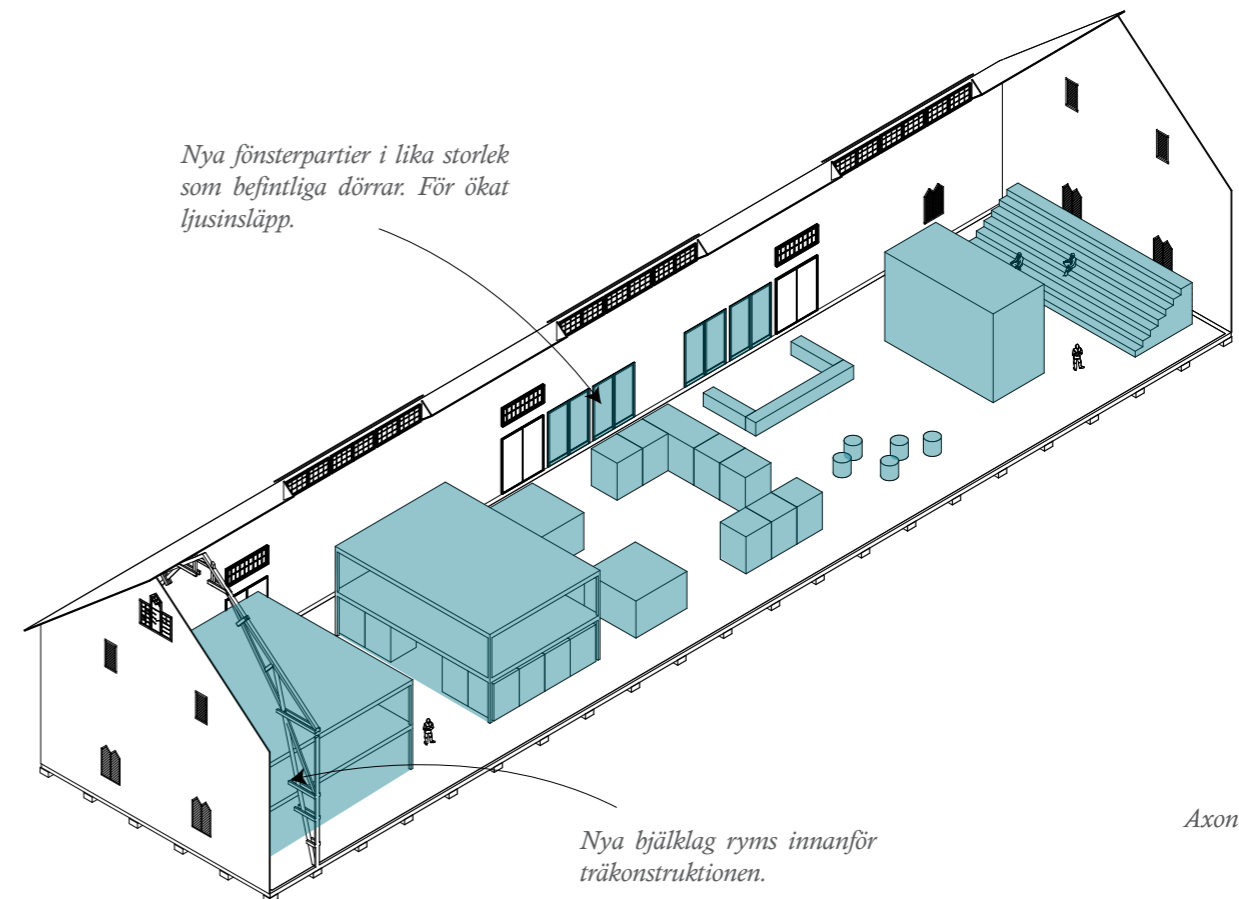
0 20 m

N

Sektion BB

Demonterbar teaterscen.

Axonometrisk vy

NIVÅ 3 - OMFATTANDE INSATS

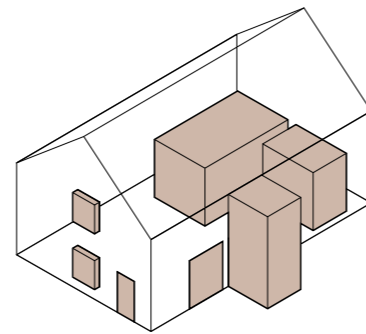
I denna nivå tar jag steget fullt ut och undersöker möjligheten att tilläggsisolera logen. Det blir då möjligt att uppnå en komfort som möjliggör exempelvis hotell och/eller kontorslokaler vilket skulle kunna generera intäkter för logens uppehälle.

Med detta ingrepp behöver ljusinsläpp prioriteras då bl. a. kontorsverksamheter behöver denna "komfort" för att vara möjligt. Dagens mörka rum är inte tillräckligt. Det kan bli en fråga om glaspartier i logens fasad eller takkupor eller en kombination av dessa.

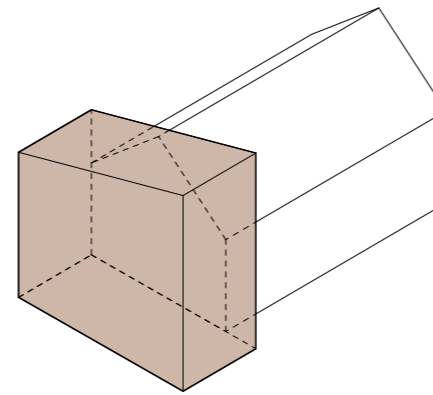
Med isolering betyder det att logens ursprungliga funktion, som en ventilationsbyggnad, kommer att förvanskas. Det karaktäristiska "ljusmönster" som de glesa fasadbräderna ger upphov till från insidan kommer att upphöra då tätskikt behövs för att upprätthålla ett klimatskal. I stort tänker jag mig två alternativ för isolering av logen. Det ena med isolering utanpå konstruktionen och det andra med isolering mellan konstruktionen. I varje fall går delar av det visuella intrycket av logens uppbyggnad till spillo då det byts ut mot tätskikt av isolering.

Med en isolering av logen möjliggörs nya bjälklag att förankra direkt i nya "ytterväggen".

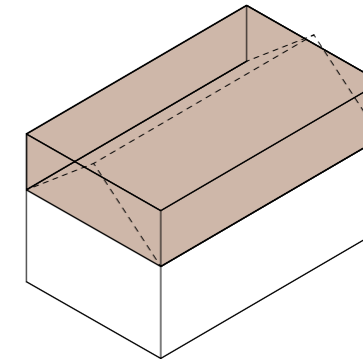
En möjlig tillbyggnad av logen ges här bättre förutsättningar än i nivå 1 och 2 eftersom fasaden kommer att förändras. Dock ser jag inte någon potential i det alternativet då platsen omkring logen ger mindre bra grund för detta samt att en tilläggsisolering i sig är en så omfattande åtgärd att logen kanske förändras till oigenkännlighet. I sådana fall ger en rivning och nybyggnation samma resultat.

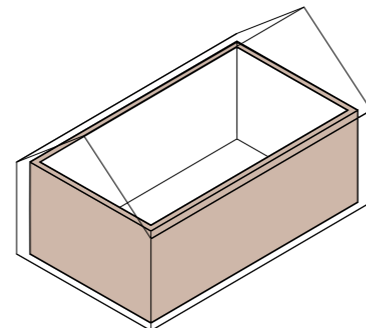
Utvändigt tillägg som nya glaspartier eller dörrar.

Utvändigt tillägg med annan form än den ursprungliga.

Utvändigt tillägg som ny tillbyggnad. Lika formspråk som befintlig byggnad. Underordnad då volymen är mindre än befintlig. Om ej lika material, räknas detta som nivå 3 då det tydligt kommer tala ett annat språk än den befintliga byggnaden.

Tilläggsisolering av golv, väggar och/eller tak. Stor förändring av ursprunglig estetik. Förändrar bl. a. upplevelsen av det rumsliga, visuella och materiella upplevelserna.

95. Före

96. Efter

97.

98.

99.

100.

Figur 95. Elbphilharmonie, före ombyggnad. Hamburg

Figur 96. Elbphilharmonie, efter ombyggnad. Hamburg, Herzog & De Meuron

Figur 97. Om- och tillbyggnad av ladugård, Bramstrup, Danmark

Figur 98. Tilläggsisolering tak, Köpenhamn

Figur 99. Tilläggsisolering tak, detaljvy, Köpenhamn

Figur 100. Renovering av slottsruin, Kolding hus, Danmark Arkitekt: Exner

Nya glaspartier släpper in dagsljus i den mörka logen.

Nya takfönster släpper in solljus.

Nya bjälklag som kopplas ihop med ny tilläggsisolering på väggar/tak.

Figur 101.

Befintlig exteriör

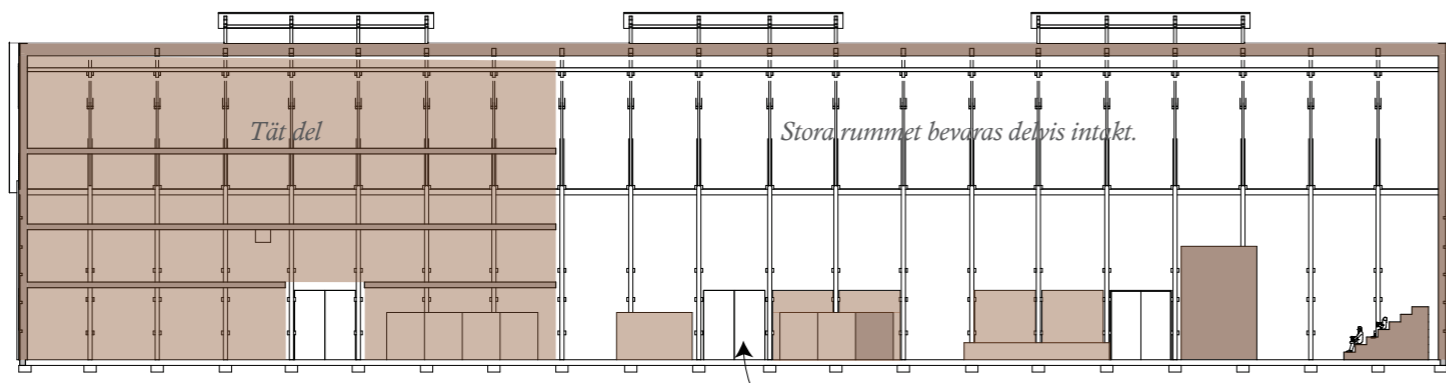
Skiss - ny takisolering

Befintligt utseende

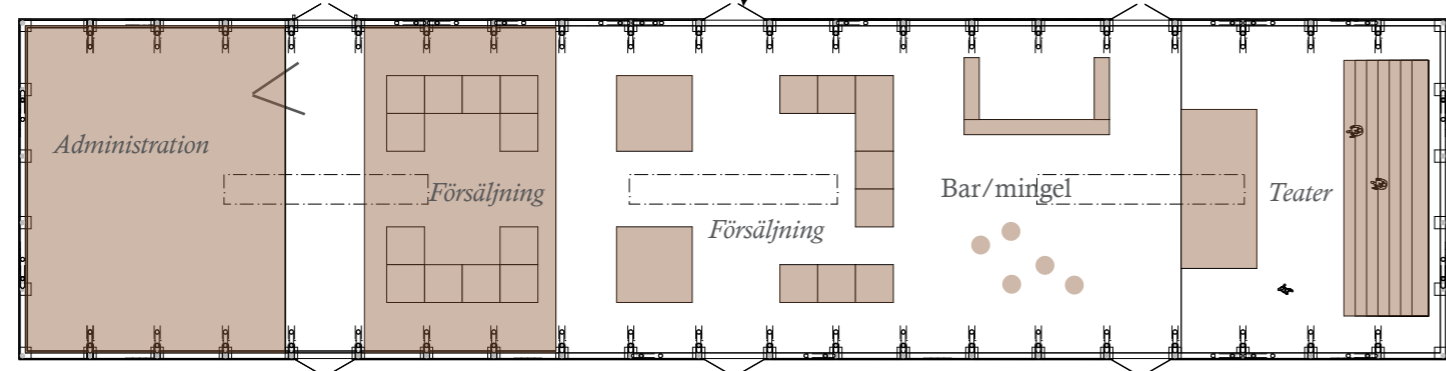

Skissförslag

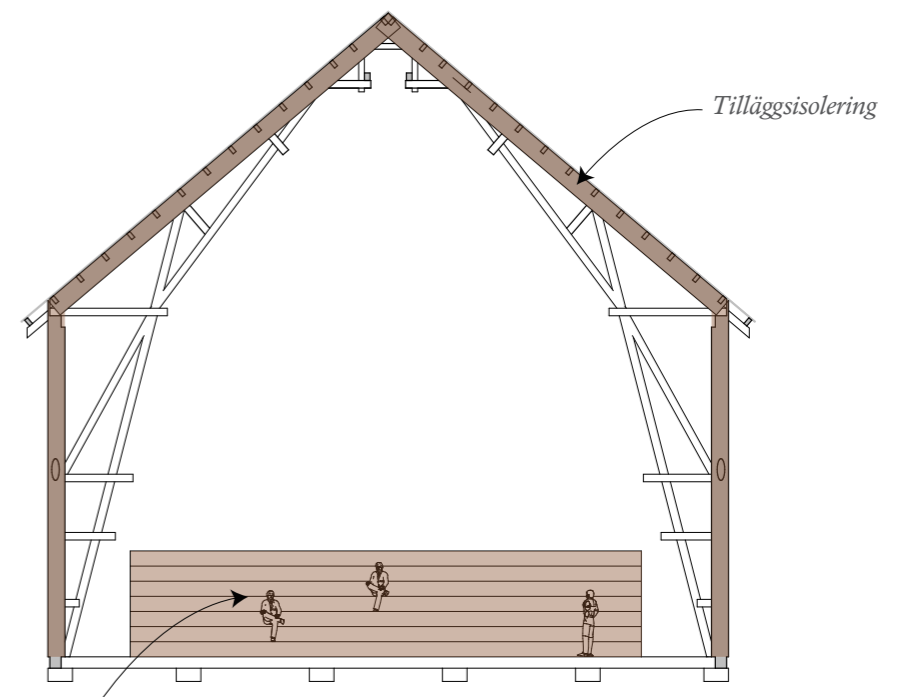
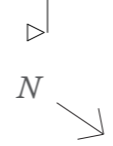
Sektion AA

Trädörr och överljus återuppbyggs på ursprungligt läge.

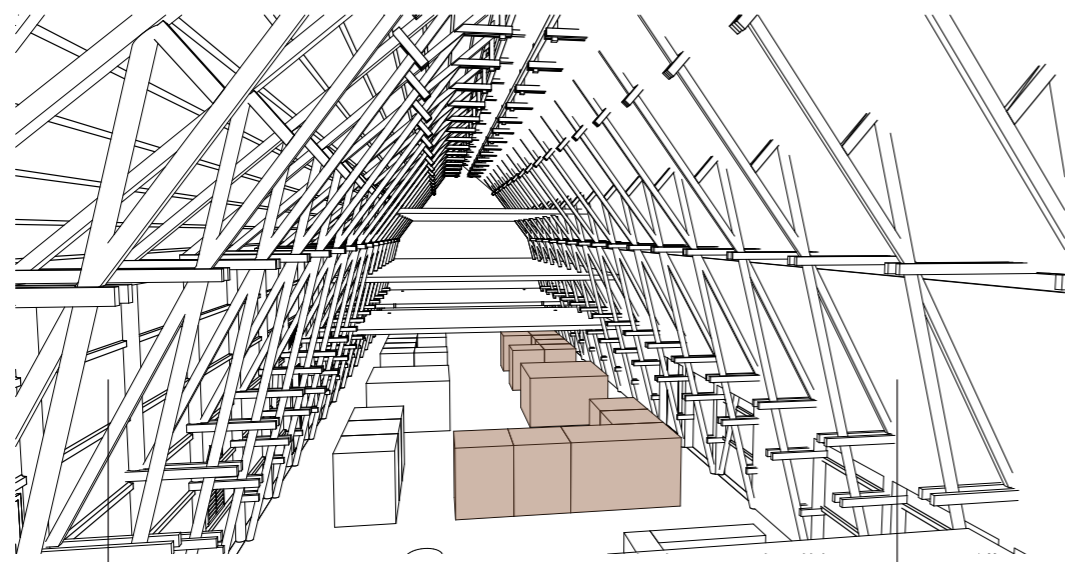
Entréplan

0 20 m

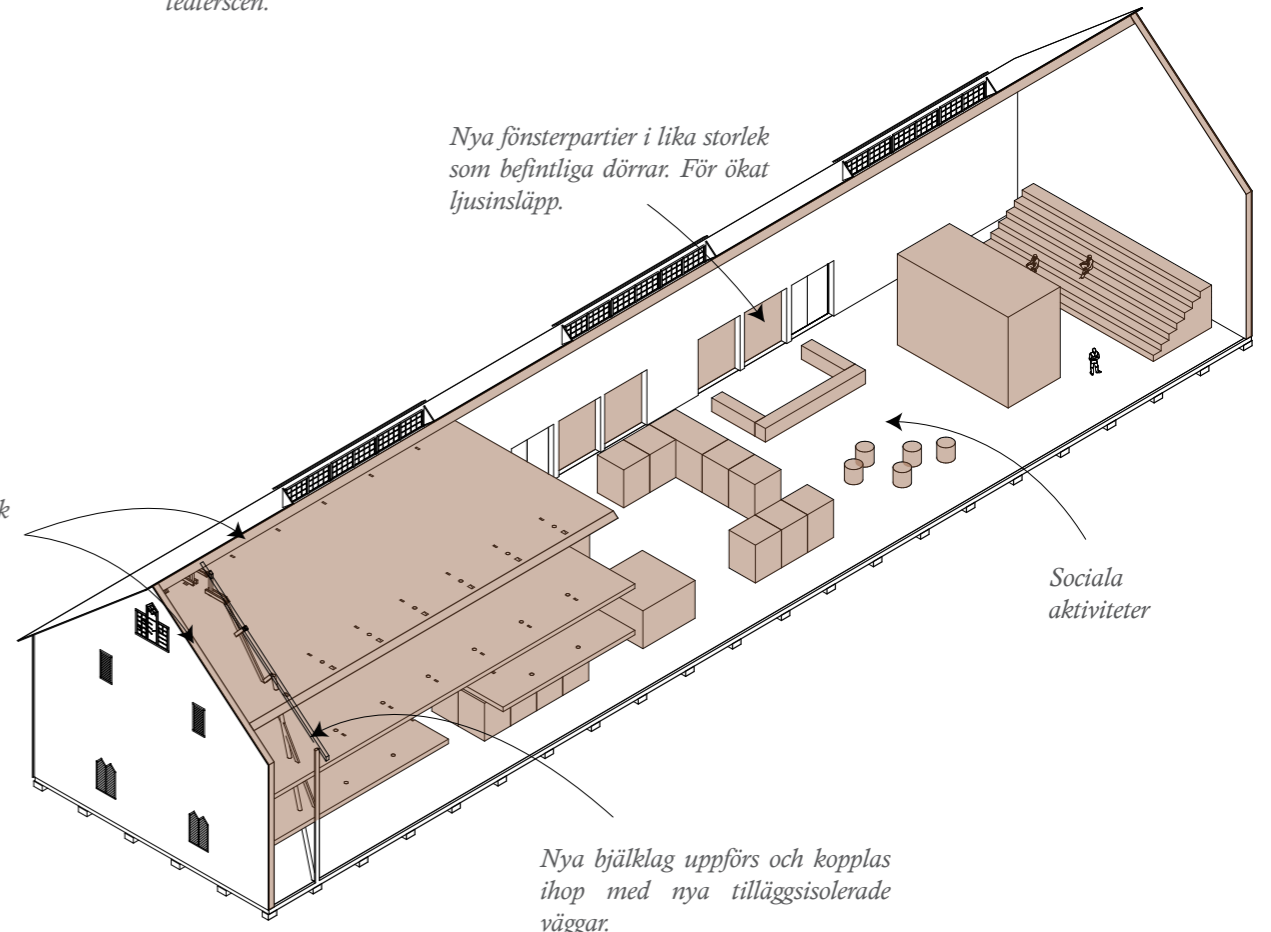

Sektion BB

Demonterbar teaterscen.

Jämförelse mellan tilläggsisolerat tak (höger) och ingen åtgärd (vänster).

Nya väggar och tak med isolering.

Nya fönsterpartier i lika storlek som befintliga dörrar. För ökat ljusinsläpp.

Sociala aktiviteter

Nya bjälklag uppförs och kopplas ihop med nya tilläggsisolerade väggar.

Axonometrisk vy

KONSEKVENSPANALYS AV NIVÅERNA 1-3

EMOTIONELLA VÄRDEN

Representativitet
Uppförd med springor mellan fasadbrädorna för ventilering av hö. Även lanterniner, som manöveras av en travers, har ventilering som funktion.

Påverkas i liten grad av 1 och 2, dock försvinner detta som en symbol för dess tidigare syfte med tilläggsisoleringen i nivå 3.

Identitet
Logen är ett kugghjul i ett större samhälle på platsen som fyllde sin specifika del.

Kontinuitet
Fryst tidsögonblick från Sverige som jordbruksland. Byggnaden, tillsammans med omgivande landskapet, talar om utvecklingen av jordbruket men också om en modern utveckling som gjort olika funktioner överflödiga.

Alla nivåer skvallar, i varierande grad, om en fortsatt utveckling av logen som en omloppsbyggnad som återfått ett nyttjandebehov. I nivå 2 och 3 är resultatet av förändring mer tydlig än 1 (som har haft ett mer försynt förhållningssätt).

Symboliskt
Ett tydligt landmärke.
Symbolisk för Steninge slott och dess ägor. Med bemedlade ägare har deras praktfulla ambitioner uttryckts.

ANVÄNDNINGSVÄRDEN

Funktion
Kan med lätthet omvandlas till annan verksamhet beroende på krav (isolering eller ej), särskilt eftersom byggnaden är ett enda stort rum. Försvåras dock av den bärande träkonstruktionens utformning med snedställda pelare.

Nivå 1 och 2 kan med lätthet återställas till ursprungligt skick. Nivå 3 innebär stora insatser att antingen återställa eller förbereda för nya funktioner. Dock är den redan anpassad för kommande nya verksamheter med krav på komfort (klimat).

Ekonomiskt
Nominellt värde - ej särskilt högt. För ett simpelt ändamål. Oisolerad, lagerfunktion och till största delen byggd i trä från närbelägen skog.

Socialt
Starkt förknippad med äldre lantbrukstradition med funktion att förvara hö. Ägd av ekonomiskt starka personer men brukad av bönder utan ekonomiska tillgångar. En gång i tiden var den del av mittpunkten i platsens verksamheter.

Med nya verksamheter (nivå 1-3) fortlever samhället på platsen och fortsätter skriva sin historia.

Politiskt
Symbolisk för "på landet" eller starten för en fast boplats där man börjat bruka jorden. Representativ för uppbyggnaden av grundläggande funktioner av ett samhälle.

Känslan "på landet" omprövas med logens nya funktioner där den verkar som medelpunkt i den nya bostadsdelen "Steninge slottsby".

KULTURVÄRDEN

Dokument
Påminner om en "svunnen" tid/tradition. Efter agrara revolutionen effektiviserades skörden. Resulterar i behov av större lager/lador.

Byggnadshistoriskt
Från tidigt 1900-tal då Sverige är ett fattigt jordbrukarland.

Nivå 1-3 skapar ytterligare ett lager i logens historia.

Arkeologiskt
Logar är vanliga men denna sticker ut med sin storlek.

I en avlägsen framtid kan tilläggsisoleringen i nivå 3 berätta mycket om hur vi har resonerat i vår samtid kring användningen av logen.

Konstnärligt
Enkelt formspråk. Pryds dock av viss ornamentik runt fönster/dörrar vilket visar på omsorg för byggnaden. Lanterninernas utformning gör logen unik som med sin storlek gör den till ett landmärke i landskapet.

Med nivå 2 och 3 sätts fönsterpartier in, med måtten anpassade till befintliga portar, med intentionen att anpassas till rådande formspråk. Stora glasade partier hör dock inte till ursprungliga estetiken vilket visuellt särskiljer det nya från det befintliga.

Arkitektoniskt
Högt arkitektoniskt värde då logen, för sitt enkla ändamål, uppvisar ett sökande efter status. Med sin storlek och byggnadsdetaljer är det inte vilken loge som helst. Konstruktionen sätter sin prägel i den stora inre rummet. Förnimmer en sakral känsla.

Med nivå 2 och 3 förvanskas den ursprungliga arkitektoniska stilen med nya stora fönsterpartier som inte var möjliga vid byggnadens uppförande.

Samhällshistoriskt Nivå 1 Nivå 2 Nivå 3

Mycket viktig för sin kontext. Typisk representativ av äldre lantbruk med falu rödfärgad träfasad och ljusa knutar. Till viss del inspirerad av C E Löfvenskiölds mönsterbok för logar och ladugårdar.

Med nivå 2 och 3 förvanskas den ursprungliga pittoreska bilden av en svensk traditionell lantbruksmiljö med modernistiska kännetecken.

Teknikhistoriskt

Logen är byggnadstekniskt ingen nyhet. Träkonstruktionen är en vanligt förekommande byggnadsteknik för sin tid, baserad på empirisk kunskap. Konstruktionen har inte behövt ta hänsyn till isolering/komfort då ändamålet endast har varit förvaring, vilket medfört att konstruktionen kan uppta stor plats/volym. Konstruktionen har ej några bjälklag att förankras i vilket gett upphov till det stora rummet. Idag byggs det fortfarande efter samma princip men med moderna, dimensionerade, varianter.

Nivå 1 och 2 bibehåller en stor del av det öppna rummet i logen samt den fullt exponerade konstruktionen.

I nivå 3 byggs delar av konstruktionen in med tilläggsisolering vilket förvanskar det ursprungliga rummet. Det blir tydligt att logens ursprungliga intentioner/syfte har ersatts med nya med följande klimatkrav.

DISKUSSION AV ANALYSEN

EMOTIONELLA VÄRDEN

Dessa värden bedömer jag vara på en stadig nivå, utan något värde, eller värdeförändring, som sticker ut.

Vad gäller *Representativitet* påverkas inte detta värde nämnvärt i nivå 1 och 2. Dock med en tilläggsisolering i nivå 3 försvinner logens symboliska funktion då man inte lika lätt kan spåra hur det ursprungligen såg ut.

Med *Identitet* förändras inte värdet med en transformation i nivå 1. Man kan fortfarande förstå logen, och dess ursprungliga uppgift, tillsammans med resten av gården (vars helhet ej störs). Med nivå 2 störs det i viss grad men fördelarna med en renovering av detta slag kan väga över nackdelarna. I det fall jag undersökte med nya glaspartier vinner man mer dagsljus i logen vilket medför lättare anpassning av verksamheter där komfortkrav finns i form av exempelvis arbetsbelysning eller det faktum att man kan blicka ut ur byggnaden vilket motverkar känslan av att vara instängd. Då är åtgärder i denna nivå motiverade anser jag. Med tilläggsisolering av t. ex. fasaden försvinner effekten av den glesade brädpanelen vilket ju är en representativ del av logens ursprungliga ventilerande funktion. En viktig pusselbit av platsens historiska verksamhet skulle gå om intet med åtgärder av denna grad.

Med *Kontinuitet* förändras inte värdena nämnvärt då det belyser någontings förmåga att berätta utvecklingen inom exempelvis ett samhälle. I nivå 2 och 3 är en förändring av logen synlig. Dock med nivå 3 kan en tilläggsisolering av logen berätta mycket om dagens sätt att tolka hur mycket man är villig att gå för att logen ska kunna anpassas till de regler och krav som finns vid ett givet tillfälle. På ett sätt är det ett historiskt lager som adderas på byggnaden, vilket i sig är en naturlig del av en byggnads liv. Om denna åtgärd kan kallas lämplig utifrån vad byggnaden tål är dock tveksamt.

Sista punkten, *Symboliskt* värde, anser jag inte ändras särskilt mycket med åtgärder i någon av nivå 1-3. Det är ett landmärke som påminner betraktaren om att stora ambitioner har uppfört den högresta logen på denna plats. Det intrycket tas inte ifrån byggnaden med de åtgärder jag behandlar här.

ANVÄNDNINGSVÄRDEN

Viss förändring av värden i denna kategori anser jag påverkar logen. *Funktionsvärdet* anser jag är högt på grund av den stora förmågan att omvandla logen till nya verksamheter. Den stora öppna interiören lämpar sig väl för nya användningsområden, dock inskränker snedsträvorna i konstruktionen på den öppna volymen. Med både nivå 1 och 2 kan logen, med lätthet, återställas till ursprungligt skick och nya funktioner kan planeras vid behov. Alltså behåller dessa nivåer ett högt funktionsvärde. Logen kan eventuellt brukas under årets alla månader men detta kanske inte alltid är lämpligt under årets kallaste månader. Dock en fördel av det är att man, med viss lätthet, kan avställa byggnaden tills det är dags att bruka den igen.

Det blir inte lika enkelt om byggnaden har tilläggsisolerats. Det medför en större risk att drabbas av fuktskador i konstruktionen än om den var fortsatt oisolerad, som den ursprungligen var ämnad för. Att återställa detta skulle kräva omfattande åtgärder. Jag är inte säker på att fördelarna överväger nackdelarna i nivå 3.

Några fördelar är bl. a. större möjligheter till olika funktioner som begränsas i nivå 1 och 2, t. ex. kontor eller hotell som kräver en viss nivå av komfort och ljusinsläpp. Några nackdelar är att den komforten kräver mer teknisk utrustning, t. ex. mekanisk ventilation (i nivå 1 och 2 är naturlig ventilation logens egna signum) och en permanent värmekälla. Vidare behövs regelbundna inspektioner för att tidigt upptäcka eventuella fuktskador och dessa är ju svåra att lokalisera eftersom de förmodligen skulle ske i det nya klimatskalet och visa sig först när skadan är skedd. En annan är att upplevelsen av den vackra timmerkonstruktionen inskränks då tilläggsisoleringen tar bort mycket av helhetsupplevelsen av rummet. Den glesa brädpanelen med dess springor kan inte bibehållas vars konsekvens blir ett mörkare rum än innan vilket förstärker behovet av dagsljusinsläpp vilket kräver större andel glaspartier i fasaden.

Det *Ekonomiska* värdet stiger med en inkomstbringande användning av logen. Med en isolering kan många funktioner anpassas, exempelvis hotell (som kräver ett minimum av antal rum för att kunna gå runt).

Det *Sociala* värdet ökar med nya funktioner som i detta fall är kulturverksamheter som drar en besökarskara. Att öppna logen för allmänheten ökar förståelsen för hur människor har levt, arbetat och

umgåtts på denna plats. Nya verksamheter får byggnaden att fortsätta skriva sin historia.

Det *Politiska* värdet förändras med nya, ej ursprungliga, verksamheter i logen. Autenticiteten är en viktig faktor där en oförändrad miljö bäst vittnar om hur dåtidens verksamheter har sett ut. Men en byggnad ska ju inte för den delen hanteras som ett museum. En avvägning måste göras för vad en byggnad får igen i nya värden med en anpassning till samtidens behov. Det är en del av vår utveckling. Dock kan en ny bostadsdel kännas främmande i en traditionell lantbruksmiljö vars karaktär har överlevt till våra dagar.

KULTURVÄRDEN

Vissa underkategorier uppvisar värdeförändringar medan andra förblir samma. *Dokumentvärdet* talar om byggnaden som ett tidsdokument med en viss uppgift i ett viss sammanhang. Detta värde påverkas inte i större grad, anser jag, i vare sig nivå 1 eller 2. Dock i och med en tilläggsisolering förvrängs upplevelsen av den glesa brädfasaden eftersom fasaden då kommer upplevas som ett tätt klimatskal. En del av logens ursprungshistoria kommer inte längre att kunna avläsas vilket kan ses som en förvanskning av logen som ett dokument från sin tid.

Det *Byggnadshistoriska* värdet berör byggnadens ålder och hur pass unik den är i vår omgivning. Den glesa brädfasaden och träkonstruktionen bidrar till känsla av autenticitet (för logens ursprungliga funktion) vilket medför ett högt värde. Här föreligger en risk att värdet reduceras om en tilläggsisolering görs på ett sådant sätt att logen isoleras till oigenkänlighet. Ser man dock krasst på detta värde så innebär egentligen vilken renovering som helst att ett historielager tillförs logen. Dock innebär inte det att värdet är mer okänsligt för åtgärder än något annat värde.

Med det *Arkeologiska* värdet kan, framför allt, tilläggsisolering i nivå 3 berätta för kommande generationer om hur vår samtids resonemang kunde ge uttryck. Våra komfort- och energifrågor kan kanske tolkas som viktiga aspekter som vi har avvägt för att anpassa logen till våra behov år 2017. Det kanske vi inte reflekterar särskilt mycket över när vi lever våra liv idag men om 500 år kanske denna isolerade loge, förvanskad till oigenkänlighet, betraktas som en arkeologisk skatt för att den ger en värdefull inblick i våra komplexa samtid. Nivå 1 och 2 talar inte lika högt ur denna aspekt eftersom dessa blygsamma åtgärder inte sätter samma avtryck på logen som nivå 3 gör. Därav ett högt värde för åtgärder på nivå 3.

De *Konstnärliga* värdena har låg, eller ingen, inverkan av nivå 1 då dessa åtgärder inte ger avtryck på logen annat än interiört. Med nivå 2 och 3 påverkas den ursprungliga fasadutformningen av nya inslag (ljusinsläpp/teknik/isolering). All form av inverkan på exteriören uppfattar jag som förvanskning men det är viktigt att förstå motivet bakom en viss åtgärd och vilka fördelar som tillförs logen. Eftersom byggnaden upplevs som mörk tillför det stora fördelar om nya ljusinsläpp kan tillföras för att, på

så vis, möjliggöra nya verksamheter. Dessa åtgärder kan t. o. m. vara avgörande för om en transformation är realistisk eller ej. Det är med viss tveksamhet som jag sätter ett lägre värde på dessa nivåer på denna värdepunkt. Det är själva utförandet och det slutliga resultatet (och grad av finess) av åtgärder som spelar den avgörande rollen för hur dessa värden påverkas. Det kan likväl upplevas som värdehöjande i slutändan. Det *Arkitektoniska* värdet förblir intakt med minimala insatser. Dock upplevs det som minskande ju högre inverkan en renovering har på den ursprungliga gestaltningen. Detta med utgångspunkt att värdet är som högst med ursprungsidén som mest intakt. Eventuellt kan nya element tillföra nya värden som höjer det arkitektoniska värdet på logen. Graden av förändring har ett tak för hur omdanande renoveringen kan vara innan det tar över själva ursprungsutformningen. Det beror även här på utförandet och resultatet. Är dessa förändringar dessutom uppbackade av väl motiverade resonemang kan det vara mer försvarbara och kanske värdeförändringen kan ses med mildare ögon. Nivå 3 anser jag tar över ursprungsutformningen till en så pass stor grad att logens arkitektur förvanskas. Det stora öppna rummet i interiören påverkas i alla åtgärdsnivåer men olika mycket. Ett bevarande, eller en fortsatt möjlighet att kunna avläsa denna rymd, medför ett fortsatt högt arkitektoniskt värde.

Samhällshistoriska värdet representerar logen och dess kontextuella sammanhang. Byggnaden påverkas minimalt i nivå 1, med opåverkad ”pittoresk” atmosfär med traditionella kännetecknen, medan de andra nivåerna medvetandegör att moderna åtgärder har ägt rum.

Med de *Teknikhistoriska* värdena sker inte större förändringar men viss inverkan sker i nivå 3 då logens ursprungliga ändamål ersätts med moderna krav på komfort och energihushållning. I nivå 1 och 2 bevaras upplevelsen av konstruktionen och man kommer även fortsättningsvis att, med lätthet, kunna avläsa logens primära syfte.

SUMMERING

Med denna metod, att bedöma logens värdeförändringar genom olika omfattande renoveringsåtgärder, anser jag att jag har skapat ett bra underlag för hur jag ska gå vidare med min ambition att arbeta fram ett förslag för en varsam transformation av logen. Med denna analys kan jag förhoppningsvis lättare kunna föra en mer nyanserad diskussion i min skissprocess.

Efter denna analys bedömer jag att en tilläggsisolering av logen är en så pass omfattande renoveringsåtgärd för denna byggnad att nackdelarna väger över fördelarna som ett sådant ingrepp medför. Istället anser jag att en varsam renovering för logen bör vara antingen i linje med nivå 1 eller nivå 2 för att kunna anses vara försvarbart med hänsyn till vad logen tål. Det kommer betyda att logen förblir oisolerad vilket betyder att interiören kommer ha utomhusklimat, alternativt att vissa delar är uppvärmda medan andra inte är det.

Ur ett ekonomiskt perspektiv kommer nivå 3 att vara det mest kostsamma och det är inte säkert att man får igen den investeringen. Därtill kommer större risk för uppkomst av fuktskador när logen får ett tätt klimatskal med olika temperaturskillnader att ta hänsyn till. Dessa åtgärder anser jag sakna tillräcklig grund för att gå vidare med.

Med interiöra och, i viss mån, exteriöra insatser kan jag återstadkomma ett högt bevarande av logen samtidigt som jag kan tillföra nya verksamheter som får byggnaden att kunna bekosta sitt eget underhåll och därmed utvecklas. Någon form av ljusinsläpp behöver jag beakta i min skissprocess om nya verksamheter ska vara realistiska och kunna ha någon slags komfort vilket pekar på en åtgärd som ligger på nivå 2. Denna nivå bedömer jag också som mest försvarbar vad gäller förändringar av logens olika värden. Någon form av renovering kommer ju att behövas om byggnaden ska återfå en funktion som den har saknat de senaste decennierna. Min uppgift kommer bl. a. bli att formge de åtgärder som, med motiverade ingrepp, ger största nyttan tillbaka.

MITT PROGRAM

I mitt program har jag Sigtuna kommuns vision som utgångspunkt när jag utformar mitt förslag för en transformation av logen. Jag ser det som positivt att kommunen, och Gelba själva, vill bevara logen.

Något utvecklat program för logen finns inte idag men idéerna finns. I det program jag utvecklar tar jag i beaktande kommunens och Gelbas tankar om typ av funktioner. Kommunen pekar på någon slags lokaler för kulturella ändamål såsom teater, utställningar eller liknande verksamheter. Jag delar denna uppfattning då det kan innebära flexibla öppna ytor vilket blir mindre omfattande ingrepp på logen. Logens nya funktion blir ett slags lokal för olika events. En idé jag har tagit fasta på är en slags tillställning där inhyrda kockar lagar kulinariska matupplevelser inför publik, med möjlighet för åskådarna att beställa en matkasse (med ingredienser för demonstrerad maträtt) för att ta med sig hem. En annan är att nyttja det öppna rummet till bl. a. konserter eller sittningar. Dock kan konferenser anordnas för att täcka upp besökarskaran under dagtid.

Logen kommer, genom dessa funktioner, att nyttjas mestadels från eftermiddagar till sen kväll. Med stora events med många besökare har jag utgått, av brandskäl, från en övre gräns på 300 personer som kan vistas samtidigt i logen. Denna nivå anser jag är rimlig för denna typ av evenemang och kan uppnås med en lättorienterad rumsorganisation samt möjlighet till snabb utrymning av byggnaden (breda trappor samt logportarna som nödutrymningsvägar).

Viss justering görs vid vad kommunen kallar "lokalt centrum", torgytan vid logen och stenladan. Min egen uppfattning är att en inramning av denna yta med nya affärslokaler gör intrång på Steninges ursprungliga profil som ett "traditionellt lantbruk", en bild som våra svenska landskap så starkt har kommit att präglas av under århundraden. Det föreligger en risk för att den profilen försvagas, eller grusas, om ny bebyggelse uppförs inom omedelbar närhet till

gården. Platsens specifika "atmosfär" (genius loci) är värd att bevara för framtiden som det tidsdokument det är. Dock finns utrymme till utveckling, anser jag, om det utförs med stor varsamhet. Jag förstår att utveckling behöver gå runt ekonomiskt och då kan innebära krav som t. ex. transport (busslinjer), fler p-platser eller en undre gräns på antal bostäder. Därför är det av stor vikt att detta övervägs noggrant i processen så att det kan vävas in varsamt i miljön. För att utveckla platsen på ett harmoniskt sätt, som samtidigt fredar den ursprungliga lantbrukskänslan, kan bostadsenheter visuellt avskiljas från torgytan med exempelvis trädgångar. Ett litet "centrum" kan anläggas invid den planerade skolan mitt i det nya bostadsområdet. Torgytan utvecklas för att fungera ihop med logen och stenladan och behåller trädgångarna mot nya bostadsområdet. Förbindelser kopplar däremot ihop området med torgytan.

I mitt program har jag undersökt i hur stor grad jag har kunnat transformera logen. Vad passar här och hur mycket tål logen att renoveras? En viktig punkt som behöver beaktas är om logen tål att isoleras eller ej. Jag har testat tre olika skissalternativ med varierande grad av renovering och valt vilken nivå jag förhåller mig till i mitt förslag på transformation.

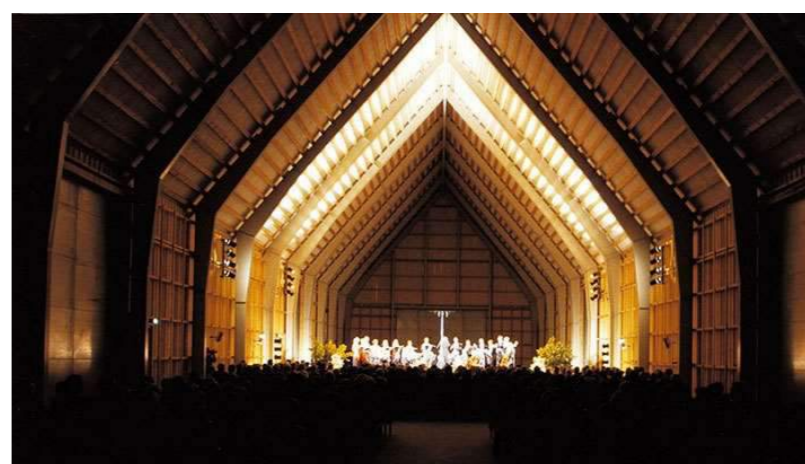
Stenladan behöver delvis skissas på för att skapa en tydligare orientering och ett bättre rörelsemönster mellan den och logen för att minska "baksidekänslan" mot logen.

Med en transformation av logen behöver även omgivande mark (torgytan) utvecklas för att ge stöd åt verksamheterna och skapa en välkomnande och livlig mötesplats. Idag är ytan till stor del grusad och används, i viss mån, till parkering.

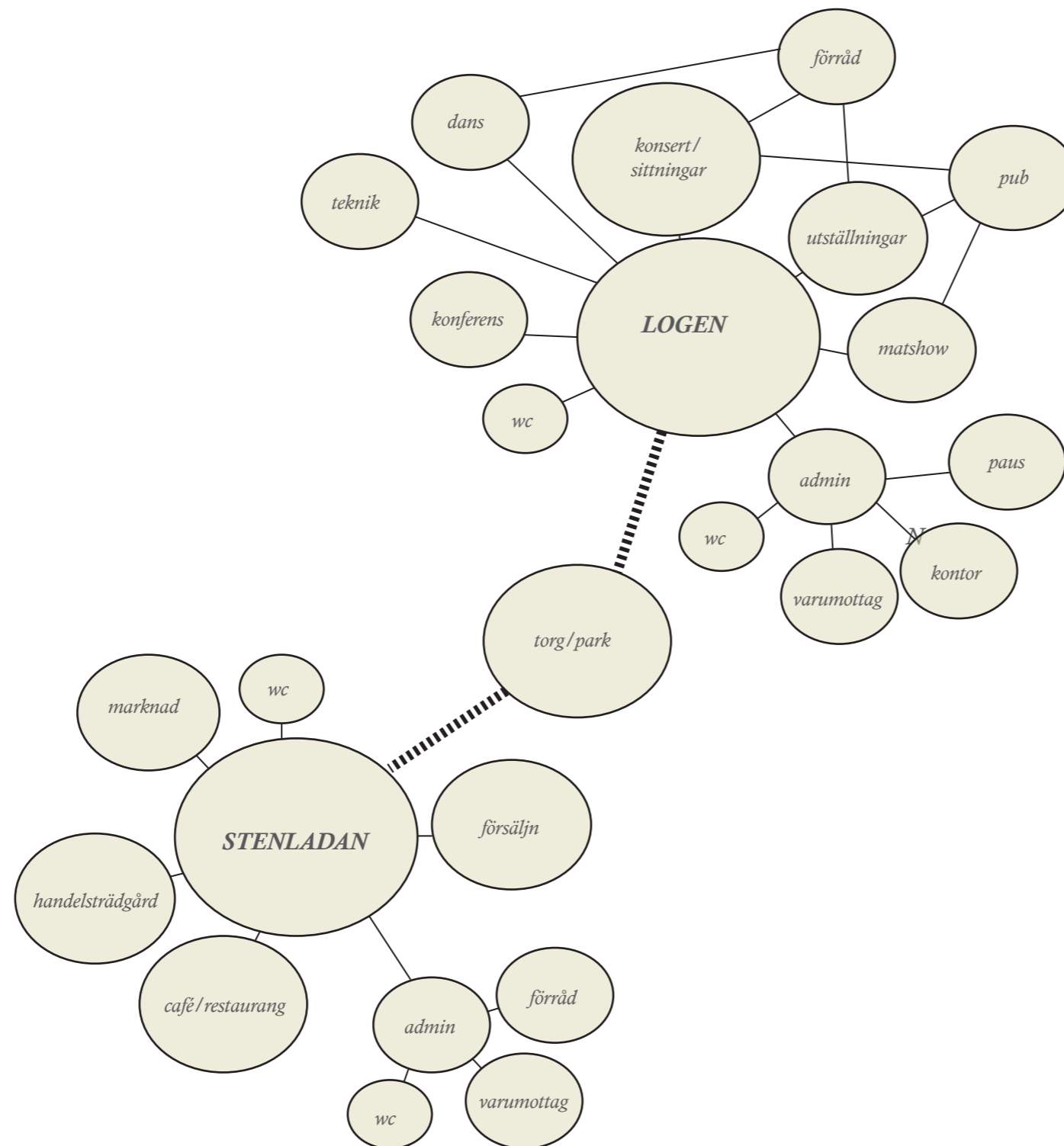
Figur 83. Överst: Events i form av sittningar, likt detta gamla grisstall som numera är en restaurang. Møllegården, Alrø, Danmark.

Figur 102. Mitten: Flexibla öppna ytor...

Figur 103. Nederst: ...med olika verksamheter. Bramstrup, Danmark.

FUNKTIONSDIAGRAM

Programmet bryts här upp i möjliga funktionsalternativ. Logen är tänkt att samverka med stenladans aktiviteter och förstärka Steninge som ett kulturcenter.

Byggnadens fotavtryck är på totalt ca 1300m². Här invid anges funktionernas ungefärliga uppdelning. Rumsfördelning utifrån en tidig uppskattning av vad varje verksamhet kräver och vilka verksamheter som kan samverka med andra och därmed angränsa till varandra.

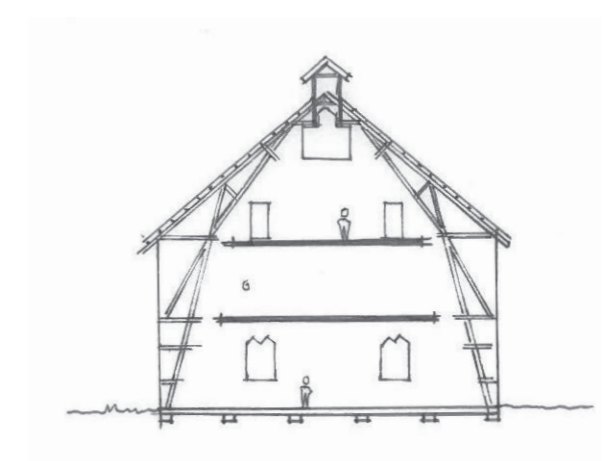
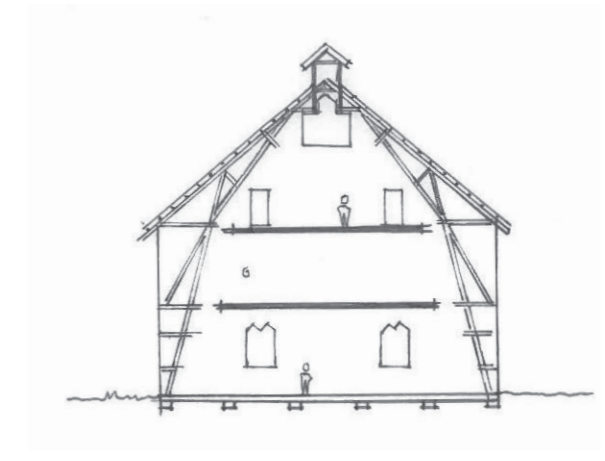
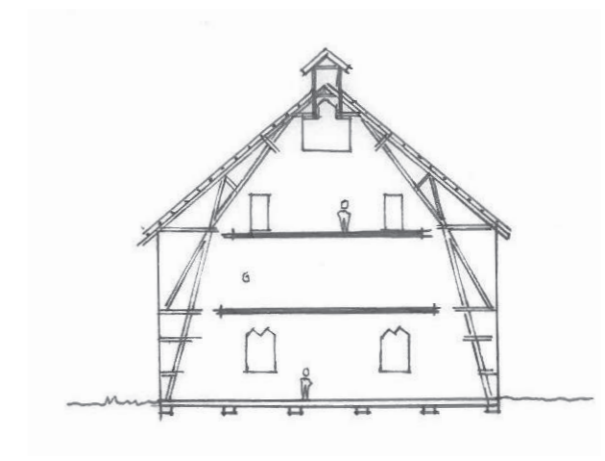
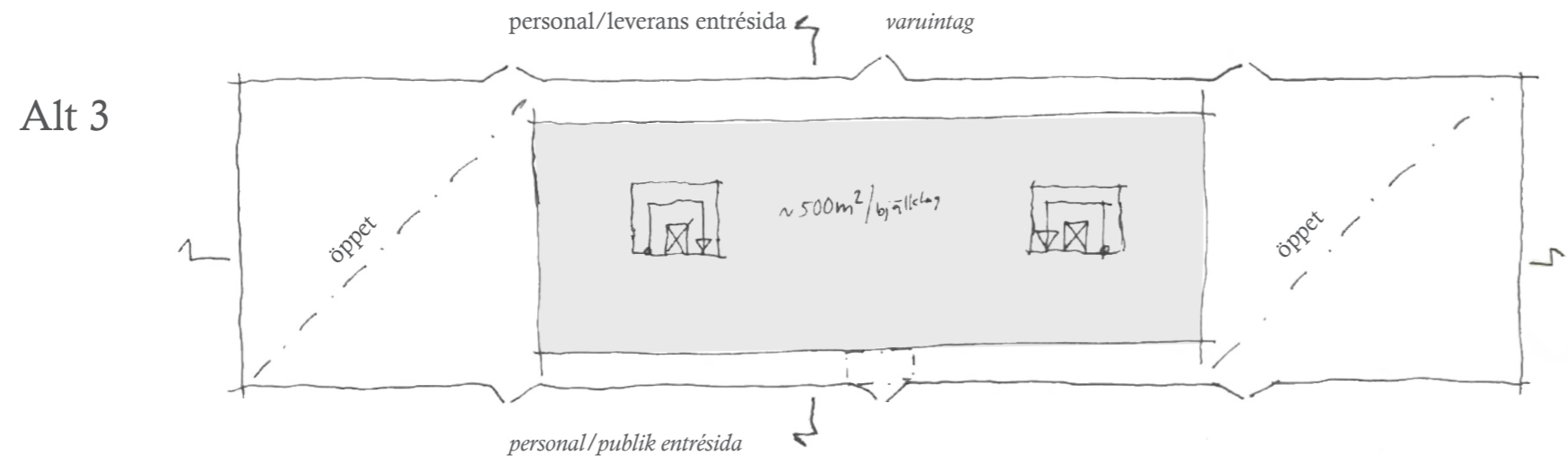
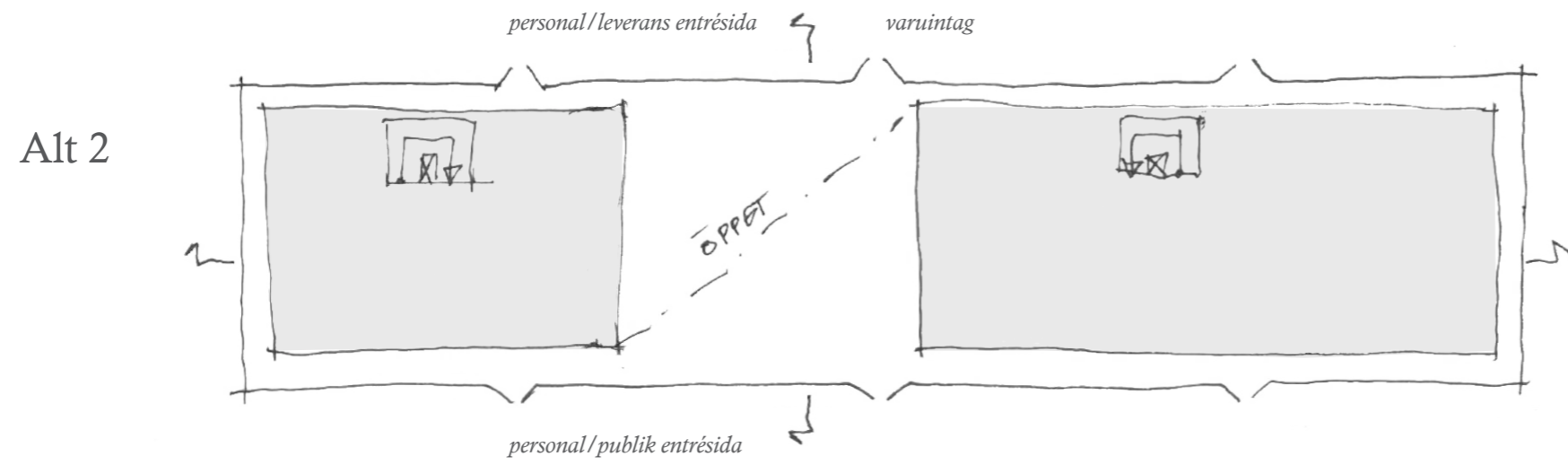
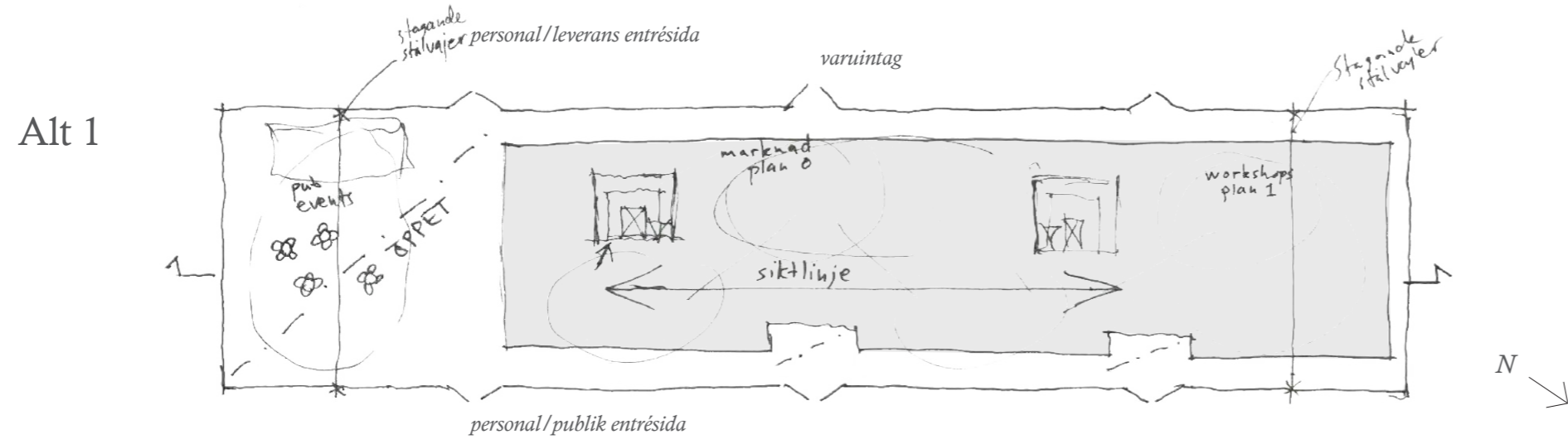
Wc finns lätt tillgängligt i stenladan men vid större evenemang kommer det att bli omständigt att behöva gå från ena byggnaden till den andra. Därför anser jag att även logen behöver tillgång till wc.

En mindre administrativ del behövs för att understödja verksamheterna i logen. Den förläggs i ena änden, närmast stenladan, så att kommunikation mellan de båda ladorna kan hållas kort och smidigt. Där finns ett kontor med arbetsplatser där personalen kan arbeta i skift. Intill kontoret finns yta för paus men också möjlighet till skåp och ombyte. Kylar till matshow finns här för uthämtning av intresserade besökare till showerna.

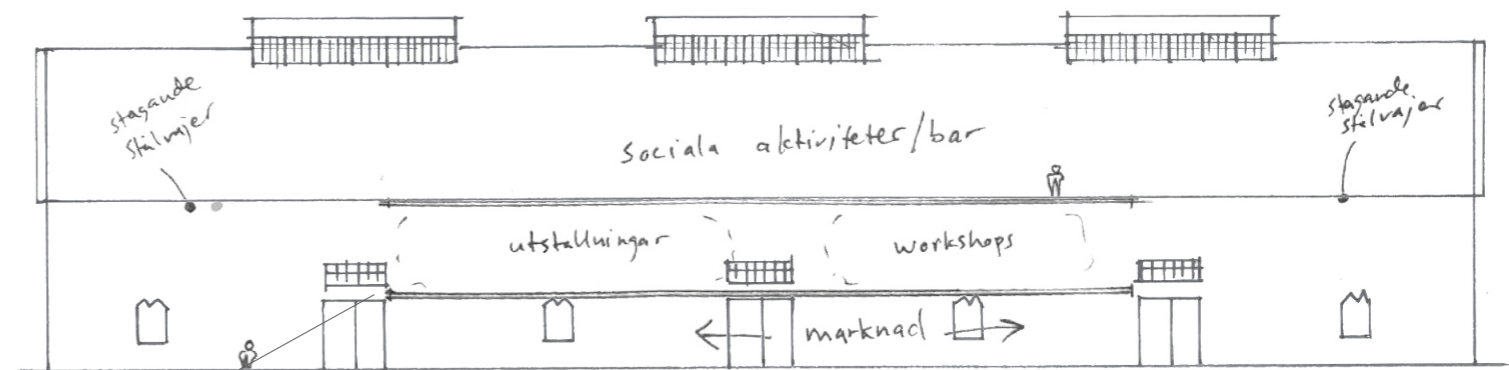
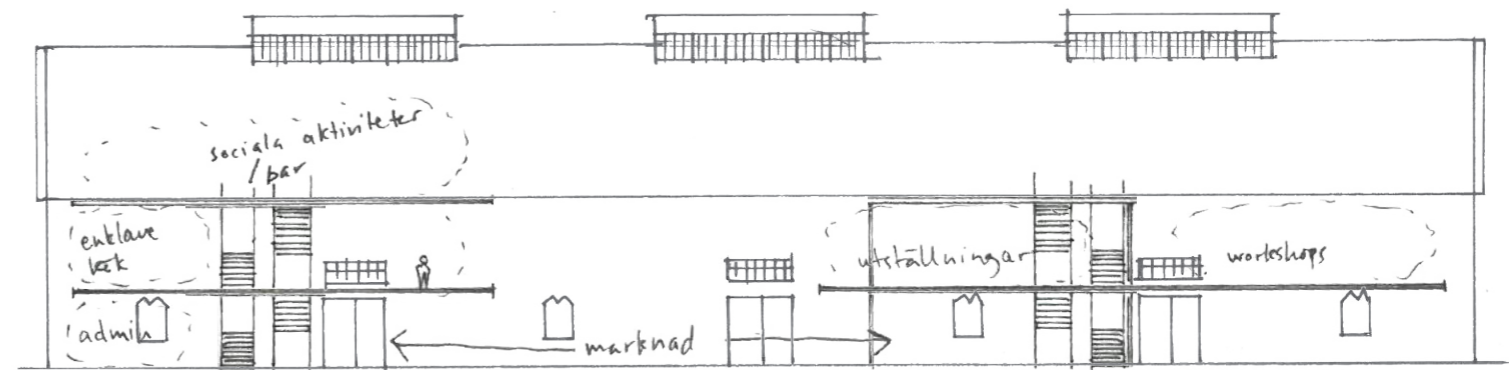
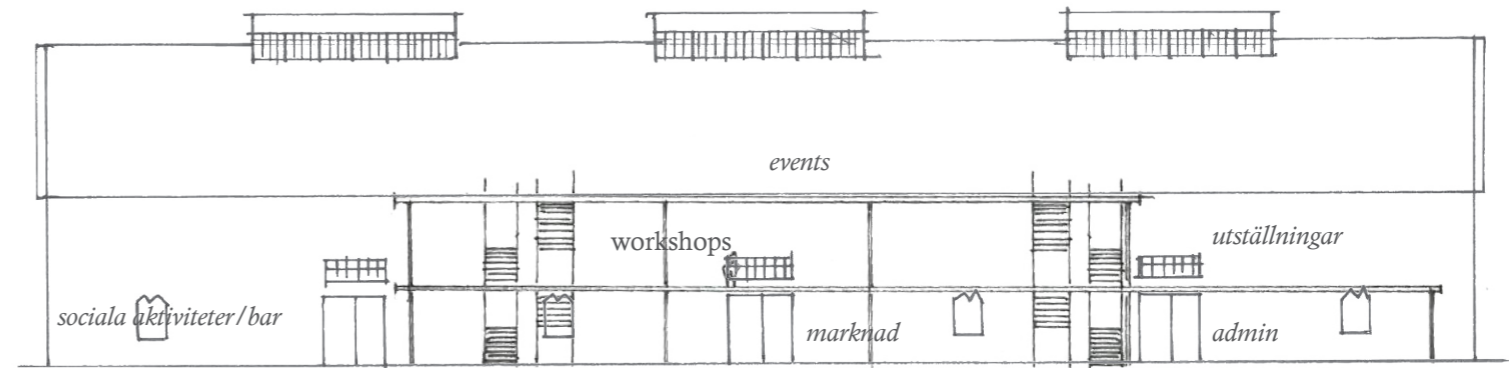
Ytor för bl. a. konserter och sittningar, den mest omfattande verksamheten i logen, förläggs i mitten och är den mest flexibla ytan som med lätthet kan justeras i storlek, till förmån för de andra verksamheterna, om detta behövs. Många stolar och bord, samt en demonterbar scen, behövs för ändamålen och behöver kunna förvaras i förråd.

Yta för teknik/fläkt kan med lätthet få tillgång till frisk tilluft men frånluften behöver ledas ut ur logen på ett smidigt sätt. En enkel bar/pub behöver tillgång till vattenledningar som kan stängas av om logen ställs av under vintermånaderna.

DJUPSTUDIE AV NIVÅ 2 - SKISSPROCESS

Jag arbetade med tre olika skisser av hur jag skulle fördela nytt tillägg i logen. Av dessa gick jag vidare med alternativ 2 med två separata, men sammanhängande, delar som tillsammans skapar ett stort rum som kan användas till stora evenemang, t. ex. konserter. De två nya delarna huserar olika flexibla ytor för kulturella ändamål. En gångbro sammanflätar de båda byggnadsdelarna och med den lösningen uppfylls kravet på minst två utrymningsvägar. Bjälklagen anpassas till logens träkonstruktion och fönstergluggar.

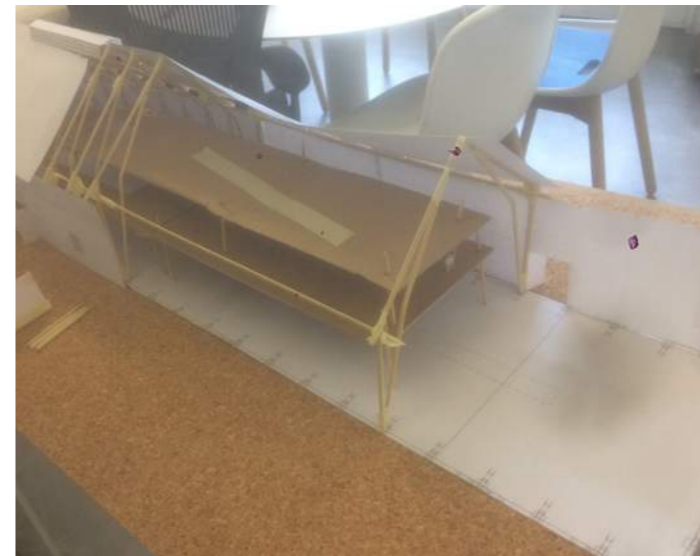
Bjälklag anpassas till fönstergluggar & fönster.

MODELLSTUDIER

Alt 1

Plan 0 - Vy över marknad.

Översikt.

Alt 2

Plan 0 - Vy över marknad. Längst bort, administration.

Plan 0 - Vy över marknad, sedd från mittenportarna.

Alt 3

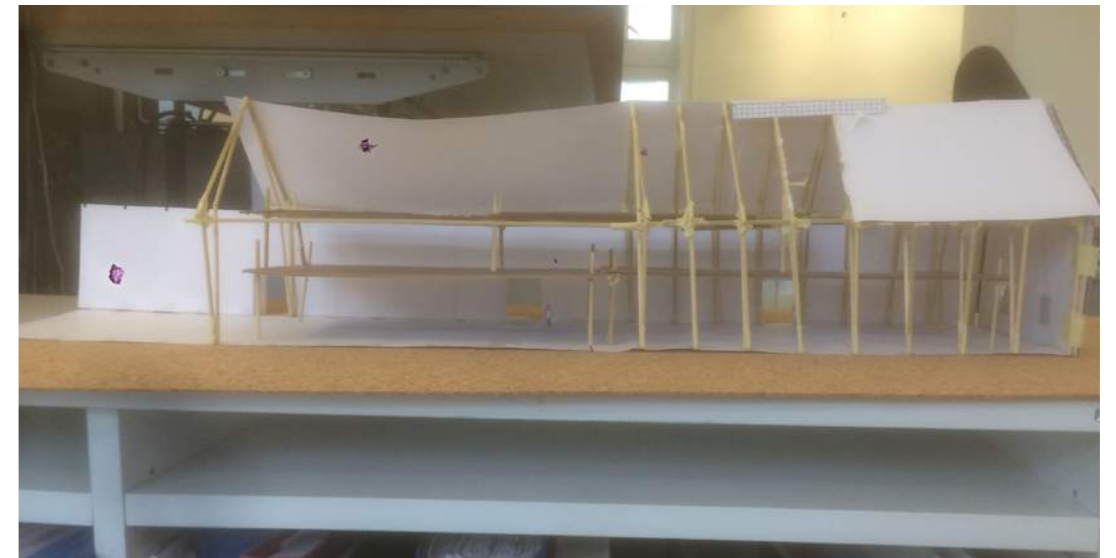

Plan 0 - Vy över marknad. Plan 1 utställningar/workshops. Sociala aktiviteter/bar högst upp.

Plan 0 - Vy över marknad, sedd från södra portarna (närmast stenladan).

Alt 1

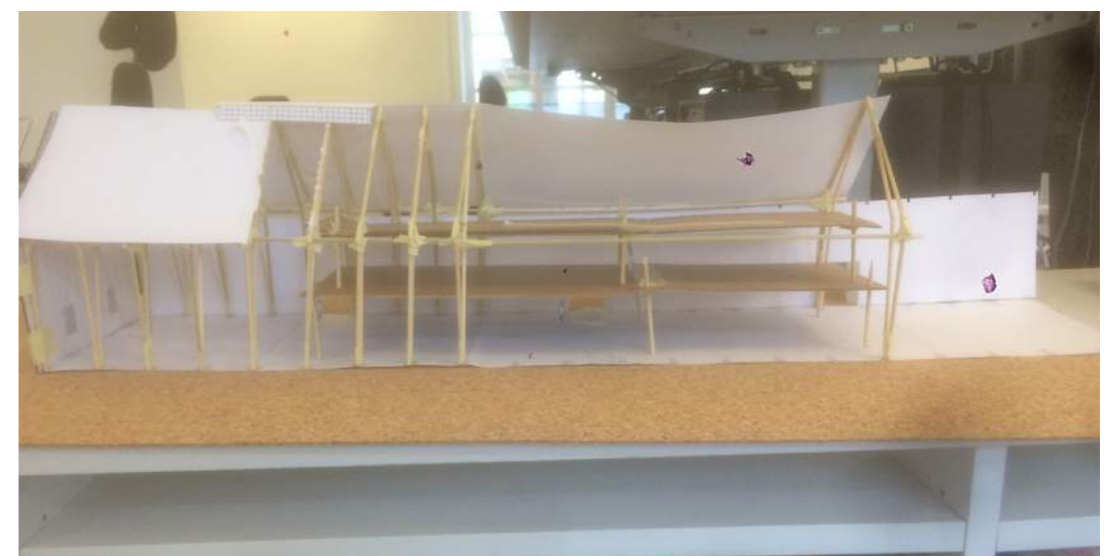
Översikt.

Alt 2

Översikt.

Alt 3

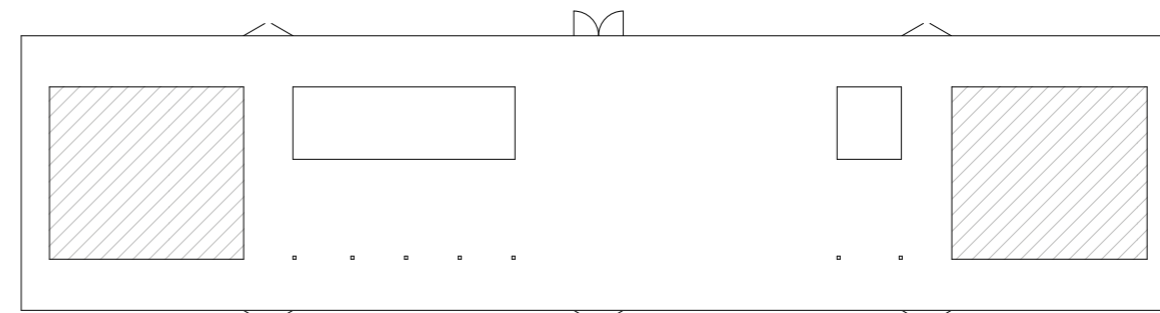
Översikt.

MITT FÖRSLAG

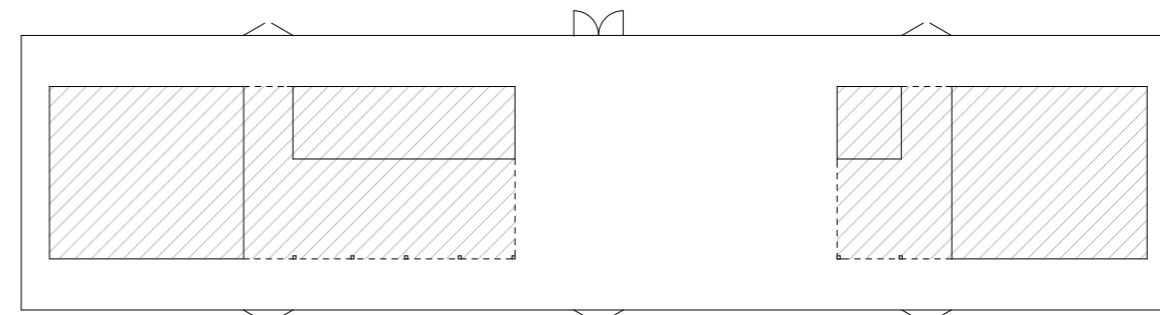
Mitt förslag grundar sig i "hus i huset" principen med mitt tillägg inuti logen (som fungerar som ett klimatskal). Delarna närmast logens gavlar är uppvärmda medan resten har utomhusklimat. Konceptet är utformat för användning av logen från våren till vintern. Tidig vår och sen höst är det "jacka på" i logens uppvärmda delar. Vid större evenemang bidrar de 300 besökarnas kroppsvärme till en del av inneklimatet. Under årets kallaste månader (jan-feb) kan byggnaden ställas av i väntan på vårens intåg. I en senare etapp kan glaspartier monteras kring ytorna intill det stora öppna eventrummet för bättre komfort och användning under en större del av årets svalare månader.

I mitten av logen bevaras det stora rummet och nyttjas till evenemang som t. ex. konserter, körer eller sittningar. En viktig aspekt i mitt förslag är den fria siktaxeln genom hela logen, från gavel till gavel, för att bevara uppfattningen av logens stora rumsspann.

En åtgärd för att ta in mer dagsljus i logen, utan att för den delen inbegripa omfattande åtgärder, kapas delar av långfasadernas brädor ovanför logportarnas överljus, se inspirationsbilden *figur 104*.

Etapp 1.

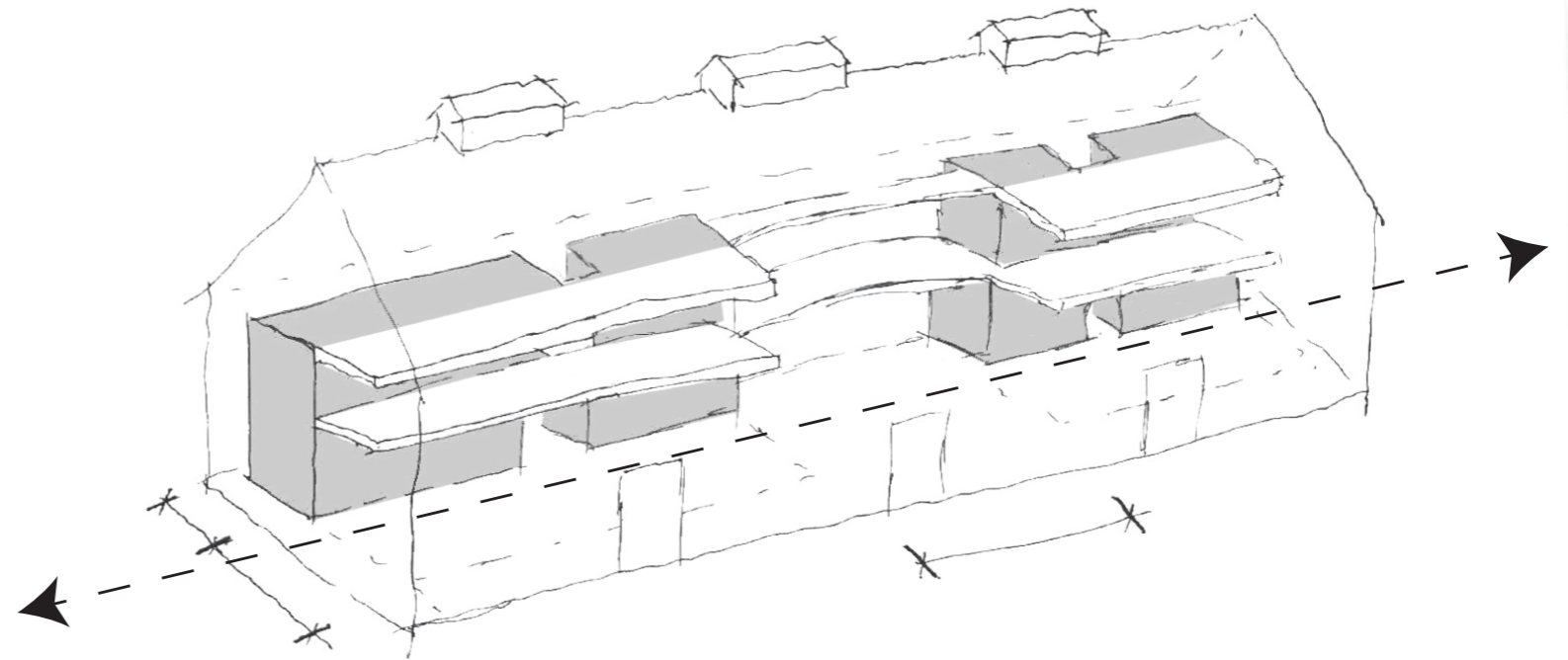

Etapp 2. Montering av glaspartier för klimatkomfort om behov skulle uppstå.

Uppvärmad del

Figur 104. Urtagning i yttervägg för ökat dagsljusinsläpp.

Fria siktaxlar är en viktig aspekt för mitt koncept av en transformation av logen. På detta vis förts inte känslan av byggnadens stora rymd samt upprätthåller en lättbegriplig orienterbarhet i logen. En lösning för att realisera denna idé är en slags "ryggrad" (gråmarkerat) som fungerar som stöd för logens verksamheter.

VERKSAMHETER I LOGEN

Plan 2 (takterrass)

ca 550 m² nybyggnad

- Dans: 210 m²
- Bar - personal: 60 m²
- Bar - besökare: 250 m²
- Gångbro: 40 m²

Plan 1

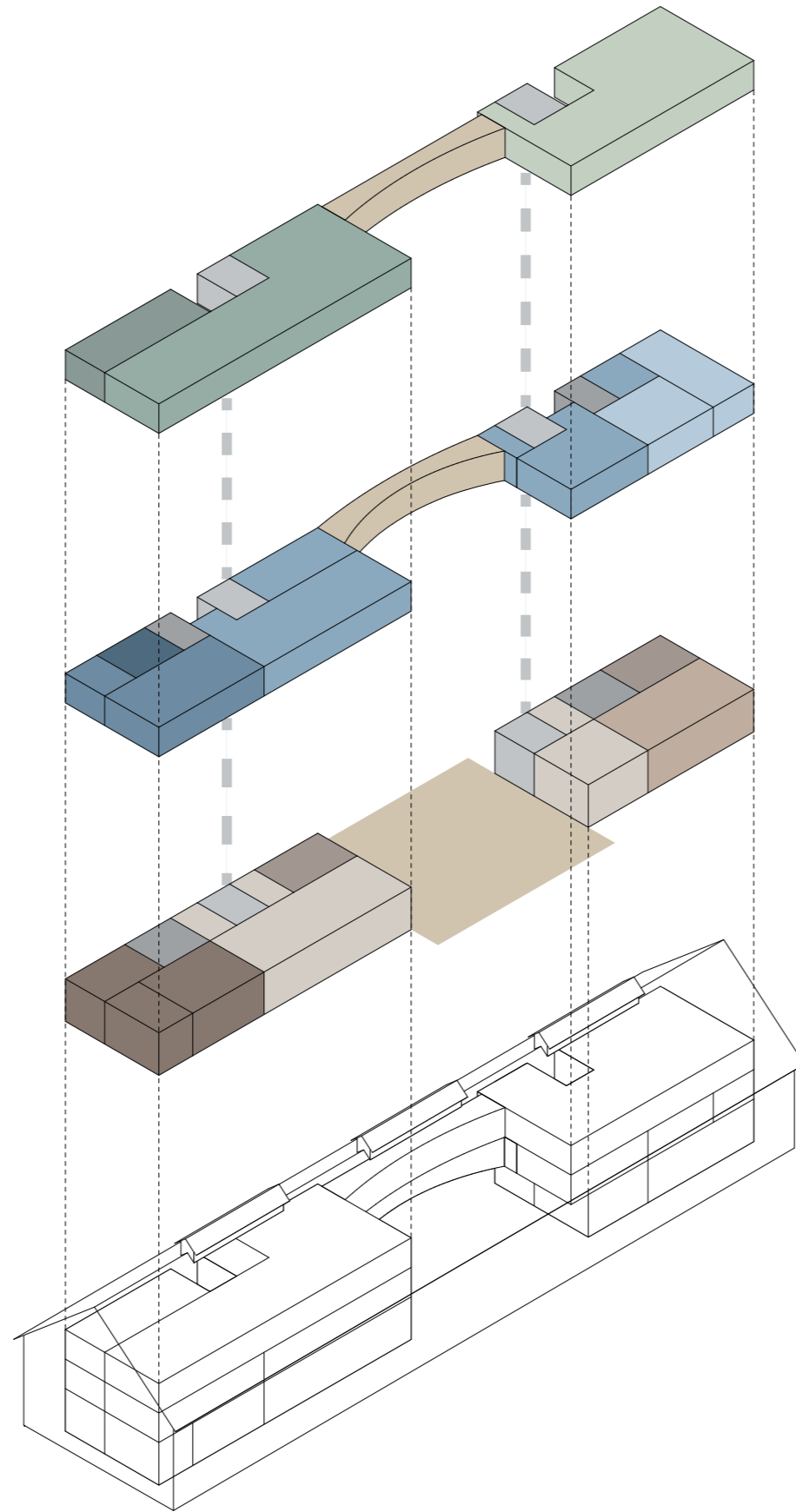
ca 570 m² nybyggnad

- Utställningar: 175 + 80 m²
- Matshow: 85 m²
- Administration: 15 m²
- Konferenser: 110 m²
- Wc: 10 + 10 m²
- Teknik: 21 + 19 m²
- Gångbro: 45 m²

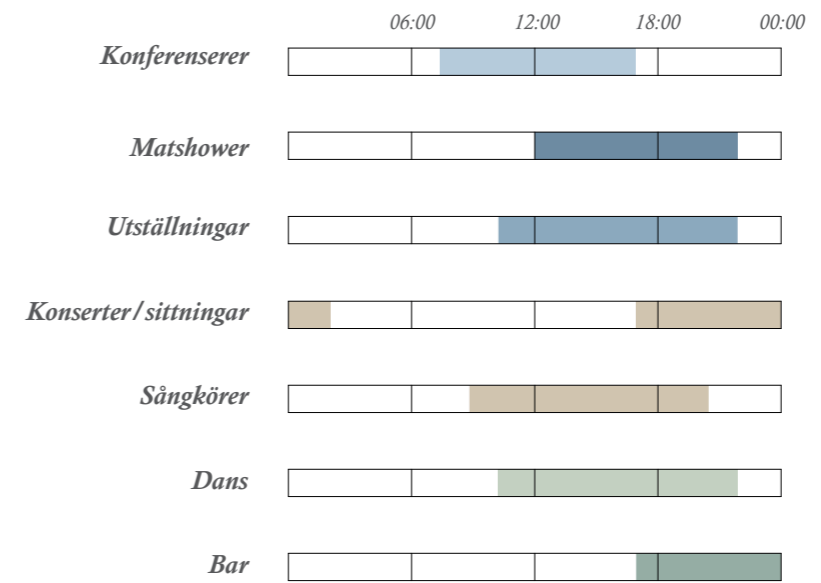
Plan 0

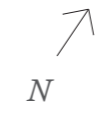
ca 550 m² nybyggnad
(fotavtryck ca 1300 m²)

- Events (konserter etc): 350 m²
- Events - mingel: 130 + 65 m²
- Events - personal: 60 m²
- Utlämning matkasse: 35 m²
- Administration: 75 m²
- Wc: 20 + 20 m²
- Frd: 30 + 30 m²

Dygnsanvändning per verksamhet

ILLUSTRATIONSPLAN

- Varutransporter ●●●
- Rörelser logen ●●●
- Rörelser stenladugården ●●●

Dammen

Mot Slotsbyn

Utökad parkering mot norr

Bef. parkering

Ny väg enl. kommunens detaljplan.

Varuintag till logen

Entré för artister (events)

Plats för varutransporter till torg

"Bondens marknad"

Entré för besökare

Ny trappa

Bef. försäljning

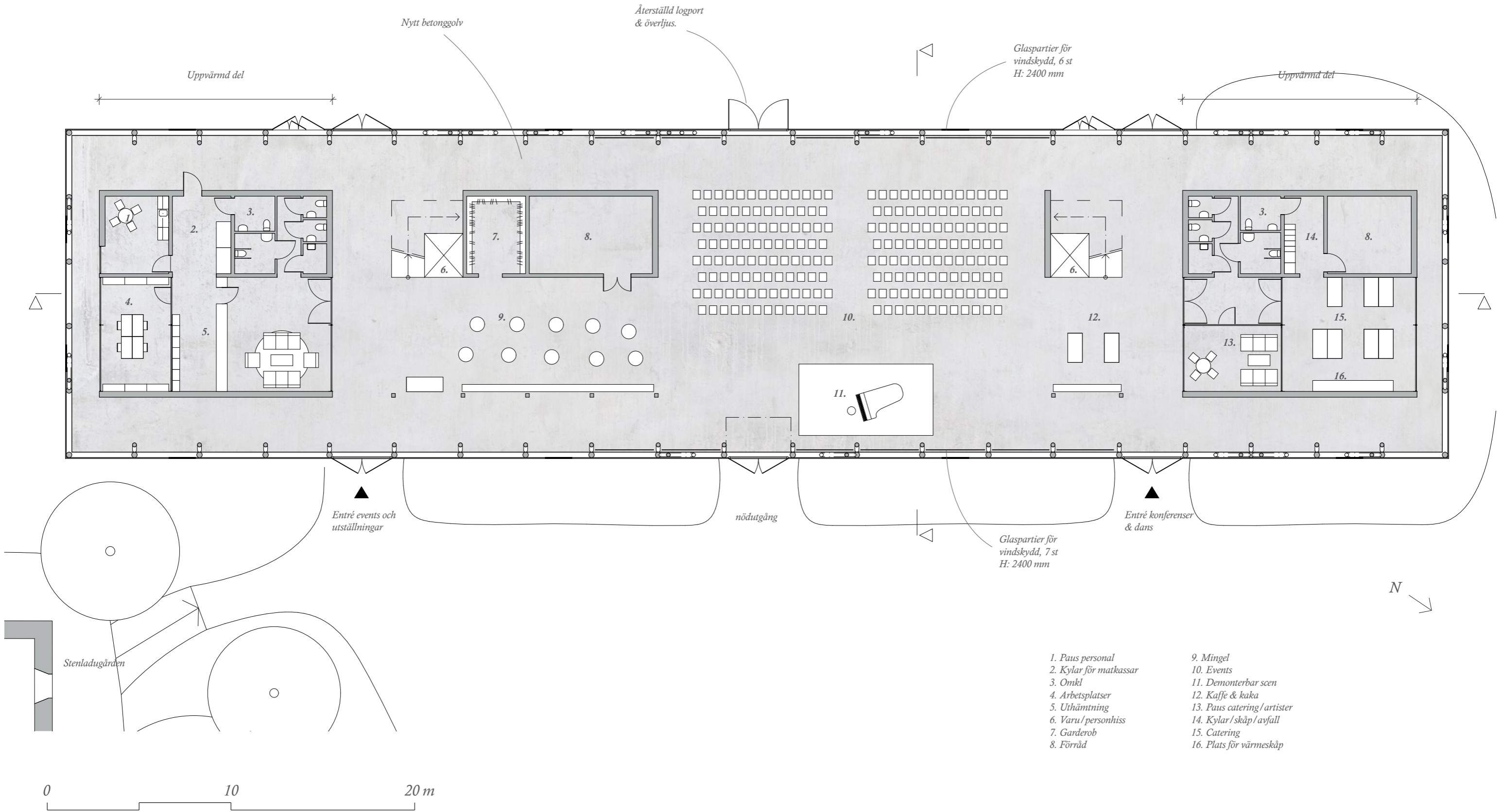
Bef. försäljning

Bef. café & restaurang

Bef. handelsträdgård

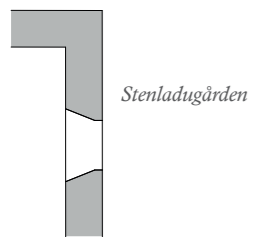
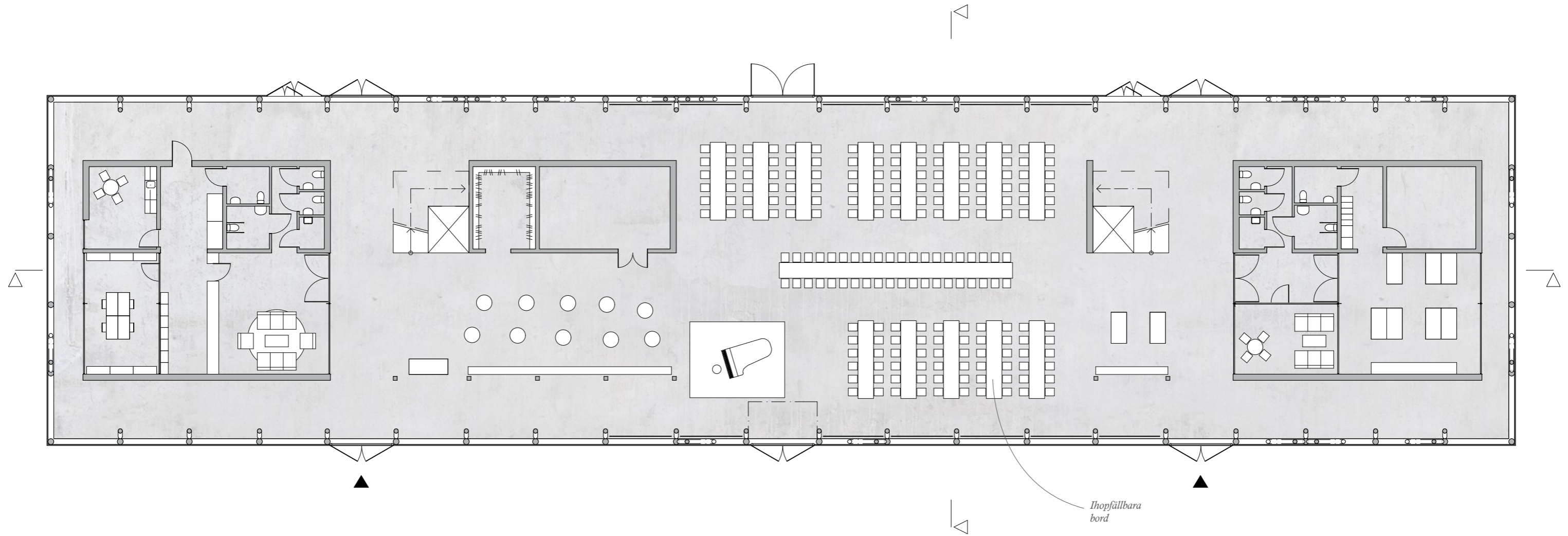
Ny utformning av wc & trappa / hiss, för bättre rörelse mot logen & torget.

PLAN 0 KONSERT

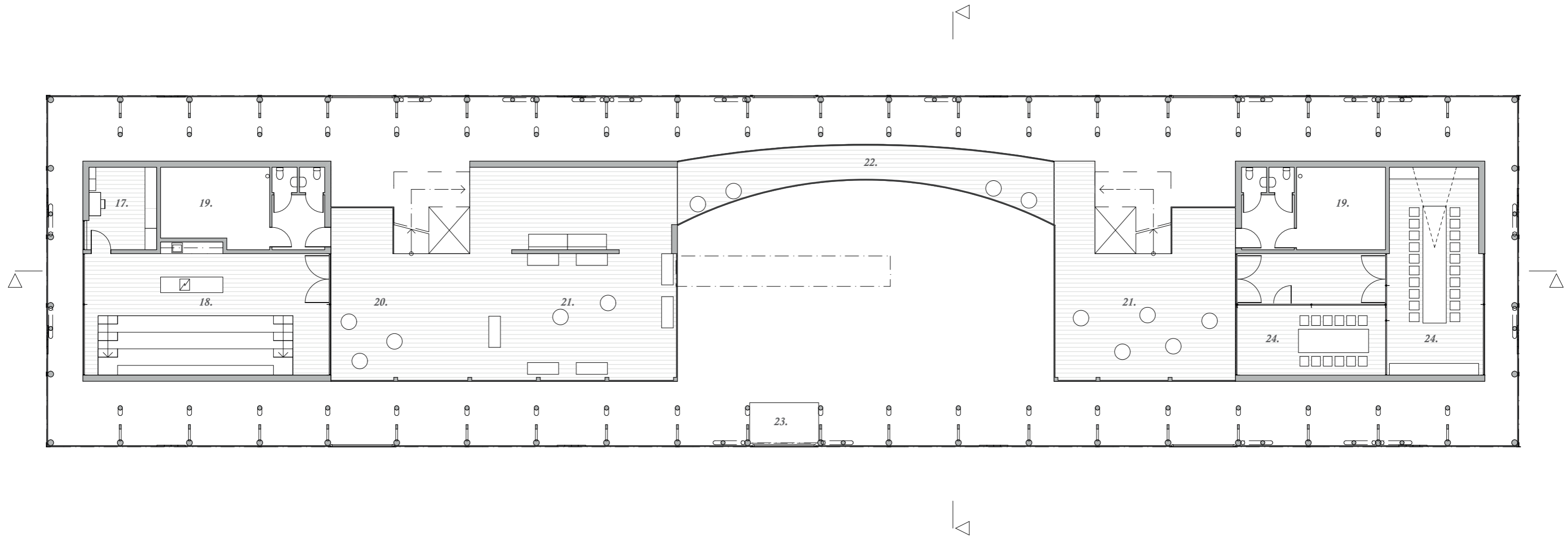

1. Paus personal	9. Mingel
2. Kylar för matkassar	10. Events
3. Omkl	11. Demonerbar scen
4. Arbetsplatser	12. Kaffé & kaka
5. Uthämtning	13. Paus catering/ artister
6. Varu/ personhiss	14. Kylar/ skåp/ avfall
7. Garderob	15. Catering
8. Förråd	16. Plats för värmeskåp

PLAN 0 - ALT. ANVÄNDNING SITTNING

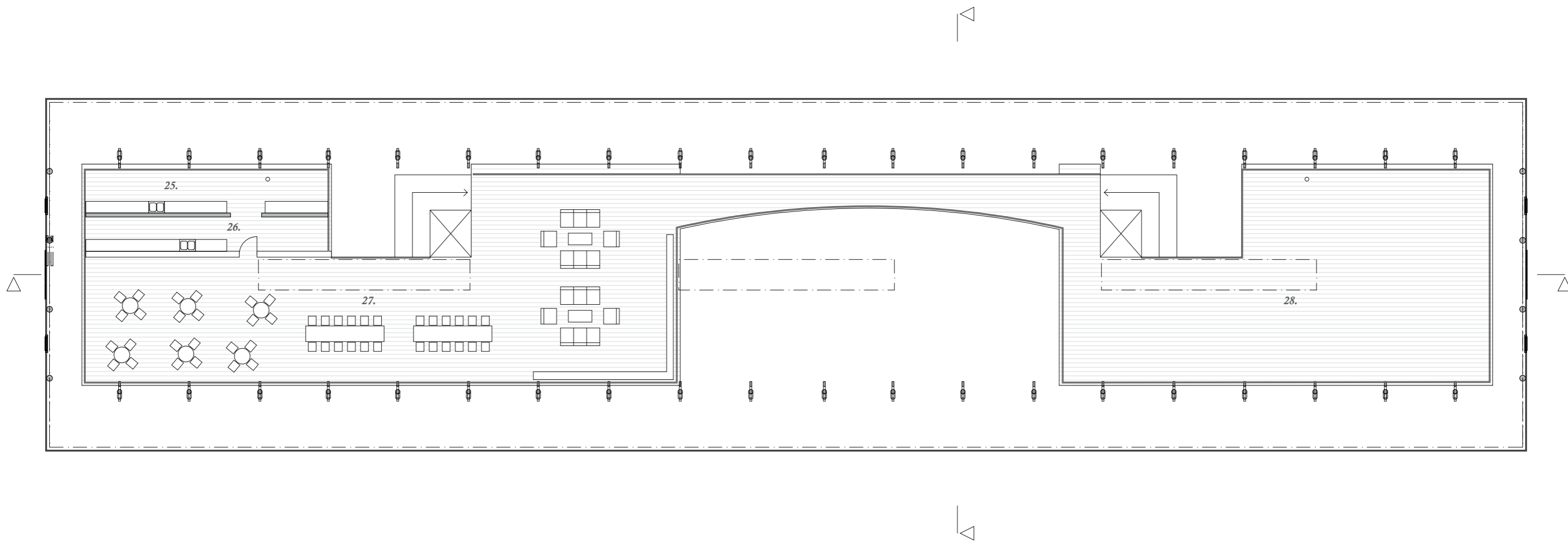

PLAN 1

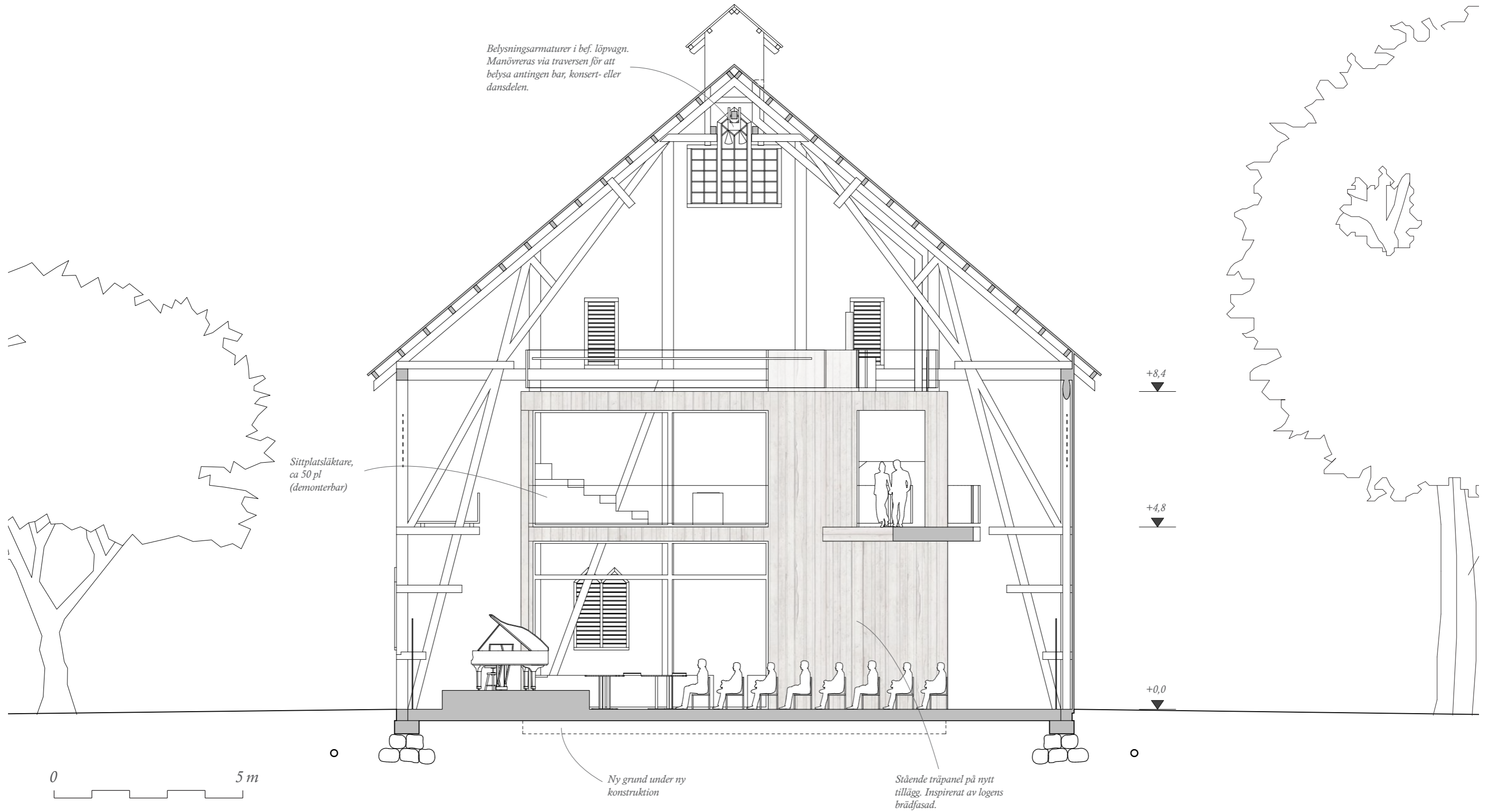
- 17. Matshow - kontor & städ
- 18. Matshow
- 19. Teknik / fläkt
- 20. Samling för matshow
- 21. Utställningsytor
- 22. Gångbro - utställningsyta /
läktare till konsert
- 23. Plats för sceteknik på bef.
träplattform
- 24. Konferens

0 10 20 m

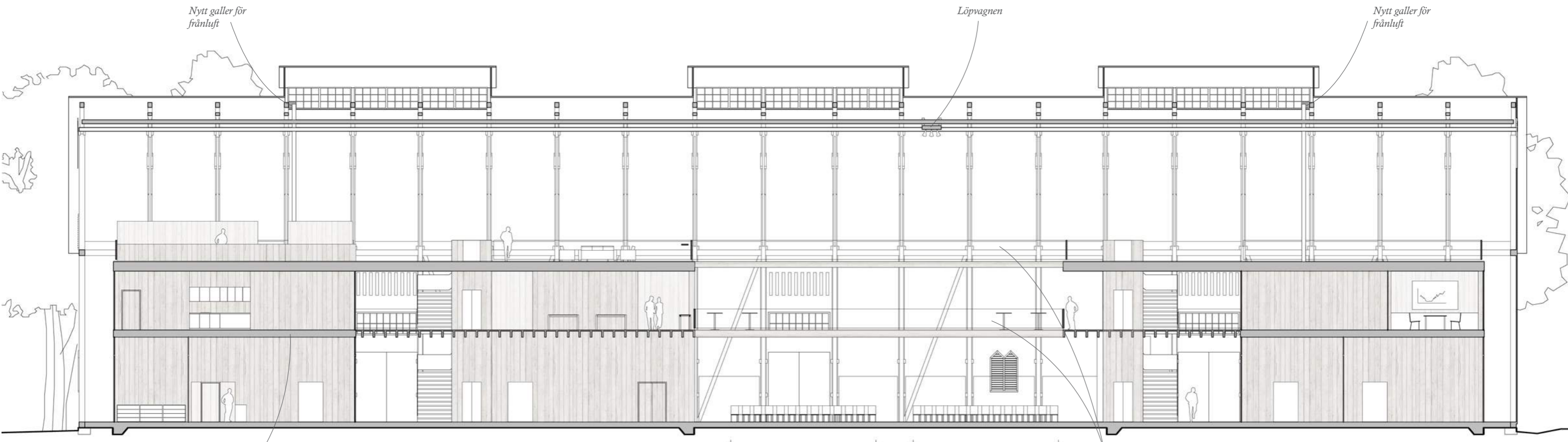

- 25. Beredning enkel mat
- 26. Bar
- 27. Sittytor
- 28. Dans

SEKTIONER

TVÄRSEKTION
1:100

Nytt galler för frånluft

Löpvagnen

Nytt galler för frånluft

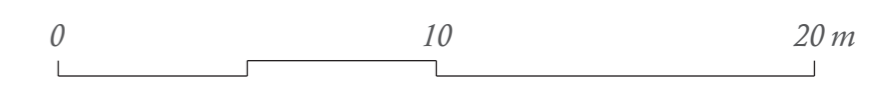
Bjälklag av limträbalkar.
Isolerat i uppvärmd del
för ljudkomfort.

Sittplatser denna del:
100 pers

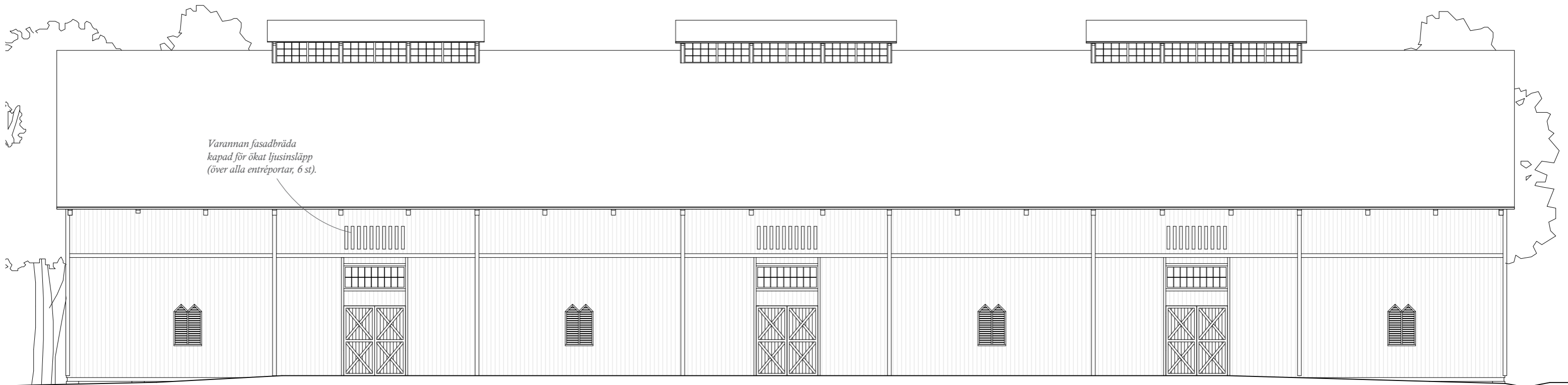
Sittplatser denna del:
100 pers

Ståplatser gångbroar:
totalt 100 pers

LÄNGDSEKTION
1:200

FASADER

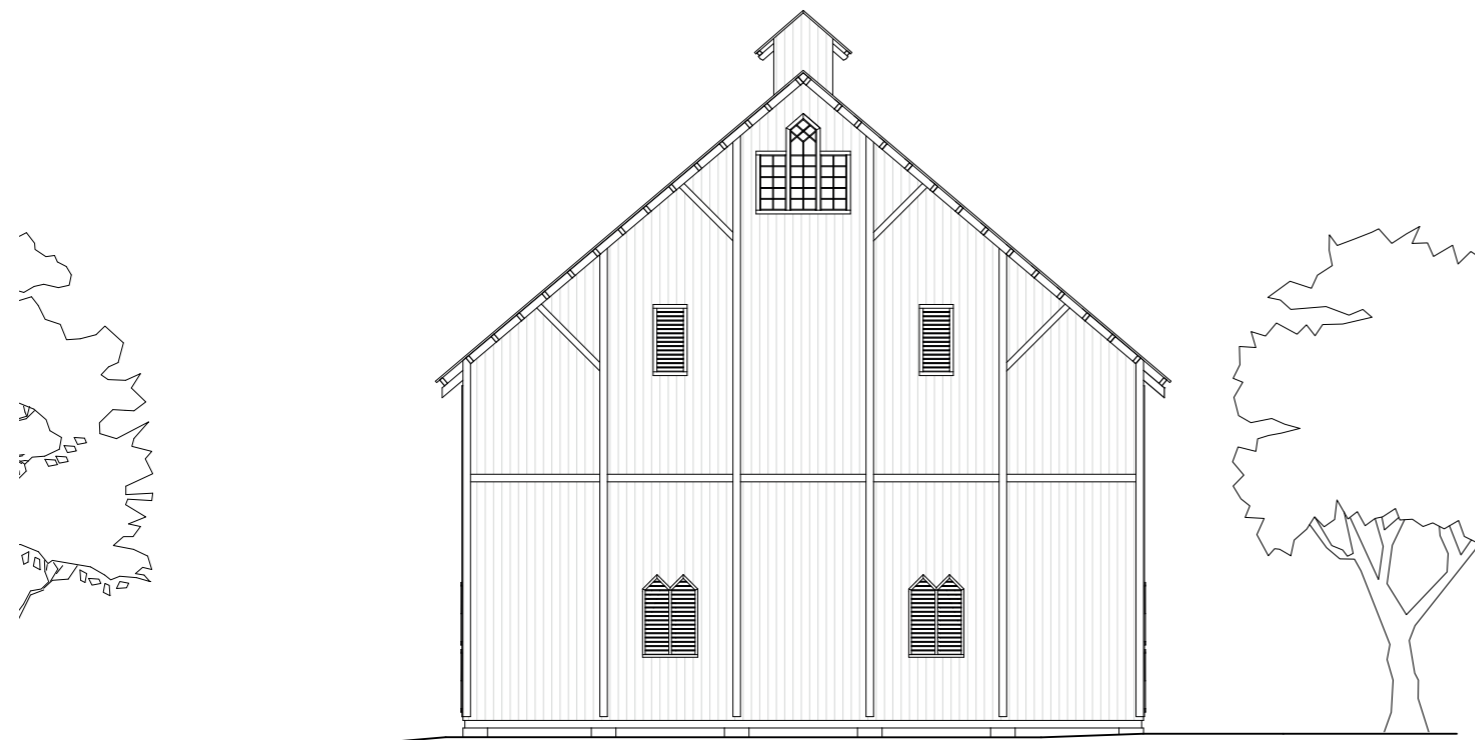
*Varannan fasadbräda
kapad för ökat ljusinsläpp
(över alla entréportar, 6 st).*

FASAD MOT ÖSTER
1:200

*Entré events och
utställningar*

nödutgång

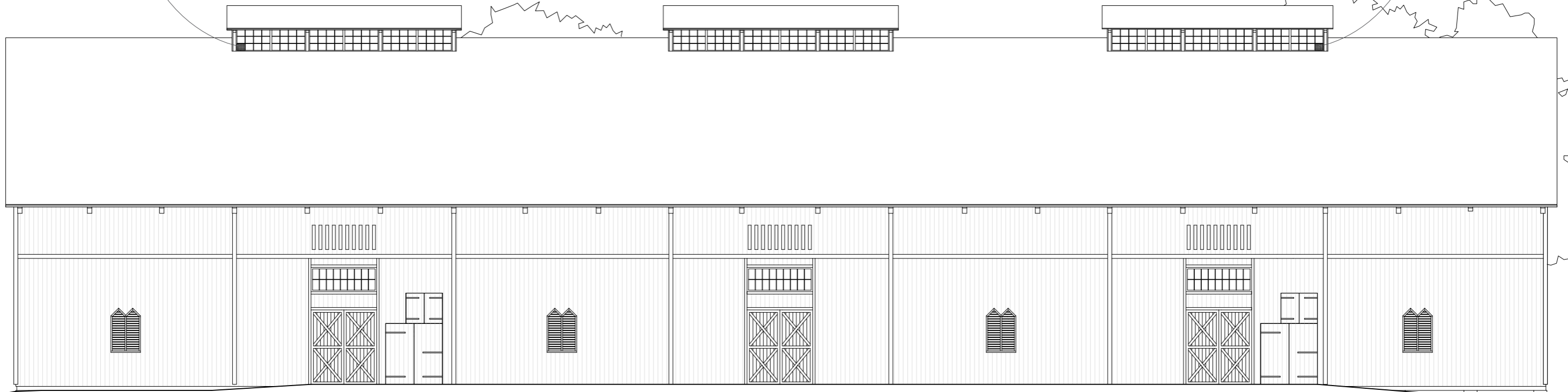
*Entré konferenser
& dans*

FASAD MOT SÖDER
1:200

Nytt galler för
frånluft

Nytt galler för
frånluft

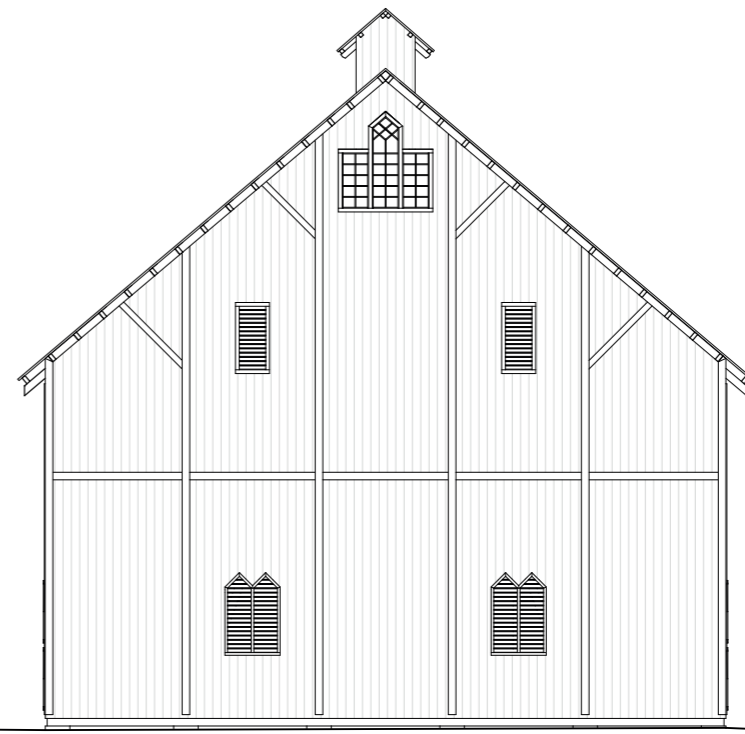
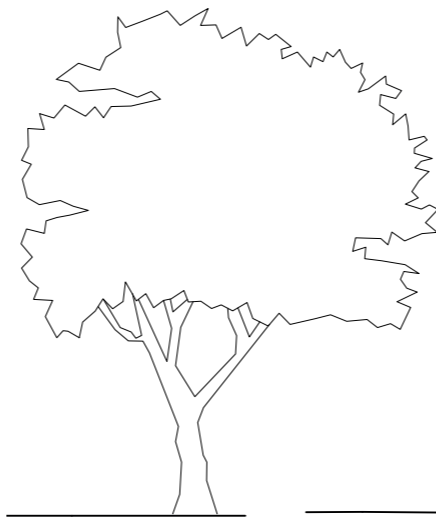

Varuintag
catering

† — †
Återställd logport
& överljus

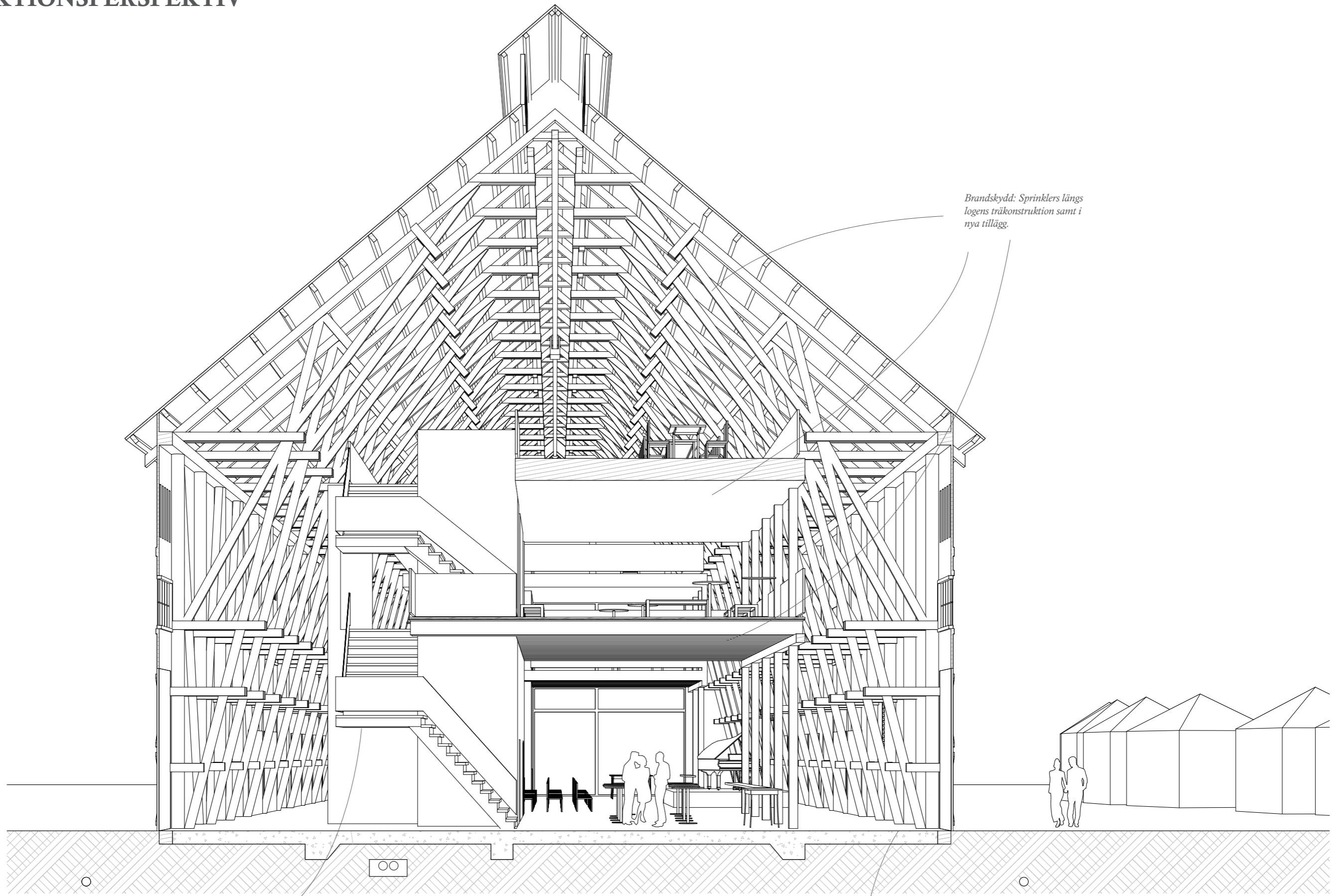
Varuintag
matshow & bar

FASAD MOT VÄSTER
1:200

FASAD MOT NORR
1:200

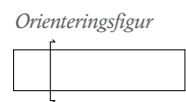
SEKTIONSPERSPEKTIV

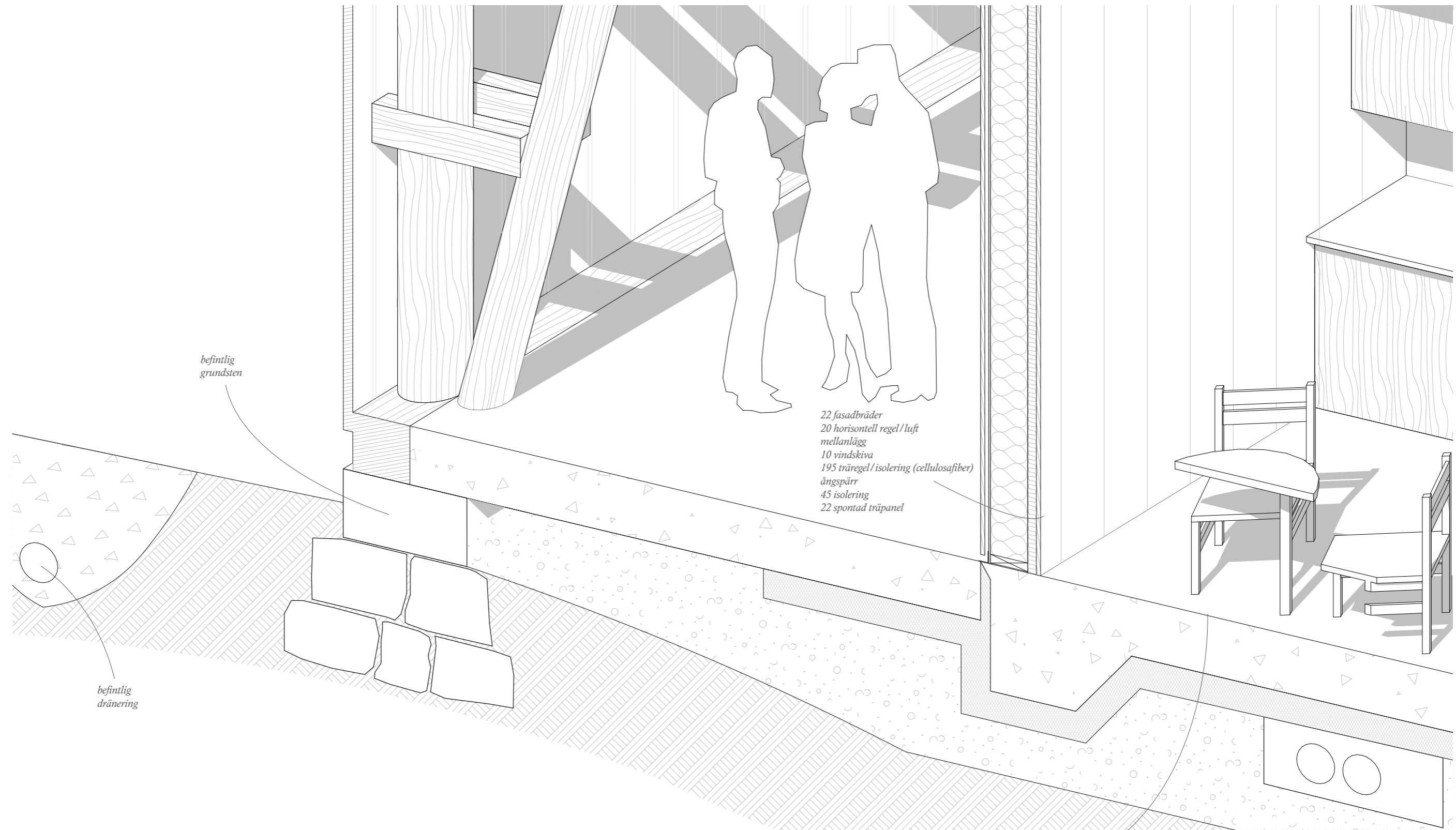
Brandskydd: Sprinklers längs logens träkonstruktion samt i nya tillägg.

Brandskydd: Gipsskiva under nya trappor av trä.

Logportarna (samtliga 6 st) fungerar som nödutrymning

BYGGTEKNISK DETALJ

befintlig grundsten

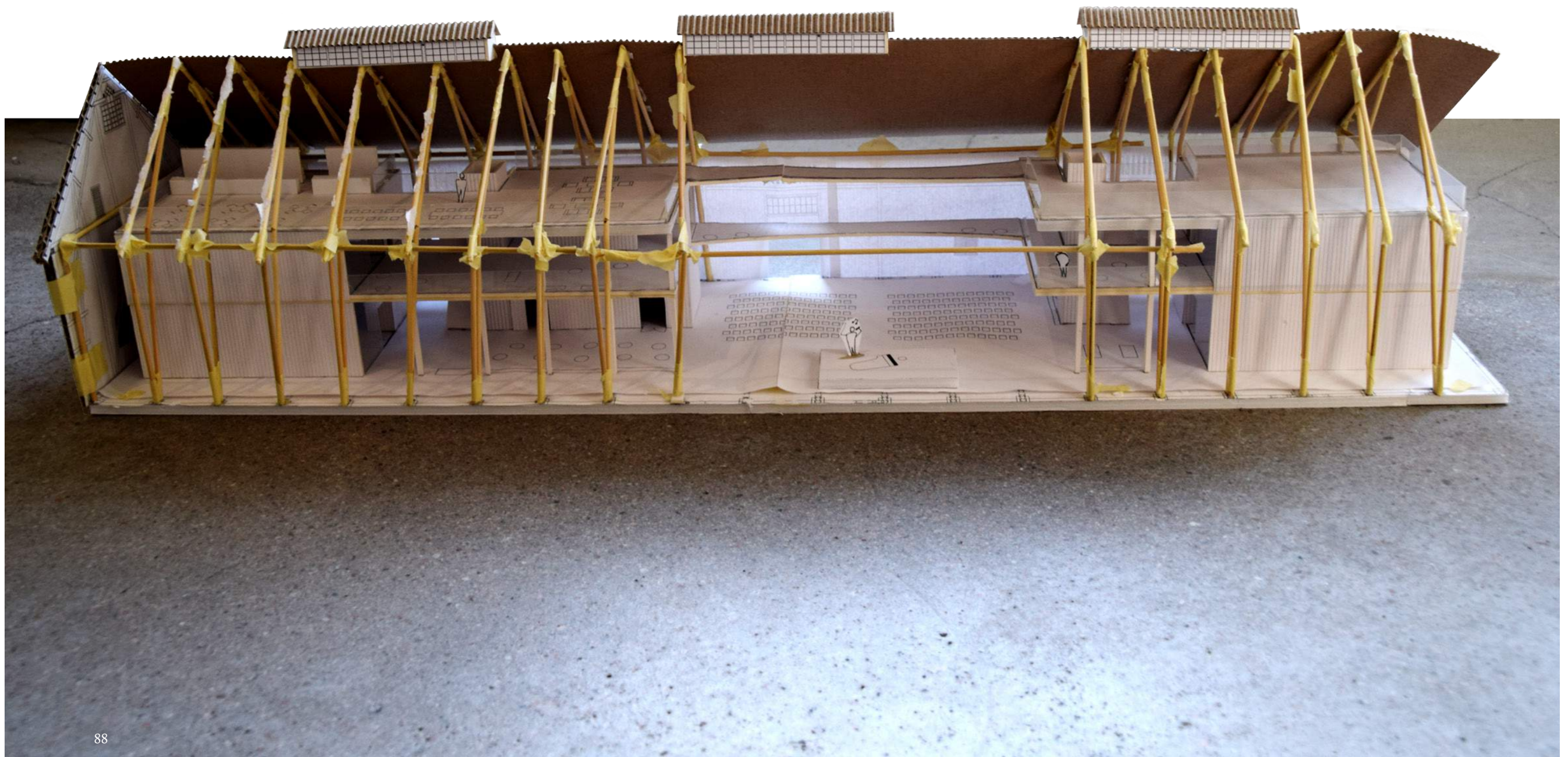
befintlig dränering

22 fasadbräder
20 horisontell regel / luft
mellanlägg
10 vindskiva
195 träregel / isolering (cellulosafiber)
ångspärr
45 isolering
22 spontad träpanel

300 betong
150 markisolering
schakt för rör
kapillärbrytande skikt (makadam)

Orienteringsfigur

FYSISK MODELL

KONSERT I "STORA SALEN"

Orienteringsfigur

N ↘

Orienteringsfigur

N ↘

BAREN

Orienteringsfigur

N ↘

SLUTORD

Mycket av Steninges historiska miljö (sedan slottets uppförande) och grunddisposition är än idag intakt och utgör ett historiskt tidsdokument. I stenladugårdens- och logens fall berättar det om sena 1800-talets och början av 1900-talets utveckling inom det traditionella jordbruket. Dessa berättar också om att deras ursprungliga roll en gång spelades ut och sedan lämnades att förfalla. Nu berättar denna plats om ännu ett lager i dess historia, då logen med mitt förslag på en varsam renovering återfick nya funktioner för att kunna utvecklas vidare i tiden. Mitt förslag har grundats i tanken att byggnaden inte behöver användas kontinuerligt med stadigvarande arbetsplatser som sätter krav på bl. a. komfort. Istället ger förslaget logen möjlighet att brukas som ett slags flexibla eventlokaler med endast vissa delar uppvärmda. Idén är att detta ska få logen att kunna betala för sitt uppehåll samtidigt som den utvecklas utefter dess egna förutsättningar.

Min förhoppning med examensarbetet är att kunna belysa värdet av att vårda vårt lantbruksarv för framtida generationer men också, genom detta projekt, illustrera vad ekonomibyggnader kan renoveras till men också vilken grad av renoveringsåtgärder som är nödvändiga för att byggnaderna åter ska kunna brukas.

REFLEKTIONER

Genom detta arbete har jag varit med om att förvalta vårt lantbruksarv för framtiden. Vid en ombyggnad är risken alltid överhängande att den ursprungliga atmosfären av byggnaden, men också platsen, försvinner. Det har varit glädjande att både kommunen och Gelba AB (ägaren av Steninge) har varit positiva till att vilja bevara logen. Den har rivningsförbud men vill man händelsevis bli av med den, och man har tid, så kan man ju vänta ut dess förfall tills den utgör en säkerhetsrisk genom att endast utebli med underhållet.

Det har varit en spännande resa under projektets gång, från arkivletandet och uppmätningen till det färdiga förslaget. Det gnagde en del att jag inte hittade mycket information om denna byggnad medan stenladugården var mer dokumenterad. Ibland fick jag gå på kvalificerade antaganden. Exempelvis försökte jag hitta spår av eventuella bjälklag som kan ha tagits bort under tiden för spannmålstorkens tillkomst men jag kunde inte finna något. Om betonggolvet var ursprungligt eller tillagt senare fick jag göra ett antagande. Att lägga ett golv av betong har sina fördelar kring markfukt. Det var relevant för mitt resonemang kring beslutet om att bevara det eller ej.

Jag förvanskade själv en del av byggnadens historiska lager då jag tog bort tilläggen från 1960-talet (garageportarna och spannmålstorken). Detta motiverar jag med att detta tillägg inte bidrog med några arkitektoniska värden eller kvaliteter till logen. Det var inte tal om något varsamt renoveringstänk när detta gjordes utan jag kan se att det gjordes utifrån praktiska lösningar enbart som inte tog hänsyn till logen. Därför anser jag att detta tillägg inte behövde kunna spåras på något sätt när jag utvecklade mitt eget förslag.

När jag bestämde mig för att det är denna loge jag vill göra mitt examensarbete om hade jag ingen aning om vad det skulle bli av det här. Det var min nyfikenhet som väckte idén att utforska möjligheterna att göra något av den funktionslösa logen. I början kom jag in med inställningen att logen behövde en tilläggsisolering för att överhuvudtaget kunna brukas med någorlunda god komfort. Min attityd förändrades under

projektets gång då jag förstod hur små vinsterna var jämfört med vad logen förlorar i sina arkitektoniska värden.

Det har varit intressant att studera byggnaden och försöka förstå hur den har brukats på denna plats. Det gick upp för mig hur lite jag faktiskt visste om jordbruket och hur det fungerar. Jag kände inte till vad en loge användes till eller de olika momenten som ingår i produktionen på en gård. Jag har ställts inför en intressant frågeställning angående äldre ekonomibyggnader; hur vi kan ta hand om dessa när deras funktion försvinner? För denna loge, och många andra, blev det en kort "glansperiod". Det finns inget facit vad svaret för varje byggnads överlevnad är men man kan alltid komma på en förslag på vad de kan få för ny nytta. En byggnad som står utan funktion är en byggnads värsta scenario. I slutändan kan det ju leda till att den rivs. Därför finns ett stort spelutrymme när man skissar på en ny anpassning. Man kan lätt resonera för lösningar som är bättre än en rivning. Utmaningen är att kunna lyssna på vad varje enskild byggnad tål och detta har varit en av de mest krävande utmaningarna för min del. Jag funderade många gånger under projektets gång hur mitt förslag skulle upplevas på plats i verkligheten. Uppnår jag den atmosfär jag ser framför mig i huvudet?

Jag tycker att min metod med de olika åtgärdsnivåerna var ett enkelt men effektivt redskap. Det blev en nyttig hjälpreda för framför allt mina resonemang för alla beslut jag hade på bordet. Att anpassa mitt förslag till logen var en utmaning. Jag hade otaliga idéer om att många element skulle ligga i linje med logens olika byggnadsdetaljer (ofta för siktlinjens skull) att jag många gånger målade in mig i ett hörn. Ändrar jag det första behöver det andra justeras som får till följd att det tredje måste ändras och då blir inte det fjärde bra. Det blev stundtals trassligt. I slutändan är jag likväl nöjd med mitt förslag då jag tycker logen har sina värden i behåll med denna anpassning.

Jag gick i tankarna om denna byggnad behöver isolering av endast taket (alltså nivå 3) för att bättre ta hand om värmeenergin och bistå till ett bättre inomhusklimat. I mina

referenser till den nivån var bl. a. Kedelsmedien i Köpenhamn (se s. 59, *figur 98-99*) vilket jag tycker är ett lyckat exempel på hur man kan lösa en tilläggsisolering. Men varje byggnad är unik och jag anser att för just denna loge, där väggar och tak är ett tunnt väderskydd, är en takisolering inte i linje med vad byggnaden tål. Vidare så anser jag att det ger en för hög påverkan av upplevelsen av logens konstruktion, i detta fall att du har visuell kontakt med takplåten från interiören. Hade jag isolerat endast taket så anser jag att det minskar språngbrädan för en eventuell tilläggsisolering av väggarna i framtiden. Utför man åtgärder i små steg blir inte effekten lika dramatisk och man kan ju inte veta hur resomangen går om 40 år? "Är taket isolerat kan vi lika gärna isolera väggarna också", kan det låta. Jag ser mitt beslut som ett val utifrån vad logen tål.

Vad gäller mitt förslag så innebär det en helt ny användning av logen. Idén med "hus i huset" anser jag är en bra lösning då mitt tillägg berör logens träkonstruktion i i liten grad. Logen är ju konstruerad för sitt specifika syfte och att bygga in ett tillägg med konstruktionen anser jag vara ett riskfyllt uppdrag som inte ger tillräckliga fördelar som motiverar det beslutet. Dock förvanskar jag fasaden (de nya ljusinsläppen) vilket jag anser är motiverat därför att mer dagsljus behöver tas in i logen på något sätt för att verksamheterna ska fungera med en rimlig komfortnivå. Här anser jag att fördelarna överväger nackdelarna. Borttagandet av vissa fasadbrädor stör inte då helhetsintrycket av byggnaden förblir intakt. Det har varit svårt att hur mycket dagsljus som är nödvändigt för att kunna ligga på en acceptabel nivå i logen. Den upplevs som mörk generellt men ljusa sommandagar är det på en tillräcklig nivå anser jag. Mina egna erfarenheter av takfönster är att blicken enkelt fäster sig vid dessa. Jag ville undvika att byta ut den rostiga ursprungstakplåten mot takfönster då det var ett rimligare alternativ, och billigare, att arbeta med brädfasaden för att bringa in ljus. Vad gäller rosten på taket var ju inte den där från början men den berättar på ett kraftfullt vis om en lång historia och att plåten har, till stor

del, stått pall för väder och vind sedan den uppfördes.

Även det stora öppna rummet i logen har fått kliva åt sidan i och med mitt tillägg (som dock spar en del av det). Det var en kompromiss då vikten av att logen ändå behöver en utveckling väger tungt. Att inte göra någonting, eller att ev. renovera i för liten grad, kommer antagligen medföra ett behov av en utökning efter en kortare tid i alla fall. Att ersätta det befintliga betonggolvet är en nödvändighet som jag tycker är motiverad därför att de tekniska installationerna ska kunna dras utan att kostnaderna drar iväg. Golvet tillför inga direkta värden för logen och behöver justeras om nya bord och stolar (för sittningarna och konserter) ska kunna stå någorlunda rakt. Dessutom utgör de stora höjdskillnaderna runt betongblockens skarvar en snubbelrisk.

Vad gäller funktionerna jag tillför anser jag att en ”matshow” ligger rätt i tiden. Det är ”populärt” att prova på nya matkulturer och mat är något som är så starkt kopplat till många av våra sociala aktiviteter. Vi samlas under middagar och bjudningar och intar maten under samtal. Vi vill gärna bjuda på något annorlunda som ingen kanske smakat förut. Därför tror jag att konceptet är gott och kommer att få logens verksamheter att gå runt ekonomiskt och logens underhåll är säkrat för en tid.

Det har varit en utmaning att förhålla sig till gammalt och nytt. Att tillföra nya tillägg med lika material som ursprungligt kan vid ett senare tillfälle ge sken av att även det är ursprungligt om inte kunskapen finns tillgänglig. Det handlar hela tiden om att ha klart för sig att de val som görs kan ha en inverkan på den officiella historieskrivningen av en byggnad eller miljö. Att arbeta med kontrasterande material kan vara ett sätt att belysa ett nytt tillägg från det ursprungliga, t ex. stålbalkar möter en befintlig träkonstruktion. I detta fall har jag valt att arbeta med trä, glas och betong; trä för att det är enligt mig ett varsamt sätt att möta logens karaktär och glas för att skapa transparens samtidigt som det också är rumsskapande samt betong därför att det redan finns i logen. Dessa är material som brukats under lång tid och inte

är främmande i den här aktuella miljön. Träfasaden (som är glesad brädfasad, likt logen) på mitt tillägg skyddas till stor del av logens byggnadsskal från nederbörd och solljus, förutsatt att logens konstruktion underhålls.

En viktig punkt under hela processen har varit att inte bryta siktlinjen från logens ena gavel tvärs över till den andra. Detta för att upplevelsen av byggnadens stora rymd inte fick gå förlorad med mitt tillägg. En annan viktig aspekt i skissprocessen var hur många wc som behövdes. Eftersom jag planerat för större evanemang med upp mot 300 personer var ett antal wc därför nödvändiga. Att logen är relativt lång (ungefär 75 meter), och jag har två hus i huset, ställde frågan om wc borde finnas på flera ställen och på flera plan, vilket jag valde. Rören ska läggas i vilket fall och vid t. ex. pausen under en konsert blir toakön lång om antalet wc är för snålt tilltaget. Ytterligare en viktig aspekt var utformningen av trapporna. Jag eftersträvade en enkel rörelse i logen, med tydlig disposition av lokalerna, som skulle underlätta orienteringen i rummen. För att få till en godtagbar lösning med hiss blev det en L-formad trappa. Men här ville jag även ta hänsyn till brandrisken. Vid en eventuell brand, med hög persontäthet och en besökarskara (som eventuellt är salongsberusade vid ex. en sittning) som inte förväntas ha god lokalkännedom, ska utrymning kunna ske snabbt och en bred trappa samt de stora logportarna ansåg jag möjliggör detta. Sprinklers kan sättas upp längs träkonstruktionen utan att störa helhetsintrycket.

Jag har under processens gång strävat efter en minimal inverkan på logens ursprungliga värden. Jag tycker att jag i slutändan kom fram i rätt riktning mot det målet. Jag har skapat ett förslag som är reversibelt till stor del. En tilläggsisolering av logen hade varit ett definitivt beslut som inte, med lätthet, skulle kunna göras om/ogjort. Det är därför, ur ett ekonomiskt perspektiv, mer försvarbart att gå efter ”hus i huset”-principen och hålla gammalt och nytt isär i största möjliga mån. Behövs nya lösningar i framtiden är det lättare att hantera mitt tillägg än om det var inbyggt

med konstruktionen. Dock så, genom skissprocessens gång, blev jag mindre skygg för att ta till mer omfattande åtgärder som skulle få större konsekvenser för logens ursprungliga utseende. Men utan att mitt varsamhetstänk inskränktes anser jag. Exempelvis nya dagsljusinsläpp var en nödvändighet och när man är införstådd med detta så kan man i vart fall motivera varför man gjorde som man gjorde. Då finner man en större acceptans till sina beslut.

Något jag hade velat undersöka ytterligare, men som av olika skäl bortprioriterades, var vad jag kunde göra av lanterninerna. Det släpper i viss mån in dagsljus så en funktion fyller det. Jag ville se om det fanns en möjlighet att kunna ha ett våningsplan i nivå med dessa så man kunde överblicka landskapet utanför. Tyvärr är det mycket i taknocken som inskränker möjligheten till en fri yta vid lanterninerna vilket grusade mina idéer. Det kan alternativt fungera som en slags stämningseffekt med spotlightbelysning som lyser upp lanterninerna vilket kan fungera som ett igenkänningstecken för ett stundande event i logen, t. ex. konserter eller mässor. Mitt val att inte inbegripa nya byggnader i anslutning till den nya torgytan (som detaljplanen förespråkar) blir naturligtvis ett bortfall av utökade verksamhetsytor. Jag anser att logen tillför resonliga mängder ytor för nya verksamheter som kompenserar för de tänkta nya byggnaderna. Med de uppvärmda delarna i byggnaden kan dessa funktioner verka under hela året om så behövs. Det kommer bli större antal besökare till Steninge med fler verksamheter och därtill fler bilar. I mitt förslag har jag skissat för en ny parkering bredvid den befintliga. I mitt resonemang har jag haft tillgången av kollektivtrafik till platsen med i beslutet om hur stor parkering som behövs. Om fler nu kan välja att åka buss till platsen behöver ökningen i antalet bilar inte bli så dramatisk.

KÄLLFÖRTECKNING

TRYCKTA BÖCKER

Fagerholm-Känne, Gunilla (2012). Glimtar av Steninge slott och dess ägare: (åren 1750-2010). Sigtuna: Sigtuna museum

Gramén, Lars N:son (1922). Lantmannabyggnader: handbok i lantbyggnadskonst, utgiven med statsanslag. 3. omarb. uppl. Stockholm: Fritzes bokf.

Lange, Ulrich (2011). Ladugården: om lantbrukets bebyggelse och arkitektur 1600-2000. Stockholm: Nordiska museets förlag

Löfvenskiöld, Charles Emil (1990[1890]). Landtmannabyggnader hufvudsakligen för mindre jordbruk jämte material- och arbetsberäkningar. Jönköping: Byggnadsenheten, Lantbruksstyr.

Naglitsch, Gunilla & Naglitsch, Giselher (2014). Steninge: folk och miljöer. Sigtuna: Sigtuna museum

Naglitsch, Gunilla & Naglitsch, Giselher (2008). Steningelera: tegel till slott och lagård, lergods för vacker vardag, keramik med hög ambition. Sigtuna: Sigtuna museum

WEBSIDOR

<https://digitaltmuseum.se/021017337633/sundals-ryr-nyhemmet-bon-troskning?i=75&aq=text%3A%22tr%C3%B6skning%22> (hämtad 2018-01-10)

<http://www.lansstyrelsen.se/halland/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/byggnadsvard/Pages/bidrag%20till%20%C3%B6verloppsbyggnader.aspx?keyword=investeringsst%C3%B6d> (hämtad 2017-12-22)

<https://www.skatteverket.se/foretagochorganisationer/skatter/fastighet/fastighetstaxering/deklareralantbruk/ekonombyggnad.4.64a656d113f4c7597014739.html> (hämtad 2017-12-22)

<http://www.ulander.com/ljustorp/Hembygdsgarden/Samlingar/Slaga.html> (hämtad 2018-01-10)

DOKUMENT/RAPPORTER

Detaljplan, Sigtuna kommun, 2014

Program för bostadsbyggande Sigtuna kommun, okt 2016

Plattform Kulturhistorisk värdering och urval, Riksantikvarieämbetet, daterad 2015-01-19

Steninge - En inventering av byggnader och miljöer (1987), text: Ann-Sofie Nygren, foto: Ingvar Lundkvist, Stockholm läns museum

Shah, Sunil (2012). Sustainable refurbishment [Elektronisk resurs]. Hoboken: Wiley-Blackwell.

BILDER

1.	[flygfoto] (hämtad 2017-11-07)				
2.	Ylander, R [illustration]	41.-42.	sigtuna.htm (hämtad 2018-01-10)	100.	https://www.visitdenmark.es/es/denmark/museum-koldinghus-gdk652622 (hämtad 2017-11-07)
3.	Steninge: folk och miljöer [fotografi]		Ritningsunderlag från Sigtuna kommun [illustration]		
4.	Steninge: folk och miljöer [fotografi]	43.-45.	Olsson, S/Vänersborgs museum [fotografi]	101.	Ylander, R [fotografi]
5.	Lundkvist, I [fotografi]	46.	Keyland, N/Nordiska museet [fotografi]	102.	https://www.bramstrup.dk/ (hämtad 2017-11-07)
6.	Lindskog, S [fotografi]	47.	Ur Husby-Ärlinghundra Märsta Hembygdsförenings arkiv [fotografi]	103.	https://www.thaisenhus.dk/events/bramstrup-gods (hämtad 2017-11-07)
7.	Steninge: folk och miljöer [fotografi]		Ylander, R [fotografi]		
8.	Ylander, R [fotografi]	48-50.	Fagerholm-Känne, G [fotografi]	104.	https://www.archdaily.com/778280/js-barn-reconversion-alparchitecture-sarl (hämtad 2018-01-10)
9.	Lindskog, S [fotografi]	51.	Ylander, R [fotografi]		
10.	Steninge: folk och miljöer [fotografi]	52.-79.	Ur: Landtmannabyggnader - hufvudsakligen för mindre jordbruk, C. E. Löfvenskjöld [illustration]		
11.	Lantmannabyggnader - handbok i lantbyggnadskonst, s. 199 [illustration]	80.-82.	https://bord1.dk/mollegarden-pa-alro/ (hämtad 2017-12-20)		
12.	Lantmannabyggnader - handbok i lantbyggnadskonst, s. 198 [illustration]	83.	http://skalso.se/projekt/kalkladan/ (hämtad 2017-12-20)		
13.	Ur: Bejer & Örnborn 1947 [illustration]				
14.-17.	Historiska kartor, Lantmäteriet	84.	Ylander, R [fotografi]		
18.	Sigtuna kommuns detaljplan, 2014, s. 10 [illustration]	85.-89.	https://sv.wikipedia.org/wiki/Brog%C3%A5rd#/media/File:Brog%C3%A5rd_2016i.jpg (hämtad 2018-01-10)		
19.	Sigtuna kommuns detaljplan, 2014, s. 21 [fotografi]	90.	Stigholt, J [fotografi]		
20.	Sigtuna kommuns detaljplan, 2014, s. 3 [illustration]		http://skalso.se/projekt/kalkladan/ (hämtad 2017-12-20)		
21.	Sigtuna kommuns detaljplan, 2014, s. 23 [illustration]	91.	Ylander, R [fotografi]		
22.	Sigtuna kommuns detaljplan, 2014, s. 13 [illustration]	92.-93.	https://blogs.transparent.com/german/grand-opening-of-the-elbphilharmonie/ (hämtad 2017-11-07)		
23.	Utdrag ur gestaltningsprogram för Steninge Slottsby, s. 4 [illustration] (hämtad 2017-12-20)	94.	http://thelistenersclub.com/2017/01/20/hamburgs-new-elbphilharmonie-here-time-becomes-space/ (hämtad 2018-01-10)		
24.	Utdrag ur gestaltningsprogram för Steninge Slottsby, omslagsbild [illustration] (hämtad 2017-12-20)	95.	https://realdania.dk/projekter/bramstrup (hämtad 2017-11-07)		
25.-27.	Brunnberg & Forshed [illustration]				
28.	Ortofoto, Lantmäteriet [flygfoto]	97.	Ylander, R [fotografi]		
29.-39.	Ylander, R [fotografi]				
40.	https://www.konferino.se/steninge-konferens-	98.-99.			